

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

NAMANGAN MUHANDISLIK – TEXNOLOGIYA INSTITUTI

«KOSTYUM KOMPOZITSIYASI VA TARIXI»

fanidan tajriba mashg'ulotlarini bajarish bo'yicha

USLUBIY QO'LLANMA

NAMANGAN – 2012

Ushbu uslubiy qo'llanma 5320900 – “Yengil sanoat buyimlari konstruksiyasini ishlash va texnologiyasi” ta'lim yo'nalishi talabalari uchun mo'ljallangan.

Tuzuvchilar:

katta o'qituvchi V.B.
Umarova,
assistent J.Q.Yuldashev

Taqrizchilar:

NamMTI t.f.n., dotsent
D.G. Alieva
Kosonsoy pedagogika va servis
KXK director muvoni M.Raximov

Ushbu to'ldirilgan va qayta ishlangan uslubiy qo'llanma «Yengil sanoat mahsulotlarini konstruksiyalash va texnologiyasi» kafedrasining 2012 yil 25 avgustdagi 1- sonli yig'ilishida muhokama etildi va ma'qullandi.

Ushbu to'ldirilgan va qayta ishlangan uslubiy qo'llanma NamMTI ilmiy-uslubiy kengashining 2012 yil 27 avgustdagi yig'ilishida ko'rib chiqildi va 1- sonli bayonnoma bilan tasdiqlandi.

“Kostyum kompozitsiyasi va tarixi” fanining tajriba mashg`ulotlari

1-tajriba mashg`uloti.

Mavzu: Qadimiy Misr kostyumining turlari va bichimlari bilan tanishish va nusxalarini chizish.

Darsning maqsadi: Qadimiy Misr kostyumining turlari va bichimlari bilan tanishish va nusxalarini chizishni urganish.

Identiv o`quv maqsadlari:

1. Qadimiy podshohlik kostyumi: erkaklar va ayollar kostyumi
2. O`rta podshohlik kostyumi: erkaklar va ayollar kostyumi
3. Yangi podshohlik kostyumi: erkaklar va ayollar kostyumi

**Qo`llanma:** Ko`rgazmali al bom, 12 formatdagi chizma qog`ozi, qalam, akvarel bo`yoq.

Adabiyotlar:

1. Hasanboeva G.K. Kostyum tarixi. T., O`zbekiston 2002 y.
2. Parmon F.M. Kompozitsiya kostyuma. M.: - Legprombo`tizdat, 1997.

Vazifalar:

1. Xar bir talaba Qadimiy Misr kostyumining turlari va bichimlari bilan tanishadi.
2. Xar bir talaba Qadimiy Misr erkaklar va ayollar kostyumini chizadi.

Ishni bajarish metodikasi

Qadimiy podshoxlik kostyumi

(miloddan oldingi 2000 - 2400 yillar.)

Bu davrda, asosan, **erkaklar** faqat bir kiyim - peshband "sxenti" ni kiyganlar (1-rasm).

Ular shakli to`rt burchak yoki trapetsiyasimon bo`lib, o`lchamlari har xil edi. Sxenti belgi ingichka charm kamar yoki tasma bilan birlashtirilardi. Sxenti gavdaning orqasida burmalanardi, oldida esa qator ritmik taxlamalar qilinardi. Sxentining ustidan yoki tananing ustiga to`rt burchakli peshband kiyishgan. Boylar kiyimi zig`ir tolali matodan, qo`llarniki esa dagal teridan qilinardi. Faqat fir`avn, vazirlar, koxinlar va boy yer egalari kostyumlari bezatilardi.

1-rasm. Dafn etish marosimi. Qullarda kalta peshbandlar.

Fir`avnning saltanat belgisi ilon "urey" va kalxat bilan bezatilgan toj edi. Uning ikkinchi bosh kiyimi "plat" bo`lgan. U trapetsiyasimon shaklli bo`lib, yo`l-yo`l matodan tikilardi, peshonasida esa tor tasma yoki metall chambarak bilan maxkamlanardi.

Bo`yniga taqiladigan yumaloq marjon yoqa yerdagi turmush manbai - quyosh ramzini ifodalardi. Yoqa bir necha qavat yelimlangan matodan tayyorlanib, tasvirlar bilan bezatilardi yoki to`rsimon to`qilib, qimmatbaxo toshlar bilan bezatilardi.

Chopon xassasi va sun`iy oltin soqol ibtidoiy qabilalardan qolgan ramziy belgidir. Soqolni tasma yordamida ko`zoynakga o`xshatib quloqqa maxkamlanardi.

Misrlilar sochlarini butunlay olib tashlab, boshlariga o'simlik tolalaridan yoki jundan yasalgan parik kiyishardi. Bu pariklar ham bosh kiyim xisoblanib, boshni issiqdan saqlardi. pariklarning katta - kichikligi va uning shakli shaxsning ijtimoiy xolini ifodalardi. Yirik yer egalari bir necha koqildan iborat bo'lgan parik kiyishardi, mayda yer egalari va qullar esa kichik parik kiyishgan.

Koxinlarning kiyimi qimmatbaxo kamar bilan bezatilgan. Ibodat qilish paytida ular qoplon terisini yoki kalxat va boshqa niqoblarni kiyishgan.

Ayollar kiyimining shakli oddiy bo'lgan. U ikkita to'rt burchak matodan tikilgan ko'ylak "kalaziris" edi. Kalaziris ko'krakning pastidan boshlanib, tovongacha yetardi va bitta yoki ikkita keng tasma yordamida yelkada ushlanardi. Bu kiyimni barcha ayollar, xattoqi fir'avn oila a'zolari va qullar ham kiyishgan. Ijtimoiy farqi faqat matoda bo'lgan: boylar – yupqa gazmoldan, qullar va dexqonlar esa dag'al matodan kiyganlar (2-rasm).

2-rasm. Gavdaga yopishib turadigan kalaziris.

Bu davrning oxirida kiyimlar shakli o'zgara boshlaydi. Yangi, mukammalroq sxenti paydo bo'ldi. Burmalar va plissirovka bilan bezashga intilish boshlandi. Kiyimlarning rangi qizil, zangori, yashil bo'lgan. Duradgorlik rivoj topishi bilan sariq, jigarrang va fero'za ranglar kirdi. Oyoq kiyimi qamishdan to'qilgan shippaklar edi.

O'RTA PODSHOXLIK KOSTYUMI (miloddan oldingi 2400 - 1700 yillar.)

Bu davrda oddiy axolida, oddiy sxenti va kalaziris saqlanib qolgandi.

YANGI PODSHOXLIK KOSTYUMI (miloddan avvalgi 1580 - 1090 yillar.)

Kiyimda sinfiy farq oldingidan ham ko'proq sezilardi. Aslzodalar va koxinlar kiyimi matosining yupqaligi bilan, tilla va sirlangan bezaklar, serburmalar va plissirovkalar bilan farqlanishi bilan birga xarir bo'lgan ip va zig'ir matolardan tikilgandi. Xilma-xil ranglarga bo'yalgan matolarni sidonlik ayol qo'llar kashtalardi.

Shu yangiliklarning kirib kelishiga qaramasdan kiyimning shakli o'zgarishi joriy qilingan chegaralarda sodir bo'lgandi. Tor, tanaga yopishib turgan kiyimga intilish, xattoqi, burmalangan kiyimlarda ham sezilardi. Shu sababdan odamlar yurgaklanganga o'xshash bo'lgan va ularning xarakatlari yodlangandek edi.

Bu vaqtda erkak va ayollar kiyimlarining bir-biriga o'xshashi qayd qilingandi. Erklarning kiyimi plissirovka qilingan yubka va yopinchiqdan iborat edi. Katta yumaloq yoqa - marjonni faqat fir'avn va uning oila a'zolari kiyibgina qolmay, balki, boy tabaqalar ham kiyishgandi. Marosim kiyimlarida qadimiy kiyim turlari: sxenti, uch burchakli peshband va boshqa qoxinlik anjomlari saqlanib qolgandi.

Kambag'al axoli tabaqalarining kiyimlari oddiylicha qoldi. Ayollarning kiyimi erkaklarnikiga o'xshash bo'lsa ham, tor ko'ylak kalaziris saqlanib qolgandi.

Misrliklar bosib olgan Suriyadan erkak va ayollarning kiyimigaplashch - naramnik kirdi. Bu ikki bukilgan to'g'ri to'rt burchak shaklli matodan tikilgan va boshi uchun kesim qilingan, yoni tikilgan uzun kiyim edi.

Askarlar charmli peshband va ko'krak pech kiyishgandi.

Misrliklar oyoq kiyimi juda oddiy bo'lgan. Bu charm yoki kamishdan ishlangan shippak edi.

Ularning kostyumlarida xar xil bezaklar bo'lgan: qo'l va oyoq bilago'zuklari, o'zuklar, marjonlar, sirg'alar, tilla va sirdan yasalgan tillaqoshlar va boshqalar. Kambag'allar esa chinni pasta va sirlangan loydan yasalgan bezaklarni takishgan.

Erkaklar va ayollarning bosh kiyimlari juda xilma-xil va murakkab bo'lgan. Ularning shakli va bezagi shaxsning ijtimoiy xolini ifodalardi.

Ayollar yuziga pushti - qizil yogupani surgan, qosh va kipriklarini qoraga bo'yashgan. Erkaklar esa kipriklarini yashil rangga bo'yar edilar. Qo'l va oyoq tirnoqlarini esa maxsus o'simlik (genna) bilan qizgish sariq rangga buyar edilar.

Misrda paydo bo'lgan badiiy elementlar keyinchalik boshqa madaniyatlarga ham ta'sir etib, rivojlanib, Ovrupo kostyumiga ham kirgan va xozirgi zamongacha saqlanib qolgan.

2-tajriba mashg'uloti

Mavzu: Bobil va Ossuriya kostyumining turlari va bichimlari bilan tanishish va nusxalarini chizish.

Darsning maqsadi: Bobil va Ossuriya kostyumining turlari va bichimlari bilan tanishish va nusxalarini chizishni urganish.

Identiv o'quv maqsadlari:

1.Bobil va Ossuriya erkaklar kostyumi

2.Bobil va Ossuriya ayollar kostyumi

Qo'llanma: Ko'rgazmali al bom, 12 formatdagi chizma qog'ozi, qalam, akvarel bo'yoq.

Adabiyotlar:

1. Hasanboeva G.K. Kostyum tarixi. T., O'zbekiston 2002 y.
2. Parmon F.M. Kompozitsiya kostyuma. M.: - Legprombo'tizdat, 1997.

Vazifalar:

1. Xar bir talaba **Bobil va Ossuriya** erkaklar kostyumini chizadi.
2. Xar bir talaba **Bobil va Ossuriya** ayollar kostyumini chizadi.

Ishni bajarish metodikasi

Erkaklar kostyumi. Ossuriya—bobilliklarning barcha sinf va guruhlarining kiyimi yaxlit bichilgan kalta yengli ko'ylak "*kandi*" edi (3, 4, 5--rasmlar). Harbiy-aristokratik aslzodalar va, ayniksa, podshohlar kiyimi hashamdor edi.

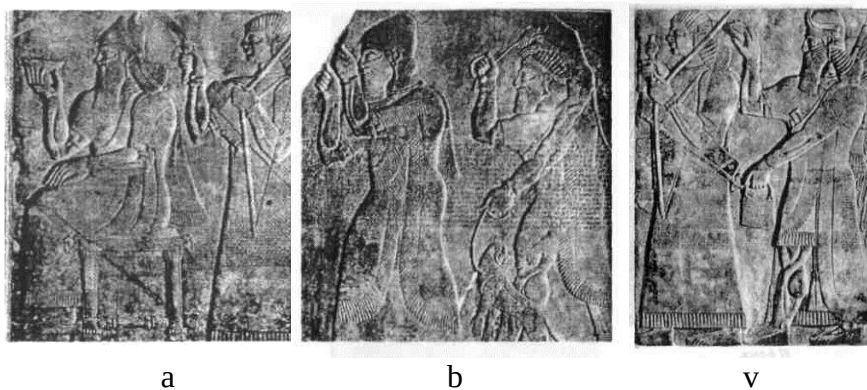
3-rasm. Ossur-Bobil podshohi kiyimi

Odamlarning ijtimoiy holi kiyimda yaqqol ifodalanardi. Uzun kandini faqat podshoh, kohin, podshohga yaqinlar va yirik amaldorlar kiyishi mumkin edi. Boshqa aholi bo'ksasida belbog' bog'langan kalta ko'ylak kiyishardi. Kiyimning baxosi va baravar kiyilgan kiyim soni qat'iy belgilangandi.

4-rasm Shoh Ashurbanipal

Bir yo'la bir kiyimdan ortiq faqat podshoh kiyishi mumkin edi. Boy bezatilgan kandidan tashqari podshoh plashch "*konas*" (podshox ramzi) (3-rasm) kiyardi. Kandi va konas geometrik naqshli kashta bilan bezatilardi.

5-rasm Ossur-Bobil erkaklar kostyumi

Unga o'yma naqshli oltin plastinani kiritishardi. Konas va kan-dini chegarasiga tikilgan popuk maxsus ingichka tolali jundan kilinardi va to'q-qizil (qirmizi) rangga bo'yalardi. Shohning kandisi yukori sifatli oq jun mato-dan qilinardi, plashch konas esa kirmizi rangga bo'yalar-di. Oltin plastinkalar va kashtalar yordamida shoh kos-tyumi yorqin taassurot qoldirardi. Tarixning barcha davrlarida shohning saltanat ramzi - bosh kiyimi tiara "*kidaris*" bo'lgan. U namatdan qilingan tepasi tor, metall plastinka bilan bezatilgan kalpoq, sir va qimmatbaho tosh bilan bezatilgan oltin toj - bog'ich "*fa-nons*" edi. Fanonsning uchi popukli bo'lib ensadan bog'lanib, orqaga tushardi. Shohning ko'lida tirsagidan yuqo-ri spiral bilaguzuklar, bilagida esa ossur xudosi tasvirlangan bilaguzuk taqilardi. Kamon tortib turgan qanotli xudo Ossur tasviri - quyosh ramzi - doirada tasvirlangandi.

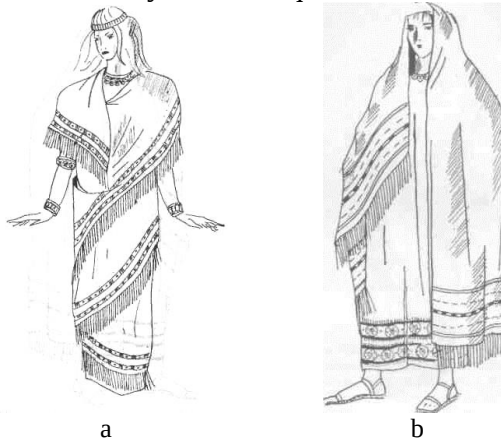
Shoxlarning oyoq kiyimi - shippaklar - kiyimiga nisbatan oddiyroq edi.

Podshohga yaqinlarning xizmatkorlardan farq qila-digan belgisi - kandini bezatadigan popuk uzunligi va eni edi. Popukning eni qanchalik kengroq bo'lsa va kiyimda uning miqdori ko'prok bo'lsa, tabaqa oliy hisoblanardi. Popukning bir bo'lagini kiiimga tikmas-dan tanani aylantirib, turli usulda o'rashardi. Oltin peshona bog'ich xam aslzodalarning fark belgisi bo'lgan. U popukli uzun tasma bilan yakunlanardi.

3-Asosiy savolning bayoni: Bobil va Ossuriya ayollar kostyumi

Ayollar kostyumi. Yozuv yodgorliklarning ma'lumoti bo'yicha, Ossuriya-Bobilda ayollarning ahvoli juda og'ir bo'lgan. Ular umuman huquqsiz bo'lib, umrbod otasiga, eriga, o'g'liga yoki erkak qarindoshlariga qaram bo'lgan. Shuning uchun, san'atda ayollarning tasviri deyarli bo'lmagan. Tasviri

yodgorliklarning birida shox Ashurbanipalning xotini bilan shiypunchada, ziyofatda o'tirgani tasvirlangan. Tasvirda shohning xotini va uning xizmatkorlari uzun ko'ylak va ustidan yopinchoq kiyishgan, ularning bichimi va shakli erkaklar kiyimidan farqlanmasdi.

6-rasm. Ossur ayollar kostyumi. M.a. VI-IV asrlar

Ular xam ser va boy naqshlangandi (6-a rasm). Kiyimlarda ko'llangan asosiy mato - jun gazmol bo'lgan. Ossuriya-Bobilda matolar juda qimmat turgan. Mashhur kashtachilar - sidon cho'rilar matoni kashtalardi. Matoni bo'yash kasbi juda rivojlangandi. Ularning qizil, zangori, sariq, ko'k va jigar ranglari aynimasdi; kirmizi rang bo'yoqni tayyorlash va gazmolni unga bo'yash usullari sir saqlanardi.

Aslzodalarning kiyimi qimmatbaxo metallardan yasalgan taqinchoqlar bilan bezatilardi. Turli ma'koli ramzni ifodalaidigan ziraklar, bilaguzuklar, uzuklar og'ir va oddiy shaklli bo'lsa ham, chiroyli, naqshli qilinardi. Ularda qadimiyliklar uchun muqaddas timsol tasviriga aylangan koinot elementlari - kuyosh, oy, yulduzlar tasvirlangandi.

Saqlanib qolgan san'at yodgorliklariga binoan, Ossuriya-Bobilda kiyilgan kiyimlar asrlar davomida kam o'zgargan va sharq xalqlari kiyimining asosi bo'lgan.

3-tajriba mashg'uloti

Mavzu: Hind kostyumining bichilmagan va bichilgan kiyim turlari bilan tanishish va nusxalarini chizish.

Darsning maqsadi: Hind kostyumining bichilmagan va bichilgan kiyim turlari bilan tanishish va nusxalarini chizishni urganish.

Identiv o'quv maqsadlari:

1. Hind erkaklar kostyumi
2. Hind ayollar kostyumi

Qo'llanma: Ko'rgazmali al bom, 12 formatdagi chizma qog'ozi, qalam, akvarel bo'yoq.

Adabiyotlar:

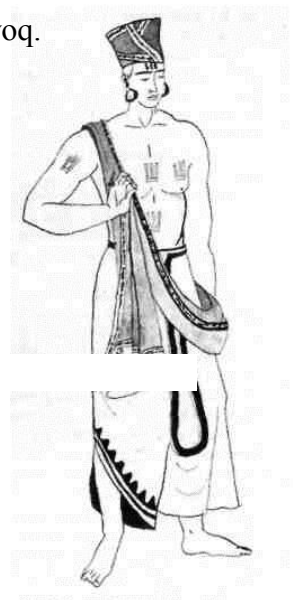
1. Hasanboeva G.K. Kostyum tarixi. T., O'zbekiston 2002 y.
3. Parmon F.M. Kompozitsiya kostyuma. M.: - Legprombo'tizdat, 1997.

Vazifalar:

1. Xar bir talaba Hind erkaklar kostyumini chizadi.
2. Xar bir talaba Hind ayollar kostyumini chizadi.

Ishni bajarish metodikasi

Hind kostyumidagi shakl - bu din bilan yukori darajaga ko'tarilgan go'zal va pok tana; u hayot beradi va hayot davomchisidir. Uni berkitish kerak emas, chunki tana shakli xar tomonlama kamolat cho'qisi deb hisoblanardi. Tana barkamol edi va unga fakat bironta narsa qo'shilishi mumkin edi.

Ijtimoiy tabaqalar ajralib turish uchun zargarlik taqinchoklaridan foydalanishardi. Ularning miqdori va bahosi shaxsning tabaqa belgisi sanalardi. Braxmanlarning kiiimlari oppoq harir matodan bo'lib, qo'shimcha ko'p bezaklar takilardi.

Induizm dini falsafasi bo'yicha hamma narsa juda yaxshi va kiyimni o'zgartirishga hojat yo'q. O'zing kamolga yetgin, ortiqchalik - bu o'tkinchilik, deb xisoblanardi. Bu kiyimning yangi shakllarining paydo bo'lishiga yo'l ko'ymasdi.

Eng qadimiy tasvirlangan kiyim shakllari (miloddan avvalgi III minginchi yil) belga va yelkaga o'ralgan tikilmagan mato bo'laklari edi. yelka kiyimi mato par-chasidan iborat bo'lib, chap yelkaga tashlanardi va o'ng ko'ltik ostidan o'tkazilib, tanaga o'ralardi. Bel kiyimi esa hozirgi *dxomurs*. o'xshash ariylar olib kelgan kiyim edi.

Kostyumning asosiy elementi "*nivi*" edi. Bu belga o'ralgan va qorinda taxlam qilingan tikilmagan mato bo'lagi edi. "*Nivi*" so'zi sanskrit (qadimiy hind tili)dan kelib chiqib, hozirgacha ayollar kiyimida saqlanib qolgani.

Tananing yuqori tomoni yopinchiq "*ynaecaca*" va "*na-ridxana*"ga o'ralgan (7-rasm). Ushbu kiyim elementlari erkak va ayollar kiyimining asosi bo'lgan edi.

Miloddan avvalgi 320-yildan milodning 320-yiligacha bo'lgan davr kostyum evolyutsiyasida muhim rol o'ynadi. Bu davrda bichilgan va tikilgan kiyimlarning asoslari mavjud bo'lgandi. Markaziy Osiyodan kelgan bosk-inchilar (xunlar, shaklar, kushonlar) yopishib turadigan, bichilib tikilgan kiyimni olib kelishdi. U kimxobdan, shoyi astarli, tor, tanaga yopishib turadigan, tunikasi-mon bichilgan "*jssha*"simon yelka kiyim va etikka kir-gizilgan, tor, tizzasidan tepaga sal kengaygan "*pay-joma*"simon ishton edi. Lekin bu xil kiyim hindlarga to'g'ri kelmagandi. Ular kiyimga yangi shakl va xususiyat berishdi — yelka kiyimi yupqa zarli iplar bilan to'qilgan muslindan qilinib, belida belbog' bilan burma hosil qilib bog'lanardi. Bel kiyimi esa "*nimdxoti*" - yum-shoq, tiniq, yo'l-yo'l matodan qilinardi. Bu davrda ham juda ko'p taqinchoqlar takilardi. Erkaklar ustki kiyimi "*adxivasa*" — bichilib tikilgan va zar bilan kashtalangan ko'ylak bo'lgan.

320—1100 yillar hind kostyumining barqarorlashgan davri deb hisoblanardi. Bu davrda erkak va ayollarning hamda mahalliy kiyimlarning ajralishi yuz bergandi.

8-rasm. Raqsga tushayotgan ikki kishi

Aynan shu davrda musulmonlarning Hindistonga kirib kelishi san'atning rivojlanishida yangi bosqich-ni nishonlaydi. Yangi din — islom — mahalliy urf-odatlarining o'zgarishiga olib kelgandi.

Arap oldingi davrda etnik omil kiyimning asosi bo'lsa (tikilmagan — maxalliy aholiniki, tikilgan — chet elliklarniki), musulmonlar kelgandan so'ng diniy omil birlamchi bo'lib qoldi. Bu davrdagi kiyimlar bi-lan miniatyuradan tanishib chiqsa bo'ladi. Hindlarda odatdagi tikilmagan kiyimlar (bel kiyimi — *dxoti* va yopinchiq — *dupatta*) saqlanib qolgandi, islom diniga kirganlar musulmonlar kiyimini kiya boshladi. Lekin musulmonlar kiyimi chapdan o'ngga o'ralsa, hindlar esa o'ngdan chapga o'rashardi (o'xshamaslik uchun). Sharf yoki yopinchikni yelkaga tashlashardi yoki boshga o'rashardi.

9-rasm. Cho'milishdan keyin

Ayollar esa yot ko'zdan saklanish uchun sharf bilan yuzlarini berkitishardi, keyinchalik, XIX asrda, u "*sari*"ga aylandi. Islom dini ta'sirida ayollar kichkina, tor, yopishib turadigan, bichilgan, orkasida tugmalangan koftasimon kiyim "*choli*"sh kiyishadigan bo'ldi (8, 9-rasmlar).

Shunday kilib, bichilgan va tikilgan kiyim etnik to'siqlardan o'tib, kostyum asosi bo'lib koldi. Ammo odat dagi bo'ksaga o'ralgan bog'ich kambag'allarning kiyimiga aylandi.

Bu davrda liboslar kengrok, anik shaklsiz va uzunrok bo'lgandi. Keyinrok kiyim yana kiskara boshladi.

Bel kiyimi shalvar edi (turkiya shalvari-ning xili). Yupka va kimmatbaho matodan kilingan ayollar ishtoni "*sutxni*" deb, erkaklarniki esa — "*sutxna*" deb atalardi.

Elka kiyim — "*kamis*" (avval uni "*kurta*" deb atashardi, hozirgi vaktida kurta deb erkaklar ko'ylagini atashadi). Kamisning old va orqa bo'laklarini alohida bichilardi, yelka kesimi kiya bo'lgandi, belida vitachkalar qilinardi. Kamisning uzunligi bo'ksa o'rtasidan boldirning o'rtasigacha bo'lishi mumkin edi. Beldan pastrok yon choklarda kesimlar kilingandi. Kamisni old yoqa o'mizi uchburchak shaklida bo'lib, orka-sida kichkina tik yoka bo'lgan. Ko'ylak turli rangli naqshli ipak matodan kilinardi.

Erkaklarning bel kiyimi, ya'ni ishtoni, "*payjoma*" ikki poy va rombsimon og'dan iborat bo'lgandi. Ishton-ning tizzasidan tepa tomoni keng bo'lgan, pasti esa yopishib turardi. Ishtonning tepa tomoni uzunrok bo'lgani uchun uni bilaguzuk kabi ko'ndalang taxlamlari hosil bo'lardi, shu sababdan uning nomi "*churidara*" ("*churi*"-bilaguzuk) deb atalardi. Ishton ko'pincha oq ip gazmoldan tikilardi (10, 11-rasmlar).

10-Mo'g'ul sulolasi davridagi ayol va erkak kostyumlari

Eng ko'p tarkalgan erkaklarning yelka kiyimi - "*kurta*" - ip gazlamadan tikilardi. Ko'ylak yaxlit bichilgan stan, yon ko'shimchalardan, alohida bichilgan yeng va hishtakdan iborat edi. Tik yoqa o'miziga planka tikilardi, yokasi esa yo'q edi.

XIX asrda inglizlar hukmdorligi davrida mahalliy kiyimga yana bir necha o'zgarish kiritildi. Ingliz harbiy kiyimi hind kiyimi bilan aralashgandi. "*Syurtuk*" va "*pilotka*" XX asr erkaklari milliy kiyimiga aylandi. Ammo bel kiyimi dxoti bo'yicha qoldi. Ayollarning kiyimi o'zgarmasdan, burungi holida qoldi.

3-Asosiy savolning bayoni: Bezaklar, poyabzal.

Bezaklar hindlar kiyimida xozirgacha, ayniqsa ayollarda, muhim rol o'ynaydi. Ular faqat bezak belgisi emas, balki ko'prok ijtimoiy rol o'ynaydi. Hindistonda bezak taqmagani bironi ham ayol yo'q (bevalardan tashqari).

11-rasm. Raqsga tushayotgan ikki kishi

O'rta va past tabaqali ayollar barcha taqinchoqlarini doimo taqib yurishardi. Zargarlik buyumlari xilma-xil bo'lgan: ziraklar, uzuklar, marjonlar, bilaguzuklar, to'qalar, kamarlar, sochiga va peshonasiga takadigan taqinchoqlar va boshqalar. Ular chig'anokdan, fil suyagidan, marjondan, marvariddan, donlardan, nozik, fayans, rangli shisha va oynachalardan qilinardi. Oltin va qimmatbaho toshlar ham juda ko'p qo'llanardi.

Hindlar kostyumida kosmetika (bo'yanish) keng qo'llanardi. Ular yuzlarini, ko'llarini, oyokdarini turli ranglarga bo'yashardi. Peshonadagi nuqta VII asrdan boshlab Buddaning yetti go'zaligidan biri deb xisoblanardi. Keyin bu xolsimon nuqta odatga aylandi.

Oyok kiyimlari: charm yoki yog'ochdan ishlangan shippaklar, kishda somondan to'qilgan tufli va namat yoki charmdan qilingan etik. Hindlar uyga kirganda oyoq kiyimini yechib kirishardi (musulmonlardan o'tgan odat).

4-tajriba mashg'uloti

Mavzu: Xitoy kostyumining yelka va bel kiyimlarining turlari, bichimlari va ramzlari bilan tanishish va nusxalarini chizish

Darsning maqsadi: Xitoy kostyumining yelka va bel kiyimlarining turlari, bichimlari va ramzlari bilan tanishish va nusxalarini chizishni o'rganish.

Identiv o'quv maqsadlari:

1. Xitoy erkaklar kostyumi.

2. Xitoy ayollar kostyumi.

Qo'llanma: Ko'rgazmali al bom, 12 formatdagi chizma qog'ozi, qalam, akvarel bo'yoq.

Adabiyotlar:

1. Hasanboeva G.K. Kostyum tarixi. T., O'zbekiston 2002 y.

3. Parmon F.M. Kompozitsiya kostyuma. M.: - Legprombo'tizdat, 1997.

Vazifalar:

1. Xar bir talaba Xitoy erkaklar kostyumini chizadi.

1. Xar bir talaba Xitoy ayollar kostyumini chizadi.

Ishni bajarish metodikasi

Xitoyliklar kiyimlari ichki va ustki, yelka va bel kiyimlaridan iborat edi.

Elka kiyimi. Odatda xitoyliklar yelka kiyimlarining oldi ochiq bo'lgan. Ichki va ustki kiyimlarning bichim asosi bir xil bo'lgan. Konstruktiv xususiyatlari bo'yicha barcha kiyimlari ikki turga bo'linadi:

- birinchi turi – sharqiy-osiyo turi - tunikasimon bichilgan, old va orqa bo'laklarining uzunligi teng, yelkasida ikkiga buklangan ikki en matodan tikilgan kiyim edi; matoning eniga qarab

yengi ham bichilardi, yetmagan uzunligiga qo'shimcha mato bo'lagi tikilardi; Rim tunikasidan va yapon kimonosidan bu bichim stanni qo'ltig'i yumaloqlanganligi bilan farqlanardi; O'rta Osiyo kiyimlaridan orqasida o'rta choki borligi bilan farqlanardi;

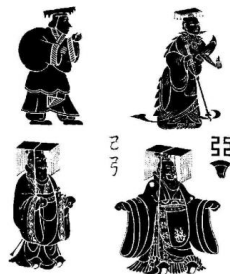
- odatdagi xitoy kiyimining ikkinchi turi ham oldi ochiq va orqa o'rta chokli bo'lgan, lekin ularda qiyalangan yelka choki qilinardi; shu sababdan ularning old va orqa bo'laklari alohida bichilardi.

Ushbu ikki tur kiyimlarning simmetrik va assimetrik bichimlari bo'lardi. Simmetrik bichimda old bo'laklari uchma - uch bo'lgan, assimetrik bichimda esa, chap old qismiga qo'shimcha bo'lak ulanardi, o'ng bo'lagi ko'rinmasligi uchun kaltaroq qilinardi.

Sharqi - osiyo bichim turidagi simmetrik kiyimlarga erkak va ayollarning ichki va ustki ko'ylaklari kiradi, assimetrik kiyimlariga esa erkak va ayollar xalatlari va ichki ikki bortli koftalar kiradi.

Elka chokli kiyimlarga nimchaning barcha turlari, yoni tikilmagan simmetrik bichimli erkaklar ichki kiyimi va ayollar ko'ragini siqib turadigan ichki ko'ylagi kiradi.

Birinchi tur kiyim bichilganda, yonini pasti sal kengaytiriladi, tor matolardan tikilgan xalat va koftalarni yoniga qo'shimcha qiyiqlar tikilardi. Stan bilan yaxlit bichilgan yengning asosiy bo'laklariga qo'shimcha bo'laklar tikiladi. yengning pastki tomoni (chok bo'ladigan joyi) to'g'ri yenglarda gorizontaal va uchiga qarab torayadiganlari qiya bichilardi (12 - rasm).

12 – rasm. Har xil tarixiy davlarda imperatorlar kostyumi.

Elka kiyimning barcha turlarida yoqa o'mizi aylana qirg'ilgan; oldi qirg'ilgan ikki qavatli tik yoqasi bo'lgan. Etagi esa dumaloqlangandi.

Barcha turli xitoy kiyimlarda farqlovchi xususiyatlaridan biri - ma lum uzunlikda etagini yonlarida, oldida va orqasida yoki hamma tomonlarida kesimlari bo'lishi shart edi. Kesimlar bo'limlarning pastki tomonlarini tikilmaganligidan xosil bo'lardi (13 - rasm).

13 – rasm. Min davridagi kiyimlar.

Xitoy yelka kiyimining yana bir qiziqarli xususiyati - o'ziga xos tugmalash usuli. Odatda, asosiy gurmoldan eshib shnur qilinardi va undan sharsimon tugmacha tikilardi. Ba'zan, sharsimon metall yoki shisha tugmalar ham qo'llanardi. Shnurdan qilingan ilgaklar o'ng tomoniga qilinardi. Assimetrik kiyimlarda tugmalar yoqasidan yon kesimgacha qilinardi. Odatda erkaklar kiyimida tugmalar soni toq, ayollarniki - juft bo'lardi.

Bashang kiyimlarning bichimi kundaliklardan farqlanmasdi, lekin ularga qo'llangan matolarning sifati ancha yuqori edi. Ayollar kiyimi, ayniqsa yoshlarniki, ranglar yorqinligi, naqsh, rang - barang kashtalari va bezaklari bilan ajralib turardi. Boy ayollar koftalarning yoqa va chap old bo'lagi aylana kashtalangan xoshiya bilan, kambag'allarniki - bir xil rangli tasma bilan bezatilardi.

Har xil yelka kiyimlar, bel kiyimi - ishton ayollar va erkaklar kiyimining asosi bo'lgan. Shunga e'tibor berish kerak: yelka kiyimi xech qachon ishtonga tikib kiyilmas edi. Eng keng tarqalgan erkaklar ichki kiyimi sharqinson osiyo bichimidagi simmetrik "duy tszin " yoki asimmetrik "se tszin " ko'ylak "xan shan tsza" bo'lgan. Issiq ob-xavoda ko'ylakning o'zi ustki kiyim bo'lishi mumkin edi. Boshqa vaqtda uni ustidan to'q rangli astarli patadan qavilgan, yana bitta yoki bir nechtasini yaratishar edi.

Keng tarqalgan erkaklarning ustki kiyimi sharqiy osiyo bichimidagi uzun xalat "chan pao" edi. Xashamatli bezatilgan xalatlar aslzodalar va amaldorlar uchun rasmiy kostyumning majburiy elementi edi.

Kuchada va xizmatga oid joylarda xalat ustidan old bo'laklalarining uzunligi teng kalta yoki uzun kofta kiyishardi.

O'rta tabaqali aholi shunga o'xshagan lekin bezatilmagan xalat va ustidan kofta yoki nimcha kiyishardi. Ko'pchilik oldida xalatsiz yurish beadablik va kambag'allik xisoblanardi. Kambag'al shaharliklar va dexqonlar xalatsiz yurishardi.

Ayollar ichki kiyimining erkaklarnikiga nisbatan farqi bor edi. Qadimiy Xitoy odatlari bo'yicha ayollar go'zalligining asosiy belgisi - yassi ko'krak xisoblanardi. Unga erishish uchun qizlar va ayollar ko'kragini uzun ip gazlamali tasma "bao syun tyao" bilan tarang siqib bog'lab qo'yishardi. Shu maqsadda ham tanani siqib turadigan ichki nimcha "kan tszyan , kan tszyar" ni kiyishardi. Faqat xomilador va bola emizadigan ayollar ko'kraklarini bog'lamas edilar.

Qadimiy Xitoyda ayollar ustki kiyimi sharqi-osiyo usulida turli assimetrik bichilgan kofta "pao" bo'lgan. Uni uzun ishton va yubka-kofta ustidan kiyishardi. Kofta ustidan nimcha "bey sin " va tantanali marosimlarda etagi shoqila bilan bezatilgan uzunroq nimcha "sya pey" kiyishardi. Boy ayollar koftalarining yoqasi va chap old bo'lagining etagini kashta va xoshiya bilan bezatishardi. Kambag'al ayollar koftasi bezaksiz edi yoki bir rangli tasma bilan bezatilardi. Koftani ishton ustidan kiyishardi.

Ayollar xalati "tsi pao" sharqi - osiyoli assimetrik bichimli ko'rsatar edi. Xalatning shakli to'g'ri yoki sal tanaga yopishib gavda shaklini ko'rsatar edi. Modaga asoslanib ularni yengi to'g'ri, keng yoki tor, qiyalangan, uzun yoki kalta bo'lardi. Yozlik xalatlar yengsiz bo'lishi mumkin edi. Xalatlarning uzunligi tizzadan yoki tupig'igacha bo'lib, yon kesimli yoki kesimsiz bo'lishi mumkin edi. Chap old bo'lagini borti qiyalangan, dumaloqlangan va boshqa shakllarda bo'lishi mumkin edi. Xalatni ikki qavatli tik yoqasining eni urfga oid o'zgarardi (14 - rasm). Xalat "tsi pao" ni koftadan asosiy farqi - uni uzun ishtonsiz kiyishardi.

Erkaklar yelka kiyimining ranglari ko'k, qora, oq, kul rang va jigar rang bo'lgan, ayollar kiyimlarining ranglari yorqinroq bo'lgan.

Erkaklar va ayollar bel kiyimlari ishton "kutsza" va yubka-palxta "tsyun za" va peshband bo'lgan.

14 – rasm. Yuqori tabaqa ayollarining kiyimlari.

Ustki va ichki ishtonlarning bichimi farqlanmasdi. Ishtonlar ikki yoki bir necha mato bo'laklaridan bichilardi. Ikki poycha bo'laklariga keng og' va tepasiga oq to'g'ri to'rtburchak shaklli mato tikilardi. Tepasi juda keng ishtonlar bo'ksada to'q rangli ip matodan qilingan tasma yordamida mahkamlanardi. Ortiqcha kengligidan oldida tahlam qilinardi. Ayollar ishtoni og'ida o'rta chok qilinmas edi (yovuz rux kirmasin deb), erkaklarnikida esa o'rta chok qilinardi. Ishtonlar cho'ntaksiz bo'lardi.

Sovuq paytda va ba zan bayram va tantana munosabati bilan ishton pochasi paypoq ustidan chiqarilib, mahsus qora tasma bilan bog'lab qo'yilardi.

Uch faslga mos ishtonlar bo'lgan: yozlik-astarsiz, oq, qora, ko'k, kul rang matodan; bahor, kuzlik astarli to'q rangli matodan; qishlik, paxtali, qavilgan qilinar edi.

Ishton -paypoq "toqau" Xitoyda paydo bo'lgan. Bu alohida, og'i biriktirilmagan, paypoqsimon poychalar edi. Ular bog'ich yordamida belboqqa mahkamlanardi. Xozirgi davrda "toqau" ni ishton ustidan kiyishadi.

Odatda ishtonni kanop tola "bu, mabu" yoki shoyi va ip matodan tikishadi.

Sovuq faslda ishton ustidan paxta bilan qavilgan ishton toqau ham kiyiladi.

Ko'pincha xitoyliklar ishton poychasini tizza pastidan bog'lar edi. Ba zan uni gamash "bi" bilan tortib qo'yishardi yoki ustidan etiksimon paypoq "va" ga kirgizardi.

Yubka-plaxta "shan" ni o'rta va yuqori tabaqaning erkak va ayollari kiyishardi. Uning bichimi bir xil bo'lgan: ikki to'g'ri to'rtburchakli matoga belbog' tikilar edi (peshbandga o'xshash) va ular yordamida belga mahkamlanardi. Shanni yon tomoni plissirovka, o'rtasi orqa va old bo'laklarida kashta qilinardi.

Ayollar yonlari tikilgan, yonining tepasida uchburchak kesiklari qilingan yubka kiyishardi. Kesiklar orasidan ichiga kirgizilgan kofta ko'rinardi.

Ko'pincha kofta va plaxta kiyishganda old belboqqa peshbandni qistirib qo'yishardi. Uni qurbonlik marosimlarda kiyish shart edi. Peshband odatda qizil rangli bo'lib, shaxsning ijtimoiy sharoitiga mos qilib bezaklanardi.

Kostyumning eng muhim bo'limlaridan biri belbog' "day" xisoblanardi. Aslzodalar va amaldorlarning boylik belgisi bo'lib, ular xilma-xil bo'lardi. Ularning ikki turi uchrardi:

1) matodan qilingan ikkita ilgak va uzun osilinib turgan uchi bilan belbog';

2) charmdan qilingan va nefrit, metall yoki shox plastinalar bilan bezatilgan belbog'-kamar.

Nefrit xalqalar va boshqa bezaklar bilan to'qilgan rangli shnurlar "shou" lar shaxsning ijtimoiy holini ko'rsatardi. Shouni beliga bog'lashardi, uchlari esa yonida yoki orqasida osilinib turardi. Unga ba'zan kerakli foydali buyumlarni (pichoq, chaqmoqtosh, uzuk va boshqalar) osib qo'yishardi.

Nefritdan yasalgan osilchoqlar "peyyuy" ham kiyimning bezagi bo'lgan, ular ham odamning ijtimoiy ahvolini ko'rsatardi.

Bosh kiyim va pricheskalari. Qadim zamonlarda xitoyliklar sochlarini qirqmaganlar. Ular sochlarini tugunga yig'ib, shpil ka yordamida mustahkamlab qo'yar edilar. Bosh kiyimlarning shakllari har xil bo'lgan. Ularning kiyish odatlari Ovrupoliklarnikiga qarama-qarshi bo'lgan. Agar ovrupoliklar hurmat bilan bosh kiyimni yechsa, xitoyliklar esa qaytaga uni kiyar edilar.

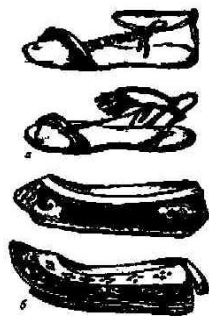
Ochiq havoda yoki binoda o'tkaziladigan marosimlarda (uchrashuvlar, audientsiyalar, banketlar va boshqalar) bosh kiyimni kiyish shart edi.

Qadimiy Xitoyda bosh kiyimni yechish lavozimdan ozod qilishni yoki aybiga iqrar bo'lib kelishini bildirardi. 1644 yilda manjurlar bosib olgandan so'ng xitoyliklarning tashqi ko'rinishi o'zgardi, chunki manjurlar erkaklarning peshona sochini qirqishga, orqasida qolgan sochini esa uzun qilib o'rishga majbur qildilar.

Bosh kiyim voyaga yetganda kiyilardi. Bosh kiyimda mahalliy va ijtimoiy belgilar bo'lardi. Nefritdan osilchoqlar qilingan bosh kiyim faqat tantanali marosimda kiyilardi. Xitoy ayollari odatda bosh kiyimni deyarli kiyishmasdi, faqat tantanali marosimda, ayniqsa, to'yda, murakkab bosh kiyim kiyilardi. Bosh kiyimlarni shakli 6-qirrali, 3-qirrali, dumaloq, soyabonli yoki soyabonsiz, konussimon va boshqalar bo'lgandi.

Bosh kiyimlarni shakli 6-qirrali, 3-qirrali, dumaloq, soyabonli yoki soyabonsiz, konussimon va boshqalar bo'lgandi.

Oyoq kiyimlar. Matodan, kanop tolasidan yoki poholdan to'qilgan yengil tufli "tszuy" keyinroq "li" deb atalgan oyoq kiyim keng tarqalgan edi. Matodan qilingan tuflining boshlig'i "semyan" ko'pincha naqshli qilinardi. Qalin tagligi bir necha qavat yelimgan va tikilgan qog'ozdan qilinardi. Charmdan qilingan tuflilar ham uchrab turardi (15 - rasm).

15 – rasm. Oyoq kiyimlari.

Tantanali tufli "si" ikki qavat hoshiya bilan bezatilardi. Tovonning yon tomonlari yanchilgan chig'anoq toshdan qilingan bo'yoq bilan bezatilardi. Uchi esa, qo'shimcha yelkasimon qo'shimcha bilan bezatilardi.

Yog'ingarchilikda yog'ochdan qilingan skameykasimon, tepasi yo'q shippak "tszi" kiyishardi. Matodan qilingan tasma yordamida tszi oyoqqa bog'lanib qo'yilardi.

Ko'chmanchilar ta sirida Xitoyga charm etik "syue" kirib keldi, shular qatorida matodan qilingan etik ham bo'lgan.

TSin davrida saroyda uchi sal ko'tarilgan ipak yoki charm etik kiyishgan. Fuqaro amaldorlar kvadrat tumshuqli etik kiyishardi. Bu Osmon va yerning jismoniy va intellektual kuchlarini qarama-qarshiligini ko'satardi.

Etik kunji - "syuetun" dan quyicha cho'tak sifatida foydalanar edilar.

5-tajriba mashg'uloti

Mavzu: Yaponiya kostyumining yelka va bel kiyimlarining turlari, bichimlari va ramzlari bilan tanishish va nusxalarini chizish

Darsning maqsadi: Yaponiya kostyumining yelka va bel kiyimlarining turlari, bichimlari va ramzlari bilan tanishish va nusxalarini chizishni o'rganish.

Identiv o'quv maqsadlari:

1. Yaponiya erkaklar kostyumi.

2. Yaponiya ayollar kostyumi.

Qo'llanma: Ko'rgazmali al bom, 12 formatdagi chizma qog'ozi, qalam, akvarel bo'yoq.

Adabiyotlar:

1. Hasanboeva G.K. Kostyum tarixi. T., O'zbekiston 2002 y.
3. Parmon F.M. Kompozitsiya kostyuma. M.: - Legprombo'tizdat, 1997.

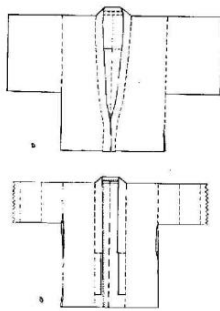
Vazifalar:

1. Xar bir talaba Yaponiya erkaklar kostyumini chizadi.

1. Xar bir talaba Yaponiya ayollar kostyumini chizadi.

Ishni bajarish metodikasi

Erkaklar kiyimi. Erkaklar kiyimi ichki va ustki, yelka va bel kiyimlaridan iborat. Ular shaxsning ijtimoiy axvolini yaqqol ko'rsatadi (16 - rasm).

16 – rasm. Erkak va ayollar dzyubanining bichimi.

Ichki kiyim "sitagi" bel va yelka kiyimlaridan iborat. Bel kiyimi "fundosi" va "kosimaki" bo'lgan. Fundosi - bu ip gazlamadan qilingan songa bog'lanadigan bog'ich. Fundosining birinchi turining uzunligi taxminan 2,25 metr oq matodan qilinardi.

Uning bir uchi belidan aylantirib bo'g'imga bog'lanardi, ikkinchisi esa oyog'ini orasidan o'tkazib orqasida belda mahkamlanardi. Fundosining ikkinchi turi "ettyu fundosi" birinchisiga nisbatan kaltaroq bo'lib, beliga maxsus bog'ich yordamida mahkamlanardi. Uni feodal Yaponiyada samuraylar va amaldorlar, XIX-asrda, aholining barcha tabaqalari kiyishardi.

Kosimaking uzunligi tizzasigacha bo'lgan. Matoni bo'ksaga aylantirib o'rab, tasma bilan mahkamlashardi.

Elka ich kiyimi "dzyuban" va "nagadzyuban" deb atalardi. Dzyuban ip gazlamadan qilinardi, yengi esa oq yoki rangli ipakli matodan bo'lishi mumkin edi. Uning bichimi tunikasimon bo'lgan. Dzyuban ikki bo'lak matodan qilinardi, orqasida o'rta chok tikilardi, yon choki yeng o'miziga va yon kesimiga joy qoldirib tikilardi; yoqa o'mizi ham qir qilardi; old etagi taxminan 3-4 sm toraytirilardi. Eni taxminan 12 sm mato yoqa o'miziga va oldiga tikilardi va yoqa "eri" va qaytarma old "oqumi" hosil qilinardi. Olib qo'yiladigan yoqa "xan'eri" ham tikilardi. yeng bichimi to'g'ri to'rtburchak shaklida edi. U ikki buklanib, yeng o'miziga tikilardi. yengning eni yeng o'mizi uzunligi bilan baravar qilinardi. Dzyubanining orqasida ichidan koketka (astar) tikilardi.

Ichki yelka kiyimining yana bir turi nagadzyuban edi. Dzyubanga nisbatan uning uzunligi boldirgacha bo'lib, yengining eni yeng o'mizidan kengroq qilinardi va ortiqcha eni yeng o'miziga tikilmas edi.

Erkaklar ustki kiyimi yelka va bel kiyimlaridan iborat edi. yelka kiyimiga "kimono" va "xaori" kirardi, bel kiyimiga - "xakama" (17 – rasm). "Kimono" (kiru mono - ustidan kiyiladigan) XVII-XIX asrlarda ustki kiyim sifatida keng tarqalgandi. Kimono - xalatsimon, uzunligi to'pig'igacha, etagi chapdan o'ngga o'ralgan kiyim. Uni kiyganda ichki kiyim yoqalari "xan'eri" ko'rinishi kerak edi. Kimonoga eni 35 sm, uzunligi taxminan 9 metr mato ketardi. Ortiqcha uzunligi yoki eni qir qilmasidan chokka tikilardi yoki qaytarilardi. Kimononing asosiy bichimi ichki kiyim bichimiga o'xshash edi. U ikki bo'lak, ikki yeng, ikki old qiyiq, ikki yoqa "oqumi"dan iborat edi. Asosiy bo'laklar shakli to'g'ri to'rtburchak, qiyiq tepa tomoni qiya qir qilgan to'g'ri to'rtburchakdan iborat edi. yeng o'mizining uzunligi yeng enidan torroq qilinardi. yelka chizig'idan pastroq qiyiq uzun tomoni yoqa tikilardi. Yoqa o'miziga va qiyiqning qiya tomoniga yoqa tikilardi.

17 – rasm. Erkaklar kimonosi.

Kimononing bichimi yeng va yeng o'mizining uzunligi, xan'erini bor yoki yo'qligi bilan farqlanardi.

Faslga moslanib kimono har xil qilinardi:

- "xito" - yozlik, astarsiz;
- "avase" - salqin mavsumga moslanib astarli qilinardi;
- "kosode" - qishlik, astar va avra orasiga hom-ashyo ipak tolasi solingan, ammo qavilmagan;

- "vata ire" - qishki, astar va avra orasiga paxta solinib qavilgan.

Sovuq paytda yaponlar ustma - ust bir necha paxtali kimono kiyishgan.

Kimono sidirg'a yoki yo'l-yo'l tuk rangli ipak matodan tikilardi.

Erkaklar kimonosida kashta qilingan beshta oq gerb "mon" bilan bezatilishi mumkin edi.

Ulardan uchta orqasida va ikkita oldida bo'lardi.

Kimononing ustidan belbog' "obi" bog'lanardi. Ularning ikki turi bo'lgan: "xeko obi" - kundalik kiyimda va "kaku obi" - qishlik va tantanali kiyimda. Xeko obi yumshoq eshilgan matodan qilinib ikki qayta bo'ksidan aylantirib, uchini pastga qaratib bog'lanardi. Kaku-obi to'k ko'k, jigar rang yoki qo'l rang yo'l-yo'l qalin ipak yoki ip gazlamadan qilinardi. U uch qayta bo'ksidan aylantirilib, uchlarini tepaga qaytarib o'ng tomonida tugunga bog'lanardi.

Ulardan tashqari erkaklar kiyimida yana bir necha turli belbog'lar bo'lardi:

- ishqiy munosabatlarga kiyiladigan mayda gulli yupqa matodan eni tor (5-6 sm) obi;
- sipo rangli, ayollarniki o'xshash matodan qilingan, eni 10 sm, taxlangan holda o'ng bo'ksida galstuksimon bog'langan obi;
- to'q rangli "chaynalgan" matodan qilingan, eni 10 sm, qalinlikda eshilgan, sharfsimon, orqada bantga bog'langan obi.

Bolalarning belbog'lar esa uchinchi turiga o'xshash edi, lekin uning rangi yorqinroq bo'lib, yirik rasmlar edi.

Ustki kiyim "xaori" faqat kimononing ustidan yoki xakama bilan kiyilardi. Bu oldi ochiq xalatsimon, uzunligi kimonodan qiskaroq kiyim. Uning old bo'laklari uchma-uch bo'lib ilgaklarga ilingan ikkita bog'ich yordamida birlashtirilardi.

Odatda xaori astarli qilinardi, ammo qishliklar paxtali va yozliklari astarsiz bo'lishi ham mumkin edi.

Bayram va rasmiy tantanaga oid xaori qora ipakdan qilinib, oq mon bilan kashtalanar edi; kundaliklari, esa to'q rangli yo'l-yo'l bo'lishi shart edi.

Xaorini bichimi ham tunikasimon bo'lib, quyidagi bo'limlardan iborat edi: stan, yon qiyiqlar (yon qiyiqlar bo'lmasligi ham mumkin edi), yeng va yoqa bo'lgan. Xaorining yeng o'mizining uzunligi yengini eniga teng. Uning silueti pastga qarab kengaygan yoki toraygan bo'lishi mumkin.

Erkaklar ustki bel kiyimi "xakama" ning tashqi ko'rinishi yubqa- ishtonga o'xshaydi. U uzun va keng kiyim bo'lgan. Xakama besh asosiy bo'limlardan iborat: yaxlit bichilgan tepasining markaz bo'laki, ikkita poychasi va ikkita belbog'. Old bo'laklarida pastga qarab kengaygan, dazmollangan, qarama-qarshi uchdan taxlamalar qilingan; orqa bo'laklarida esa ustima usti qilingan uchta qarama-qarshi, chuqur, diagonal yo'nalishda dazmollangan tahlamlar qilingan. Rasmiy xakama juda uzun va plissirovkalangan qilinadi. Old va orqa bo'laklariga alohida uzun bog'ich – belbog'lar tikilardi, yon choklarini tepa tomonida chuqur kesimlar qoldirilardi.

Xakama ip yoki ipak gazmoldan tikilardi va astarli yoki astarsiz bo'lishi mumkin edi.

Xakamaning ijtimoiy farqi faqat matoda edi, bichimi esa bir hil bo'lgan.

Yaponlarning kostyumi nimaga mo'ljallanganiga qarab "past uslub" - "fundagi" va "yuqori uslub" - "refuku" ga ajralardi.

Kiyimning kiyilishi quyidagicha bo'lgandi:

- "sagefuku" - ish kiyim;
- "fundagi" - kundalik kiyim;
- "haregi" - qishlik kiyim;
- "refuku" - rasmiy - tantanali kiyim.

Misol uchun, refuku uch bo'limdan iborat edi: kimono, uning ustidan xaori va yirik plissirovkali xakama edi. Kimono va xaorining oldi, orqasi va yenglarida oila gerbi - mon bo'lishi shart edi. Refukuning rangi to'q yoki qora bo'lishi shart edi, mon va bant esa oq bo'lardi. Ish kiyimi - "sagefuku" - quyidagi bo'limlardan iborat edi: yelka kiyim xanten, ishton momoxiki, belbog' obi va boldiriga kiyiladigan buyum. Xanten tunikasimon bichilib bir bo'lak matodan qilinardi, orqasida esa yoqa tikilardi. Old bo'laklariga to'rtburchakli qiyiqlar va yoqa tikilardi.

yenglari to'g'ri to'rtburchak yoki trapetsiyasimon kilinardi. Xantenning yana boshqa bichimlari ham uchrardi.

Ishton "momoxiki" to'kqiz bo'lakdan iborat bo'lgan: to'rt qo'shaloq bo'lim - qiyiqlar va uzun tor belbog'. Har bitta to'rt qiyiqlar o'zaro tiqilib alohida poychani hosil qiladi, belbog' esa tepa qismini taxminan yarmisiga tikiladi. Ishton belida emas bo'ksada mahkamlanadi.

Ayollar kiyimi. Ayollar kiyimining mohiyati - ayol gap qaytarmaydigan, qaram, bosiq va nafis, xushfe'l, muloyim bo'lishi lozim edi. Bu xususiyatlar ayolning tashqi ko'rinishida aksini topgan edi.

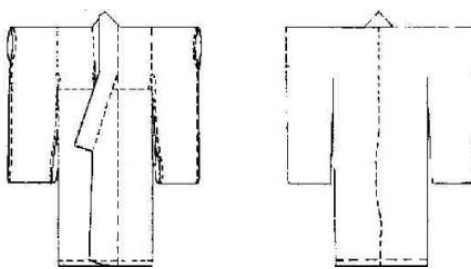
Ayollar kiyimi ichki va ustki, yelka va bel kiyimlaridan iborat. Ichki kiyim "futano" va "xadadzyuban" yoki kosimaki va dzyuban edi. Futano - oq ip matodan qilingan uzunligi tizzagacha tikilmagan yubka edi. Kosimaki - muslin yoki qarilar uchun oq va yoshlar uchun rangli krepdan, uzunligi to'pigigacha qilingan, tikilmagan yubka. Bu bel kiyimlar kimononing oldi ochilganda ko'rinardi.

Dzyuban, xadadzyuban va nagadzyuban bir xil bo'laklardan iborat edi. Ammo, erkaklarning kiyimida yeng o'mizi va stanning yon choklari to'liq tikilsa, ayollarnikida esa yon chokini qo'ltiq tomoni ma lum darajada tikilmasdan ochiq qoldirilardi.

Ichki yelka kiyimlar o'zaro eni va uzunligi bilan farqlanadi. Dzyuban kalta, nagadzyuban esa uzun qilinadi. Xadadzyubanning ustidan bichimi kimonoga o'xshash nagadzyuban kiyiladi va belbog' "datemaki" bilan bog'lanardi. Xadadzyuban sovuq paytda kosimakining o'rniga kiyiladi. Ichki kiyim ip yoki ipak gazlamadan tikiladi.

Ustki kiyim kimono va ba'zan uning ustidan kiyiladigan kiyim xaori edi.

Ayollar kimonosining bichimi erkaklarnikidan farqlanmas edi. Farqi faqat kimononing tikilishida bo'lgan: yengning ich tomoni va yeng o'mizining qo'ltiq tomonidan tikilmasdan ochiq qoldirilardi (18 - rasm).

18 – rasm. Ayollar kimonosining bichimi.

Kimono juda qulay kiyim bo'lib, quyidagi xususiyatlarga ega edi:

- belbog' obi bilan birgalikda issiqni yaxshi saqlaydi;
- yengining tikilmaganligi va yoqasini yopishib turmaganligi havo almashinishiga imkoniyat beradi;
- bichimi erkaklarnikiga nisbatan kamroq o'zgaradi.

Ayollar kimonosini nimaga mo'ljallanganligi matodan bilinardi. Bashang kiyimlarda yoshlar ko'k, kul rang, binafsha, pushti matolarni qo'llagan. Naqshlari esa (to'qilgan, kashtalangan yoki tasvirlangan) yenglarida va etagida joylashgandi. Kundalik kimonoga esa sipo rangli, ko'pincha yo'l-yo'l matolar qo'llanardi. Tantanali paytda ayollar ustima-usti bir necha (uchtagacha) kimono kiyishardi. Bu holda ichki kimonolarining xan'yorisi oq bo'lishi va ustki kimonodan ko'rinishi shart edi (19 - rasm). Kimono ustidan belbog' "obi" bog'lanadi. U ayollar kiyimining eng muhim bezagi edi. Qimmatbaxo obini maxoratli to'qimachilar qo'lda to'qishadi va xashamatli tasvirlar bilan bezatishadi.

Obi beldan balandroq bog'lanib, yeng o'mizi qo'ltiq tagigacha borib, uni berkitadi. Belbog' obining bog'lash usullari juda murakkab. Kimono kiyilgandan so'ng, ortiqcha uzunligi ko'tarilib ko'krakdan pastroqda maxsus tasma bilan bog'lanadi. Kimononing osilib turgan qismi buksaga tushirilib, ikkinchisi tasma bilan mustaxkamlanadi. Keyin ustki belboqqa nisbatan torroq ichki belbog' "sita obi" kiyiladi va u tasma bilan mustaxkamlanadi.

Faqat shundan so'ng, ikkiga taxlangan asosiy ustki obi bilan gavda bir necha marotaba o'raladi. Uning tepa qirrasining orasiga maxsus yostiqcha "oblage-no-sin" qo'yiladi. Oblage-no-sin orqada bog'lanadigan yostiqsimon bantning asosi bo'lgan. Obining old tomoni qattiq bo'lishi uchun maxsus karton plastinkasi ("mae-sin" yoki "obi-ita") ni qo'yishadi. Shundan so'ng, obi ikki qavat

shnur "obzidame" bilan mustahkamlanadi. Odatda obzidame orqaga bog'lanadi, oldida esa dekorativ "dengiz" tugun bog'lanadi yoki yirik munchoq qadaladi.

Obining taxlamlarida yapon ayollari mayda buyumlarini solib yurishadi, sig'maganlarini esa - yengning uchi - "sode" ga solishadi, chunki ular sumkani olib yurmasdi.

19 –rasm. Ayollar kimonosi.

Ustki kiyim - xaorining uzunligi modaga bog'liq edi. Uning bichimi erkaklarnikiga o'xshash, tunikasimon bo'lgan, etak tomonini esa sal toraytirishadi. Farqi esa faqat qo'ltiq tomonini ochiqligida edi.

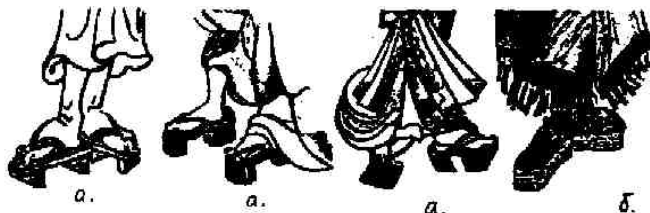
Yapon milliy kiyim kiyish tartibi quyidagicha bo'lgan: oldin bo'ksasi oq mato bilan o'ralgan; keyin och rangli yopishib turgan dzyuban kiyishgan; ustidan xalat "sitagi" ni va so'ngra kimono va obi kiyilardi, ba zan, xaori kiyilardi.

XV asrga qadar ular sochlarini tashlab yurishgan, keyin prichyoska qilishadigan bo'lishdi. Prichyoskalar xilma - xil bo'lgan va ko'pincha juda murakkab edi. Prichyoskalar yog'och, bambuk, metall, marjon va toshbaqa kosasidan yasalgan dekorativ taroqlar va shpil kalar bilan bezatilardi.

Yaponlarning bosh kiyimi bo'lmagan. Uning o'rniga issiqda va yog'ingarchilikda soyabon tutishardi. Sayrda va ishlagan paytda ular tekis keng soyabonli pohl shlyapalar kiyishgan, qishda esa - ro'mollar yoki kapyushonsimon yopinchoqlar kiyishgan.

Oyoqqa kalta paypoq kiyishardi. Ular paxta yoki shoyidan kilinardi, tagligi esa qalin jun gazmoldan edi. Ushbu paypoqni ibodatxona, teatr va uyda kiyishardi.

Oyoq kiyimi "geta" va "dzori" bo'lgan. Skameykasimon yog'och taglikli oyoq kiyim geta yaponlarning milliy poyabzali xisoblanadi. Dzori - oyoqqa charm tasma yordamida mustahkamlangan, yumshoq taglikli poyabzal bo'lgan (20 - rasm).

20 – rasm. Oyoq kiyimlari.

Yapon milliy kostyumida issiq paytda yelpig'ichlar qo'llangan. Ularni bir necha turi bo'lgan. I asrda xitoyliklar taqlid etilgan qog'oz yelpig'ich "utiva" keng tarqalgan edi. VII asrda Yaponiyada ixtiro qilingan taxlama yelpig'ich "ogi" askarlar kostyumiga kirdi. Ular uni belbog'iga qistirib yurishardi. X asrda ogi aristokratlar orasida tarqaldi. Yaponlarda o'ziga xos pantomima - "elpig'ich tili"- tuzilgandi. yelpig'ichlar oltin yoki kumush ierogliflar bilan, payzajli rasmlar, har xil saxna janrlari: odam shakllari va kalligrafiya ajabranarli uyg'unli yaxlitlik kasb etib, yelpig'ichning naqsh tasvirlariga tabiiy ravishda uyg'unlashardi.

Erkaklar belbog'ining majburiy qismi "inro" bo'lgan. Bu dori, xashxidlar va pastalarni solib yuradigan quticha edi. Ular xaykalcha netske yordamida belbog'ga qistirilib qo'yilardi. Odatda, inro yog'ochdan qilinib, oltin yoki rangli lak bilan sirlanardi va rangli rasmlar bilan bezatilardi. Yirik buyumlarini kvadrat shaklli ip yoki ipak gazmoldan qilingan "furosiki" da olib yurishardi.

6-tajriba mashg'uloti

Mavzu: O'rta Osiyo antik asr, O'rta Osiyo ilk o'rta asr va O'rta Osiyo kech o'rta asr kostyum turlari bilan tanishish va nusxalarini chizish

Darsning maqsadi: O'rta Osiyo antik asr, O'rta Osiyo ilk o'rta asr va O'rta Osiyo kech o'rta asr kostyum turlari bilan tanishish va nusxalarini chizishni o'rganish.

Identiv o'quv maqsadlari:

1. **O'rta Osiyo antik asr ayollar va erkaklar** kostyumi.
2. **O'rta Osiyo ilk o'rta asr ayollar va erkaklar** kostyumi.
3. **O'rta Osiyo kech o'rta asr ayollar va erkaklar** kostyumi.

Qo'llanma: Ko'rgazmali al bom, 12 formatdagi chizma qog'ozi, qalam, akvarel bo'yoq.

Adabiyotlar:

1. Hasanboeva G.K. Kostyum tarixi. T., O'zbekiston 2002 y.
3. Parmon F.M. Kompozitsiya kostyuma. M.: - Legprombo'tizdat, 1997.

Vazifalar:

1. Xar bir talaba O'rta Osiyo antik asr erkaklar kostyumini chizadi.
2. Xar bir talaba O'rta Osiyo antik **asr** ayollar kostyumini chizadi.
3. Xar bir talaba O'rta Osiyo ilk o'rta asr erkaklar kostyumini chizadi.
4. Xar bir talaba O'rta Osiyo ilk o'rta asr ayollar kostyumini chizadi.
5. Xar bir talaba O'rta Osiyo kech o'rta asr erkaklar kostyumini chizadi.
6. Xar bir talaba O'rta Osiyo kech o'rta asr ayollar kostyumini chizadi.

Ishni bajarish metodikasi

O'rta Osiyo antik asr ayollar va erkaklar kostyumi.

Ayollar kostyumi. Ayollar kostyumi yunonsimon skifsimon va hindsimon bo'lgandi. Ular ichki va ustki; yelka, bel, bosh va oyoq kiyimlardan iborat edi.

Ayollar ko'ylagining ikki turi uchrardi. Birinchisi - tunikasimon bichimli ko'kragi tagida va belida belbog' bilan bog'langan to'g'ri ko'ylak edi. Uning yoqa o'mizi dumaloq bo'lgan, oldi esa tomchisimon kesimli edi. Ko'ylakning ikkinchi turi yunon xitoniga o'xshash edi: ikki bo'y baravar mato parchasini yelkada to'g'nog'ich bilan birlashtirishardi, etagining yon burchaklarini tugunga bog'lab qo'yishardi (antik yunon xitonlarda esa etagi erkin tushib, drapirovkalanardi. Bu ko'ylak belida va ko'kragini tagidan belbog' bilan bog'lanardi.

Ustki kiyimlari skifsimon kaftanlar va yopishqoqlar bo'lgan. Kaftan bichimi tunikasimon bo'lgan, shakli to'g'ri yoki gavadaga yopishib turadigan edi. Tor yengi uzun edi, ba'zan, ko'ndalang tahlamalilari ham uchrardi. Kaftanlar tik yoki diogonal yo'nalishida qavilardi. Yoqa o'mizi va oldi to'qilgan tasma bilan bezatilgandi.

Ko'ylak yoki kaftan ustidan yopinchoq kiyishardi. Ular bo'y baravar to'g'ri to'rtburchak matodan qilinib, yelkaga tashlanardi, old uchlari esa to'g'nog'ich bilan birlashtirilardi.

Bel kiyimi - uzun, etikka kirgizilgan ishtonlar edi. Ular ko'ylakning tagidan ko'rinishi mumkin edi.

Bosh kiyimlari konussimon namatdan qilingan qalpoqlar, yumshoq yassi shapkalar, sallasimon, tojsimon bosh kiyimlar va yopinchoqlar bo'lgan.

Prichyoskalari murakkab va xilma - xil bo'lgan. O'rilgan sochlar turli usulda turmalangandi (21 - rasm).

21 – rasm. Ayollar bosh kiyimlari.

Bezak taqinchoqlar: tojlar, ziraklar, tillaqoshlar, grivna va boshqalar bo'lgan.

Oyoq kiyimlari yumshoq etik edi, gohida, kunjining tepa qismi qaytarilishi mumkin edi.

Buddizm turidagi kiyimlar quyidagilardan iborat edi:

- gavgdaga yopishib turadigan yoki ser drapirovkalangan ko'ylak; ustidan tugma va naqshli tasma bilan bezatilgan uzun ko'ndalang tahlamli yengli ko'ylak yoki kaftan va yana ustidan kiyilgan yengsiz ko'ylak. Ustki kiyimi yopinchoq. Bosh kiyimi - yumshoq, bir uchi yelkaga tashlanadigan ro'mol. Bezaklari: bo'ynida grivnalar, bilak uzuklar, peshona osilchoqlari, tillaqoshlar, og'ir ziraklar va marjonlar bo'lgan;

- tunikasimon, tor, uzun, ko'ndalang taxlamli yengli ko'ylak, ustidan beli bog'langan xotinlar yopinchoqqa o'ralgan edilar; drapirovkalangan ishtonlar buksada keng yumshoq belboq yordamida mahkamlangandi;

- prichyoskalari har xil va murakkab bo'lgan: yuzaning aylanasiiga joylashgan o'rilgan sochlar yoki jingalaklar. Erkaklar kostyumi. Ularni kiyimi ham yelka va bel; ustki va ichki kiyimlardan iborat.

Elka kiyimi ichki ko'ylak va ustidan kiyiladigan kaftandan iborat. Ularning bichimi tunikasimon, shakli to'g'ri edi. Kiyim gavgdaga sal yopishib turardi. Uzunligi bo'ksasidan pastroq yoki tizzagacha edi. Uzun yengi tor yoki ko'ndalang tahlamali bo'lgan.

Beliga belbog' bog'lashardi. Bel kiyimi tor yoki ko'ndalang tahlamali ishtonlardan iborat edi. Bosh kiyimlari yassi yoki konussimon qalpoqlar bo'lgan. Oyoq kiyimlari esa yumshoq, tepasi qaytarilgan etiklar edi.

Shunday qilib, O'rta Osiyo antik kostyumiga skiflar, ellinlar va hindlarning ta'siri bo'lgan. Ammo, O'rta Osiyoliklarning kiyimlarining shaklida, kiyinish odatlarida, kiyim turlarida mahalliy odatlariga oid xususiyatlari bo'lgan va juda keng va boy tarixga ega bo'lgan.

Erkaklar kostyum turlari

Ularning kiyimi ham yelka va bel, ustki va ichki kiyimlardan iborat.

Elka kiyimi ichki ko'ylak va ustidan kiyiladigan kaftandan iborat. Ularning bichimi tunikasimon shakli to'g'ri edi. Kiyim gavgdaga sal yopishib turardi. Uzunligi bo'ksasidan pastroq yoki tizzagacha edi, Uzun yengi tor yoki ko'ndalang taxlamali bo'lgan. Belga belbog' bog'lashardi. Bel kiyimi tor yoki ko'ndalang taxlamali ishtonlardan iborat edi. Bosh kiyimlari yassi yoki konussimon qalpoqlardan bo'lgan, Oyoq kiyimlari esa yumshoq, tepasi qaytarilgan etiklar edi.

Shunday qilib. O'rta Osiyo antik kostyumiga skiflar, ellinlar va hindlarning ta'siri bo'lgan. Ammo O'rta Osiyoliklarning kiyimlarning shaklida, kiyinish odatlarida, kiyim turlarida mahalliy odatlariga oid xususiyatlari mavjud bo'lgan va juda keng, boy tarixga ega edi.

O'rta Osiyo ilk o'rta asr ayollar va erkaklar kostyumi.

Ilk O'rta asr kostyumida o'z manbalari bor edi. Kushon, eftalit, sosoniy, turk, xind, eron ta'sirlari bilan maxalliy meros ma'lum darajada umumiy uslub yaratgandi. Bu davrda estetik ideallari badiiy uslubga mos bo'lgandi.

V asr erkaklari kuchli, baqaloq, yumaloq yuzli, bodomsimon ko'zli, kalta qirqilgan sochli, soqolsiz tasvirlangan. Ularning kiyimi otga minib yurishga mos bo'lib, quyidagilardan iborat edi: kalta kaftan va ko'ylaklar, keng ishtonlar va baland kunjli etiklar. yelka kiyimida trapetsiya shaklli tunikasimon bichim yon qiyiqlar yerdamda (qiyiqlar qo'ltig'idan yoki belidan tiqilishi mumkin edi) xosil qilinardi. Ishton bichimi uch bulkdan, ya'ni ikkita poycha va bitta ogdan, iborat edi (22 – rasm).

Etnik differentsiatsiyasi ham belgilanardi: eftalitlar kostyumiga oldi ochiq bir tomonlama qaytarmali, tunikasimon bichilgan, bilagida toraytirilgan uzun yengli va etagida yon kesiklari qilingan kaftan kirardi. Ularning yoqasi, yon kesiklari, old, etagi, yengining uchi boshqa mato bilan bezatilardi. Ishtonlarni poychasi va boldirigacha yon choki boshqa rangli mato xoshiyasi bilan bezatilardi.

Bu davrda ideal ayol gavdasini mag'rur tutardi. U to'ladan kelgan, keng yuzli, nazokatli, qoshlari yoysimon, to'g'ri farq qilib ochilgan silliq uzun sochli, to'g'ri burunli, kichkina og'izli va nozik qo'lli bo'lgandi. Ayollarni kiyimi erkaklar kiyimi kompleksiga o'xshash edi; ko'ylaklar, kaftanlar, bir tomonlama qaytarmali yopinchoqlar va ishtonlar edi.

Ulardan tashqari shleyfli uzun ko'ylak, kofta, yubka va pustinlar ham kiyishardi. Ustki kiyimlarini (kaftan, yopinchoq va po'stin) uzunligi tizzagacha bo'lgandi. yelka kiyimning yoqasi, etagi, oldi, yengning uchi boshqa rangli matodan qilingan xoshiya bilan bezatilardi.

22 – rasm. Oldi berk erkaklar ustki kiyimi.

VI - VII asrlarda erkaklarning estetik ideali o'zgargandi. Qo'pol kuchning o'rniga aql va noziklik kelgandi. Xashamatli qad - qomat va ayollarga xushmuomalali bo'lgan kishi, shu davrda mard deb xisoblanardi. Ideal erkakda uzunroq ingichka bel, ingichka bilaguzuk va uzuk bilan bezatilgan qo'l bo'lishi kerak edi. Kostyumda chorvador va shahar aholisi kiyimlarining assimilyatsiya bo'lganligi, o'troq xalqlarning madaniyatiga qizg'in qo'shilishi o'z ifodasini topgandi.

Erkaklar kostyumida avvalgi davrning kiyimlari qatorida, ikki tomonlama qaytarmali turk kaftanlari keng tarqalgandi. Kaftan gavdasiga yopishib turardi, uzunligi esa buksasigacha bo'lib, yon kesimi bo'lmagandi. Dekorativ mato bilan faqat yoqasi va yeng uchi bezatilardi. Ustki kiyim – yopinchoq - ham ikki tomonlama qaytarmali bo'lgan. Bu davrda etiklari ham nozik bo'lgan.

VI - VII asrlarda ayollarning estetik timsoli ham o'zgargandi. Endi u beli ingichka, yuzi nozik ayol edi. Kiyimning yangi chegaralari yangi plastik siymosini yaratgandi. Kosmetika bunga ancha yordam berdi.

Ayollarning kiyimi erkaklar kiyim kompleksiga o'xshash edi. Ulardan tashqari ayollar kiyim ansamblida nimchalar, koftalar, to'g'ri shaklli yubkalar va uzun ko'ylaklar uchragandi.

VII asrning oxirida - VIII asrning boshlarida O'rta Osiyo xalqlari kostyumining bichimi murakkablashgandi (23-rasm).

23 – rasm. Erkak va ayollar kiyimining bir xil shakllari.

Kiyim tanaga yopishib turishiga qo'laylik beradigan o'tkazma yengli kiyim paydo bo'ldi. Kaftan va yopinchoqlarning bezagida kushonlar tunikasimon ko'ylagining bezaklarining ta'siri sezilardi. Yopinchoqlarda rang - barang matodan qilingan hoshiyali qiyiqlar paydo bo'lgan; ularning etaklar va yoqalarning bezagi ham o'zgargandi.

Kiyimlarning uzunligi endi tizzadan pastda joylashgan. Tunikasimon bichim ham o'zgargan: yenglari yelkadan sal pastroq tikilardi va yelka choklari dekorativ mato bilan bezatilgandi.

Erkaklar va ayollar kostyumida taqinchoqlar muxim rol uynagan. Ular shaxsning ijtimoiy holini ko'rsatardi. Ayol va erkak zirak, qo'l va oyoq bilaguzuklarni, marjonlarni, ko'krak osilchoqlarni va kamarlarni taqishardi. Toharistonda faqat erkak va ayol xizmatchilar belbog' kiyishardi, aslzoda ayollar esa belini boqlamasdi.

O'rta Osiyo kech o'rta asr kostyumi

Erkaklar kostyumi. Erkaklar libosi ustki va ichki, yelka va bel kiyimlardan iborat edi. Ustki yelka kiyimlari turli chopon va chaqmonlardan iborat bo'lgan. Eng keng tarqalgan kiyim - oldi ochiq chopon edi. Ularning bichimi bir xil - tunikasimon - bo'lib, detallari, bezagi, matosi va kiyish usuli bilan farqlanardi. Oldi ochiq kiyimlar kalta va uzun yengli yoki yengsiz bo'lardi. Ular tunikasimon bichimli bo'lgan holda, orqa bo'lagining o'rtasida yoqa o'mizidan beligacha vitochka qilinardi va shuning yordamida kiyim gavgaga yopishib turardi. Odam harakatiga qulay bo'lish uchun, yon choklarining pastida kesik qoldirilardi. Choponlar kaytarma va tik yoqali yoki yoqasiz bo'lardi. Yoqalar va qaytarmalar boshqa rangli matodan qilinardi. Aslzodalarning kiyimida mo'yna yoqalar ham uchrardi. Yoqalarning shakli asosan trapetsiyasimon bo'lgan. Odatda yoqalar qora rangli qilinardi, Buxoroda esa XVI asrda zarbof kashta qilinardi.

Choponlar astarli edi. Astarining matosi va uning rangi boshqa bo'lardi. Mo'yna astarli, mo'yna shol yekali, bo'yni va yengi juda uzun chopon "faradji" deb atalardi. Uning yengida qo'lini chiqazish uchun kesik qilinardi. Ko'pincha choponlar izma va tugmalar yoki bog'ichlar yordamida tugmalanardi. Tugmalar asosan boylarning kiyimida uchragan. Tugmalar bu kiyim turida XIX asrda yuqolgandi (24 - rasm).

Aslzodalarning oldi ochiq kiyimini antika bezagi naqshli kashta bo'lgan. U asosan yelkasida, old va orqa tomonidan qilingan. Bu bezakni xitoy kiyimidan mo'g'ullar O'rta Osiyoga olib kelgan deb xisoblashadi. Shu davrdan boylarning kiyimida kashta bo'lishi shart edi, chunki kiyimlar sidirg'a matodan qilinardi. Uzun yengli choponning eni va uzunligi, kiyish usuli shaxsning ijtimoiy tabaqasi va mutaxassisligi bilan bog'liq edi. Mansabdor aslzodalar choponi deyarli uzun emas edi: aqliy mexnat bilan shug'ullanganlar esa choponni yelkasiga tashlab yurishardi.

24 – rasm. Erkaklar ustki kiyimi.

Dexqonlar, hunarmandlar va askarlar uzunligi tizzagacha yoki undan pastroq bo'lgan: tor, uzunligi bilagigacha yengli chopon kiyilgandi. Ishlagan paytda ular oldi ochiq kiyimlarining barcha turlarini old etagini belboqqa qistirishardi, yenglari esa shimarilar edi yoki bir yoki ikki yelkasidan tushirib qo'yilardi. Ayniqsa, uzun yengli choponlar erkin va har xil holatda kiyilgan: hamma tugmalarga yoki bir - ikkisigina tugmalanardi: oldini ochib tugmalamasdan yoki yelkasiga tashlab yurishgan. Dam olgan paytda bitta qo'lga kiyib, yelkasiga tashlab yurishgan. Uzun yengli choponlar, ko'pincha, belbog'siz kiyilardi. Ishlagan paytda va dafn marosimida belbog'ni albatta kiyishardi. Kalta yengli chopon "koba" ning bir necha turi uchragan. yeng uzunligi bilagining o'rtasigacha bo'lsa, choponning etagi kengaytirilib, ziyiga qavilgan mag'iz qilishardi. XV asrda shu turdagi choponda belidan pastgacha ikki yon kesim bo'lgan va ba'zan, orqasida ham kesim uchrardi. Keyinroq orqa kesim kiyimlarda qilinmaydigan bo'ldi (25 - rasm).

25 – rasm. Erkaklar ustki kiyimlari.

Koba uzun yengli joma yoki farandjiga tayyorlash kaltaroq edi. Uning uzunligi tizzagacha yoki boldirning o'rtasigacha bo'lgan, ba'zan, qariyalar, aslzodalar va saroy xizmatkorlarida uzunroqlari ham uchragandi. Choponlar trapetsiyasimon qaytarma yoqali va oldi qaytarmali edi. Ular boshqa rangli matodan qilinardi. Bu davrda mo'g'ullar olib kelgan yengsiz, keng yelkali choponlar ham bo'lgan. O'ziga xos oldi ochiq kiyimni turi - assimetrik tugmalanadigan chopon "jubba" bo'lgan. Bu kiyim aslzodalarda, askarlarda, ko'chmanchilarda va ba'zan, shaharliklarda uchrardi. Ushbu kiyim turi ko'chmanchilar, mugul va turk odatlari bilan bog'liq. Shunga e'tibor berish kerak: turklarning kiyimi o'ngdan chapga, mo'g'ullarniki esa - chapdan o'ngga o'ralardi (26 - rasm).

26– rasm. Erkaklar ustki kiyimlari.

Jubbaning uzunligi har xil bo'lib, shaxsning ijtimoiy holini ifodalardi. yenglari tor bo'lib, uzunligi kafti yoki bilagining o'rtasigacha edi. Old qismining o'rtasida choki bor edi, chunki matoni eni tor bo'lgan. Yon qismlari ham uchragan. Jubba asosan sidirg'a matodan tikilardi. Uzun yengli jubballar qatorida keng kalta yenglilari ham bo'lgandi.

Engning ziyida qavilgan mag'iz qilinardi. Qiya chap old bo'lagi o'ng tomonida qo'ltig'idan beligacha bog'ichlar yordamida biriktiriladi, ustidan belbog' bog'lashardi. Ba'zan jubbani chopon bilan kiyishardi. Oldi ochiq ustki kiyim qatorida miniatyuralarda oldi berk ustki kiyimlari ham tasvirlangan. O'rta Osiyoda XV - XVIII asrlarda oldi berk kiyimlar oldi ochiq kiyimlarga nisbatan kamroq uchraydi. XV - XVI asrlarda ular odatda uzun bo'ladi. XVII - XVIII asrlarda uzuni va kaltasi (tizzagacha) uchraydi. yenglari tor, uzun yoki kalta bo'lgandi, yengsizlari ham uchraydi. Ko'ylakning bichimi tunikasimon edi. Uchburchak shaklli yoqa o'mizi ko'kragigacha yoki beligacha bo'lishi mumkin edi.

Yoqalari ham choponlarning turidan bo'lgan, XVIII asr oxirida esa yoqasiz qilinardi. Chuqur o'yilgan yoqa o'mizi tugma va izmaga tugmalanardi. Old va orqa bo'laklarining o'rtasida va yonlarida kesimlari bo'lgan. Oldi berk kiyimlari ham astarli qilinardi. Ularning rangi boshqa edi. Ushbu kiyimni aholining barcha tabaqalari g'ayrirasmiy sharoitlarda, ko'pincha dam olganda kiyishardi. Aslzodalar sayr - tomosha qilinayotgan paytda va xizmatkorlar ishlaganda belini bog'lashar edi. Ustki kiyimning ostidan har xil ko'ylaklar kiyishgan. Ko'pincha baravar ustima - usti ikkitasini kiyishardi.

Ichki ko'ylagi "peroxan" yupka oq matodan, ustkisi "peshvoz" esa - zangori, ko'k, yashil va jigar rangli matolardan qilinardi. Ko'ylakning yengi keng va uzun bo'lgan. Yoqa o'mizi tor, chuqur, ovalsimon yoki berk, qornigacha vertikal kesimi bo'lishi mumkin edi. Yoqa o'mizining ziyiga qavilgan xoshiya qilishgandi, ba'zan uni tugmalashardi. Ustki ko'ylakning uzunligi tizzagacha bo'lgan, ichki ko'ylagi esa uzunroq, boldirining o'rtasigacha yoki to'pig'igacha edi, xizmatkorlarniki - tizzagacha bo'lgan.

Ko'ylaklarni erkaklar faqat uyda kiyishardi. Miniaturada tasvirlangan ishtonlarning bichimi ikki alohida poychadan va og'dan iborat bo'lgan. Ishton shaklining tepa tomoni keng bo'lib, pastga toraygandi. Ishton belda popukli tasma yordamida mustaxkamlanardi. Ko'pincha ishtonlar sidirg'a oq, ko'k va jigar rangli bo'lgan, yo'l - yo'l matolari ham uchrardi.

Turk kiyimi ta'sirida ishtonlar shalvarsimon keng bo'lgan va qizil, to'q sariq va to'q qizil rangli bo'lgan. Ishtonni yelka kiyimning ostidan kiyishardi. Boylar ov qilgan paytda poychasi keng ishtonlariga ustki kiyimini kirgizishardi. XV - XVI asrlarda erkaklarda sonbog'ich "futa" tasvirlangan. U buksaga aylana o'ralib, ingichka belbog' yordamida maxkamlanardi.

Sonbog'ich keng, to'g'ri to'rtburchak cho'zinchoq mato bo'lagidan qilingan. Uning ranglari zangori, ko'k, yashil edi; yonlarida esa bitta keng yoki bir necha ingichka qora qo'llari bo'lgan. Sonbog'ichni quruvchilar, qurashchilar, jilovdorlar va aholining barcha tabaqalari hammomda kiyishgandi.

XV asr oxirida bel kiyimining yana bir turi "beldemchi"ga o'xshash bo'lgandi. Ular oldi ochiq yubkaga o'xshagandi va qalin rangli matodan qilinardi. Uni aslzodalar ovda kiyishgan. Erkaklar kiyimida bir necha qo'shimcha detallari bo'lgan. Olimlar, ilohiyot mutaxassislari va sufilar yelka sharfi "taylason" bo'lgan.

Taylason, musulmon Sharqda eskidan qolgan, ushbu tabaqalarning an'anaviy kostyum belgisi bo'lgan. U yelkaga tashlanardi yoki uchlari ko'krakda tugunga bog'lanardi; sufilar va imomlar esa - bosh kiyimini ustiga tashlashardi. XV - XVI asrlarda taylason futaga o'xshagan qilinardi. XVI asrni o'rtasidan boshlab ular tor yoki keng, qora va jigar rang, uchi ko'pincha oq xoshiyali qilinardi. Oldin aytilganday, erkaklar ustki kiyimini belbog' bilan bog'lashardi. Boylar va aslzodalarning belbog'i keng, kambag'allarniki - ingichka bo'lgan va ba'zan, oddiy tasmadan bo'lgan. Belbog'lar har xil rangli matolardan iborat edi. Ba'zan, futani belbog' sifatida ishlatishardi. XVI asrdan boshlab bo'ylama yo'l-yo'l matodan belbog'lar keng tarqaldi. Ular kengroq bo'lgan. Ko'pincha bovlikka eshildirdi va oldida tugunga bog'lashardi yoki uchlarini yonida qistirib qo'yishardi. Aslzodalar va askarlar belbog'ning o'rniga ensiz, uch - to'rt yumaloq tuka bilan bezalgan, oldida tugmalanadigan, qora charmdan ishlangan kamar taqishardi. Boylar kamarining tukasi qimmatbaxo toshlar bilan bezatilardi.

XV - XVI asrlarda O'rta Osiyoda erkaklarning zaruriy aksessuari (kostyumning qo'shimchasi) - o'ng yoki chap tomonida belboqqa qistirilgan engsiz dastrumol edi. Bosh kiyimlarning turlari har xil bo'lgan. XV - XVIII asrlarning miniatyuralariga binoan har xil shaklli matodan tikilgan telpaklar edi. Uni aholining barcha tabaqalari uyda va ko'chada kiyishgan. Har xil bichimlar bosh kiyimlarning balandligini va shaklini o'zgartirardi.

Odatda, astarli qilinib, ular qavilardi. Telpakning gardishi qaytarma va kesimli qilinardi. Bu holda telpak rangli matodan, astari esa boshqa, ko'pincha, qora matodan qilinardi. Ularni aslzodalar va ba'zan, askar va ko'chmanchilar kiyishgan. Xindlardan farqli ravishda, O'rta Osiyoda ularni salla yoki bog'ichsiz kiyishgan, gardish qaytarmalari aslzodalar yuzining markazida joylashardi, quyi tabaqalar bu bosh kiyimini erkinroq kiyishardi. Namatdan qilingan qalpoqlar ham keng tarqalgan.

XV-XIX asrlarda ularni asosan xunarmandlar, ovchilar, xizmatkorlar va tog'li aholi kiygan. Ular an'anaviy, dumaloq shaklli bo'lib, turk qalpog'i ta'sirida shakli qonussimon bo'lgandi.

Qalpoqlar oq yoki rangli namatdan qilingandi. Qalpoqni chekkasi sal qaytarilib, kesim qilinardi. Mo'g'ullar Markaziy Osiyoni bosib olganidan keyin ko'chmanchi aslzodalar va ularning xizmatkorlari orasida qalpoq keng tarqalgandi. Shaharliklar orasida bu bosh kiyim kam uchragan. Boylar bosh kiyimining gardishlari kashta bilan bezatilgandi. O'rta Osiyoda mo'yna bilan bezatilgan yoki butunlay mo'ynadan qilingan bosh kiyimlar ham bo'lgandi. Ba'zan, matodan qilingan bosh kiyimlar mo'yna bilan sirlanardi.

Salla - O'rta Osiyoda asosiy bosh kiyim deb xisoblanardi. Uni aqliy mehnat bilan shug'ullangan aholining barcha tabaqalari kiyishgan. Salla - rasmiy va tantana bosh kiyim deb xisoblanardi. O'rta Osiyo sallasining kattaligi o'rtacha bo'lgan. O'rash usullari bir necha bo'lib, deyarli murakkab emas edi. Diniy va aqliy mehnat arboblari sallani egret bilan bezatishardi. Aslzodalarning sallasi - oq rangli; olimlar, shoirlar, din arboblari va sufilarniki - oq, zangori, yashil va qo'l rangli; jismoniy mehnat bilan shug'ullanuvchilarniki - yorqin rangli bo'lgandi. Odatda salla sidirg'a va yo'l-yo'l matodan qilinardi.

Erkaklar oyoq kiyimlari etiklar va kavushlar bo'lgan.

O'rta Osiyo kech o'rta asrlar davrining ayollar kostyum turlari, ularning bichimi, bezagi va ularda qo'llangan matolari.

Ayollar kostyumi. Miniaturadagi tasvirlarga ko'ra ayollar kostyumining nomlari, turlari, shakli, bichimi, bezagi erkaklarnikiga o'xshash bo'lgan. Ichki kiyim tunikasimon bichimli, uzun yengli oq ko'ylak "ko'rta" edi. Uning eka o'mizi gorizontal yoki chuqur vertikal bo'lgan. Bu ko'ylakning orqa va yon choklari bo'lgan. Ichki ko'ylak ustidan boshqa rangli, tunikasimon bichimli ko'ylak "piroxan" ni kiyishgan. Piroxan uzun yoki kalta yengli bo'lib, ichki ko'ylagidan kaltaroq (tizzagacha) edi va beliga yopishib turardi.

Ichki bel kiyimi ishton "ezor" bo'lgan. Uning uzunligi tupig'igacha bo'lib, ba'zan, etik yoki maxsining ichiga kirgizilardi. Ayollarning ustki kiyimi joma, koba, faradji, mursak, yopinchoq va kaltachadan iborat edi. Ko'ylaklar ustidan oldi ochiq kiyim kobani kiyishgan. Uning yengi uzun (qo'lidan uzunroq) yoki kalta (tirsagigacha) bo'lardi. Chopon joma ob-xavodan saqlardi. Ipak yoki kimxobdan qilingan, uzunligi yergacha, juda uzun yengli (etagigacha) bashang chopon faradjini tantanali marosimlarga kiyishgan. Uni yelkasiga tashlab yurishardi yoki bitta qo'lga kiyib yelkasiga tashlashardi. Ulardan tashqari miniatyuralarda ustki kiyim sifatida kalta, oldi ochiq, uzun yoki kalta yengli kiyim "kaltacha" tasvirlangan.

Koba, joma, faradji va kaltachaning astari boshqa rangli matodan qilinardi. Aslzodalar ustki kiyimining astari ipakdan, faradjida esa - olmoxon, tulki va suvsar mo'ynasidan qilinardi. Erkaklarnikiga nisbatan ayollar kiyimi tanaga yopishib turganligi bilan (yon va o'rta choklari yordamida); kiyim turlari; bosh kiyimlari va zargarlik buyumlari bilan farqlanardi.

27 – rasm. Ayollar ustki kiyimi.

U keng, to'g'ri to'rtburchak shaklli matodan qilinib, gavdani berkitardi. Yopinchoqni boshiga yoki yelkasiga tashlab yurishgan, uchlarini esa qo'li bilan ushlab turishgan, yuzi ochiq qolardi, ammo kerakli paytda yuzini ko'zigacha berkitishardi. Shunday yopinchoqlar noqulay bo'lganligi uchun, ayollar kuchaga chiqqanda boshiga choponni tashlab yuradigan bo'lishdi. XVI asrning oxirida - XVII asrning boshida miniatyurada shunday yopinchoqlar tasvirlangan. Choponni shu usulda kiyganda, yenglari erkin osilib turardi yoki bir qo'lga kiyilardi. XVII asrning ikkinchi

yarmida miniatyura tasvirlarida paranji tasvirlangan. U yuqorida ta'riflangan chopon faradji edi, ammo, paranjida uzunligi ko'kragigacha, ot qilidan yasalgan tur "chashmband" bilan ayolning yuzi berkitilgandi.

28– rasm. Ayollar ustki kiyimi.

O'rta Osiyo ayollari kiyimining beli bog'lanmasdi. Bu davrda ayollarning kiyimiga Xind, Mo'g'ul, Eron, Xitoy kiyimlarini ta'siri liboslar turida, qo'llangan matolarida va bezaklarida sezilardi. Mahalliy urf - odatlar ayollar kostyumida ham sezilardi.

29 – rasm. Ayollar ustki kiyimi.

Buxoro kiyimlari boyroq va bashangroq edi, ularda chet el ta'sirlari ko'proq bo'lgan. Buxoro liboslarida zardo'zi kashtani old va orqa kiyimni bezatish ham uchrardi. Kiyimga qo'llangan matolar qimmatbaxo va rang - barang bo'lgan. XVI asr boshidan Buxoroda, Xirotda moda bo'lgan kiyimlarni kiyishgan. Barcha kiyimlarni uzunligi yergacha bo'lib, oyoqni berkitardi. Koba va choponlar sidirg'a matodan qilinib, zardo'zi kashta bilan bezatilgandi. Asrning 20-chi yillaridan boshlab, bu modaning o'rniga sipo, kashtasiz, sidirg'a gazmoldan qilingan kiyimlar keldi. Ularni rangi ko'k, zangori, jigar rang va boshqa ranglar bo'lgan. Koba kichkina qora yoqali bo'lgan. Ichki ko'ylagini yoqa o'mizi ko'ndalang bo'lib, tugmalanardi. Jomani old chegarasida qora xoshiyasi va ikki tomonida tugmalari bo'lgandi. 30 - yillarda kiyimlar ancha qisqarib (to'pig'igacha), oyoqlari ko'rinardi.

Asrni o'rtalariga borib, ayollar kostyumi yana boyroq va turlicha bo'ldi. Yana zar kashta paydo bo'ldi (orqasida, ko'kragida va yelkalarida). Kiyimlarning rangi sariq, binafsha, ko'k, zangori bo'lib, sidirg'a koba va choponlarning bir-biriga mos bo'lishiga olib kelardi.

31 – rasm. Ayollar ustki kiyimi.

XVI asr oxirida - XVII asr boshida Movarounnaxr Eron bilan yana aloqa bog'laganligi Buxoro kostyumida sezilgandi. Ichki koba va ko'ylaklari sefevidlar modasi bo'yicha chuqur old yoqa o'mizi yukorisida bitta katta tugmaga tugmalanar edi. Ko'ylaklar boldirigacha qisqargani uchun poychasi toraygan yo'l-yo'l ishtonlari ko'rinardi. Mayda yoki yirik gul naqshli matolar qo'llangandi. XVII asr birinchi choragida kiyimlar yana uzaya boshladi, kaltacha esa tizzagacha uzaydi. Mursak keng tarqaldi.

Asrning 40-yillarida Buxoro modasiga xind kostyumlarining ta'siri sezilardi - kiyimlar yopishib turib, ayol gavdasini ko'rsatardi (xind kostyumining asosiy xususiyatlari).

32 – rasm. Ayollar ustki kiyimi.

Ular maxalliy va xind matolaridan tikilgandi. Harir matolar qo'llanadigan bo'ldi. Ustki kiyimlar, ayniqsa, koba va kaltacha kalta yengli edi (tirsagigacha), yengini uchi va etagi keng zar tasma bilan bezatilardi. Ustki ko'ylagini yoqa o'mizi kundalang bo'lib, yirik tugmaga tugmalanardi. Shunday moda Buxoro kostyumida XVII asrning oxirigacha bo'lgan. Samarqand modalari oddiyroq bo'lgan. Ularning sidirg'a matodan tikilgan choponlarida kashta qilinmasdi. Chet el modasi ta'siri juda kam bo'lgan va o'rta Osiyo xususiyatlari XVI - XVII asrlar davomida saqlangan.

XVI asrning boshida Samarqand Xitoy choponlariga o'xshash kiyimlarni kiyishgandi (butun Temuriylar imperiyasiga tarqalgan mo'yna bilan sirlangan faradji). XVI asr 40-yillarida, gavdaga yopishib turgan, uzunligi to'pig'igacha, baxmaldan kichgina qaytarma yoqali koba va choponlarni kiyishgan. XVII asrda Samarqandda Buxoro chopon va kobasiga o'xshagan kiyimlarni kiyishgan, ammo, ular sidirg'a matodan tiqilib, bezagi bo'lmasdi.

Ko'ylaklarining old yoqa o'mizi chuqur uchburchakli edi va beli sal burmalanardi. Ichki ko'ylagi yirik tugmalariga tugmalanardi. Qari ayollarning kiyimi yoshlarnikidan nisbatan eng avval barovar kiyilgan kiyimlarning soni bilan farqlanardi. Ular ko'pincha juda keng kalta (bilagigacha) yengli, uchburchak yoqa o'mizli ko'ylakni kiyishgan. Ishtonlari esa keng, uzunligi to'pig'igacha bo'lgan. Ularning yana bir farqlanadigan belgisi - ustki kiyimning beli bog'lanardi. Motam kiyimi qora va to'q ko'k rangli oldi yirtilgan choponlar bo'lgan. Yana bir narsaga e'tibor berish kerak - motam kiyimida belbog' bo'lmagan, u XVIII yoki XIX asrda kiyilgan, chunki XVII asrdagi miniatyuralarda belbog' tasvirlanmagan. Bosh kiyimlari ro'mol, mo'yna bilan chekkasi bezalgan do'ppisimon qo'lqoplar, peshonabandlar va boshqalar bo'lgan. Peshonaband eshilgan

rumoldan yoki yupqa oq tasmadan qilingan. Buxoroda u naqshli kashta yoki qimmatbaxo toshlar bilan bezatilardi. Peshonabandning ustidan ro'mol o'rashardi. Sochlari harkat qilganda oldiga tushmasligi uchun ro'mol ostidan boshiga sochpopuk "qo'lyuta" yoki "chochkap" kiyishardi. Xozirgi zamonda ular qirg'iz va qozoqlarda saqlanib qolgan. Qari ayollar qozoqlarnikiga o'xshash bosh kiyim "kimishek" kiyishgan. Motam marosimida bosh yalang bo'lishgan. Malikalar, xonlarning xotinlari, xon avlodlari toj kiyishardi. Erkak va ayol tojlari o'zaro farqlanardi.

XVI asrda Buxoro ayollari zar ipli doka ro'molning ustidan tillaqosh taqishgan.

Ayollar sochini berkitib yurishardi, qizlar esa sochini ikkitagi o'rib, ichiga pilik yoki soch popuklar o'rashardi. Samarqandda qizlar sochini mayda o'rishardi.

Miniatyuralarda zargarlik buyumlari kam tasvirlangan, chunki ular kiyimining ostida bo'lgan. Yozuv ma'lumotlari bo'yicha va tasvirlarga qaraganda zargarlik buyumlari quyidagilar bo'lgan: zebigardon, xaykal, to'morlar, ziraklar, uzuklar, bilaguzuklar, buloglar. Shu narsaga e'tibor berish kerak, ular motam marosilarida taqinchoqlarini yechmasdi.

Ayollar kostyumini oyoq kiyimi yakunlaydi. Miniatyuralarda yosh ayollar va qizlar etik "maxsi", yarim etik "nim - chakme", baland kunjli peshonali etik "chakme" va charm tufli "kovush"da tasvirlangan. Buxoroda etikning kunji kashtalanardi. Poyabzal asosan qora va ba'han oq va sariq rangli bo'lgan. Qari ayollar qora, uchi uchli kovushlarni yalang oyoqqa kiyishgan, yoshlar esa etikni ustidan kiyishardi.

7-tajriba mashg'uloti

Mavzu: XIX - XX asr boshidagi o'zbek kostyumini turlari, bichimi, mintaqaviy va ijtimoiy farqlari bilan tanishish va nusxalarini chizish

Darsning maqsadi: XIX - XX asr boshidagi o'zbek kostyumini turlari, bichimi, mintaqaviy va ijtimoiy farqlari bilan tanishish va nusxalarini chizishni o'rganish.

Identiv o'quv maqsadlari:

1. XIX - XX asr boshidagi o'zbek erkaklar kostyumi
2. XIX - XX asr boshidagi o'zbek ayollar kostyumi.

Qo'llanma: Ko'rgazmali al bom, 12 formatdagi chizma qog'ozi, qalam, akvarel bo'yoq.

Adabiyotlar:

1. Hasanboeva G.K. Kostyum tarixi. T., O'zbekiston 2002 y.
3. Parmon F.M. Kompozitsiya kostyuma. M.: - Legprombo'tizdat, 1997.

Vazifalar:

1. Xar bir talaba XIX - XX asr boshidagi o'zbek erkaklar kostyumini chizadi.
1. Xar bir talaba XIX - XX asr boshidagi o'zbek ayollar kostyumini chizadi.

Ishni bajarish metodikasi

Ayollar kiyimi. Qadimdan ayollarning an'anaviy ichki kiyimi tunikasimon ko'ylak va lozimdan iborat edi (38–41 rasm).

33 – rasm. Ayollar ko'ylaklari.

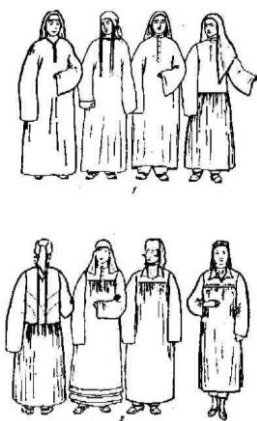
Ko'ylakning shakli to'g'ri, ba'zan etagi kengaygan bo'lib, uzunligi to'pig'igacha edi. Qizlar ko'ylagida yoqa o'mizi ko'ndalang qilinib, chetlari boshqa rangdagi mato yoki tasma bilan tikib chiqilardi va o'sha matodan tayyorlangan tasma bilan bog'lanardi yoki bitta tugma bilan qadab qo'yilardi. Turmushga chiqqan ayollar esa vertikal kesimli ko'ylaklarni kiyishardi. Kesim ko'kragini o'rtasidan uzunligi taxminan 25 sm qilinib, tasmalar bilan bog'lanar, bitta tugma yoki to'g'nagich bilan qadaldardi. Buxoro va Samarqand viloyatlarida ayollar kiyimida yoqa o'mizining chetlari zarbob tasma "peshko'rta" va kashta bilan bezatilgan. Yoqa o'mizi bu yerlarda juda uzun (etagiga sal yetmas edi) qilinardi. Ko'ylaklar juda keng bo'lgan, uning yenglari esa juda keng va uzun bo'lib, kaftni berkitib turgan. yenglari, ba'zan, boshqa qimmatbaho matodan qilinardi yoki kashta bilan bezatilardi. Ayollar qo'lini ko'ksiga qo'yib yurishardi va shu bois yengining go'zalligi to'liq ko'rinardi.

34 – rasm. Ayollar ko'ylaklari.

O'rta Osiyo chor Rossiyasi tomonidan bosib olinganidan keyin tik yoqalar paydo bo'la boshladi. Ularni keyinchalik plissirovkalik "par-para" bilan bezatishadigan bo'ldi. Turkiston o'lkasida (avval shaharlarda, so'ngra qishloqlarda) odatda vertikal qirqimli qopkoq bilan berkitilgan, baland tik yoqa kirib kela boshladi. Bu yoqani "ish yoqa", "nugoy yoqa", zarafshon vodiysida "qozoqi yoqa" deb atashardi.

Yosh ayollar birinchi farzand tug'ilganicha uchlari yuqoriga qaragan ko'pgina uchburchak ko'rinishda "tishchalar" yoki plissirovka bilan bezalgan par - para tik yoqali ko'ylaklarni kiyishgan. Shunday tik yoqa o'zbek va tojik ayollarning ko'ylaklari uchun xos edi. XIX asrning oxirlarida qirqilgan koketkali ko'ylak - ko'krakburma ko'ylak paydo bo'ldi. Bu ko'ylak asr davomida tunikasimon bichimning rivojlanishi natijasida kelib chiqdi. Ko'ylak ser burmalangan gavda qismi, yelkasi qiya bichilgan koketka, o'tkazma yeng va yoqa qismlaridan iborat. Ushbu ko'ylak keyinchalik ayollar garderobida barqaror o'rnatilib qolib, ayollar milliy kostyumining asosi bo'lib qoldi.

35 – rasm. Ayollar ko'ylaklari.

Shular qatorida, tunikasimon bichimli, tik yoqali va yenglari manjetli ko'ylaklar ham keng tarqalgandi. Katta yoshdagi ayollar vertikal kesimli yoki plissirovkasiz tik yoqali ko'ylaklarni kiyishni davom etishgan.

Shu davrda uzun, uchi tor yengli ko'ylaklarni kiyishgan, ularga tirsak va bilak orasida ingichka, kashtalangan tasmalar tikishgan. Ilgarilari bu tasma o'rtasida kesim qirqilib, undan ishlagan paytlarida qo'llarini chiqarib qo'yar edilar, yeng uchini esa shimarib qo'yishardi. Bunday ko'ylaklar asosan Xorazmda qayd etilgan. Xozirgi paytda kashtalangan tasma tikilib, kesim qilinmaydi, u dekorativ bezagi bo'lib qolgan.

Uy ichida bitta va sovuq kunlarda ikkita ko'ylak kiyilardi. Bayram kunlari aholining taniqli, boy tabaqalaridan bo'lgan ayollar ustima - ust uchta ko'ylakni kiyishardi. Bunda uchala ko'ylakning yenglari bir xil kenglikda, lekin har xil uzunlikda bo'lib, birinchi ketin biri ko'rinib turardi, yeng uchlari esa kashta bilan tikib chiqilgandi. Agarda yana ham boyliklarini ko'rsatmoqchi bo'lsalar, o'zlari bilan bir necha ko'ylakni olib, mexmonga kelgandan so'ng, vaqti-vaqti bilan almashtirishar edilar.

Buxoro va Samarqandda badavlat odamlar orasida ko'ylaklarning soni yettitagacha yetardi. Kiyimning seroblighi bilan libosning egasi boyligini ko'rsatishni xoxlardi. Buni faqat yosh kelinlar to'ylaridan keyingi dastlabki kunlarda kiyishar edilar.

Ba'zan, ustki ko'ylak ostidan ichki ko'ylak kiyishgan. Ular oq ip matodan qilinardi.

Ko'ylaklarning uzunligi turlicha bo'lgan. Keksa ayolar uzunligi yergacha yetadigan, yoshlar-kaltaroq ko'ylaklarni kiyishgandi.

Xorazmda qizlar va yosh ayollar ola chipor matodan tikilgan ko'ylaklarni tikishardi.

O'tgan asrning oxirida ayollar ko'ylaklari ola chipor chitlardan, o'ziga tuk oilalarda esa qizil shoyidan tikilardi. Qirq yoshlardagi ayollar odmiroq, ya'ni ko'k, zangori, yashil, binafsha rangdagi ko'ylaklarni ma'qul ko'rishardi. Keksa ayollar maxalliy ishlab chiqarilgan oq ip gazlama - bo'z yoki yashil qora mayda holli va gulli chitdan tikilgan ko'ylaklarni kiyishardi. Boy oilalarda kelinning nikox ko'ylagi maxalliy ishlab chiqilgan yoki Qo'qon, Buxorodan yoki O'rta Osiyoning boshqa shoyi to'quv markazlaridan keltirilgan shoyilardan tikilardi. Ba'zan, mablag'i yetishmagan oilalarda esa chopon ostidan ko'rinmaydigan ko'ylak bo'laklari boshqa, arzonroq mato, masalan chitdan, qilinardi.

Ayollar kostyumining ikkinchi asosiy qismi - lozim. Lozim beldan yuqori qismida o'tkazilgan ishton bog' yordamida ushlab turiladi. Odatda lozimlarni ikki xil matodan: pastki qismini, ya'ni ko'ylakdan ko'rinadigan qismini, ancha qimmat va chiroyli matolardan, yuqori qismini esa (taxminan buksa o'rtasidan beligacha qismini) arzonroq va oddiyroq matodan tikilardi. Ishtonni uchi to'qilgan va kashta qilingan tor tasma "jiyak" bilan bezalgan, uning uchlari popukni xosil qilardi. Lozimning uzunligi va kengligi turlicha bo'lgan. Shaharlarda, shahar atroflarida va qishloqlarda asosan uzun lozim kiyishardi.

O'rta Osiyo xalqlariga oid ayollarning ishton bichimi odatdagicha bo'lib, erkaklar ishton bichimiga o'xshash edi. Ishtonlar uzun, asosan, to'pig'igacha bo'lgan. Tepa qismi keng, pastki esa toraygan ishton poylarining orasiga og tikilardi. Katta romb, kvadrat va uchburchak shaklidagi og qadam tashlaganda ishtonni kengaytirardi va yurishga hamda otga minib yurishga xalaqit bermasdi.

Qizlar va yosh ayollar maxalliy ishlab chiqilgan oq yo'l-yo'l yoki gulli matodan, kekse ayollar - asosan oq matodan ishton kiyishardi. Rossiya fabrikalarida ishlab chiqarilgan matolari O'rta Osiyoga olib kelingandan keyin ular keng qo'llanadigan bo'ldi, chunki ular maxalliy matolardan arzonroq bo'lgan.

Ayollar ustki kiyimiga qavilgan paxtali choponlar kiradi (36-rasm). Ular erkaklar choponidan birmuncha farqlanib, tunikasimon bichimli edi. Ayollar choponlarining yoqa o'mizlari ochiq va keng bo'lgan, ular baxyalanmagan, adipi bir biriga kirmagandi. Erkaklar choponiga qaraganda yenglari bir muncha kaltaroq va kengroq bo'lgan. Xorazmliklarning paxta choponlari o'ziga yarasha juda qiziqarli edi. qo'lda qavish o'rniga, ular xiylagina mashinada qavishgan. Bilak qismida esa qo'l uchun kesim qilinib, ish qilayotgan paytda iflos bo'lmasligi uchun qadalib qo'yilardi.

Paxtali choponlardan tashqari yozda qishloq, asosan Zarafshon vodiysi ayollari, astarsiz chopon "delegay" ni kiyishgan. Buxoro va Samarqand viloyatlarida ustki kiyim sifatida yengli, beliga sal yopishib turib, pastiga qarab kengaygan, astarli chopon "rumcha" ni kiyar edilar. Rumchaning o'tkazma tor yenglari uzunligi bilagigacha edi. Ayollarning maxsus ustki kiyimi bo'lgan chopon "mursak" O'zbekistonda keng tarqalgandi. U Toshkentda - mursak, Samarqandda - munisak, kaltacha, Farg'onada - munisak, munsak, Buxoro va Shaxrisabzda - kaltacha deb ataladi.

Mursak yoniga tikiladigan qiyiqlar yordamida kengayardi, yonlarida esa yeng ostidan ser mayda burmalar qilinardi. Mursaklar astarli qilinib, qavilardi, qishki mursakka esa yupqa qatlam paxta qo'yilardi. XIX asr ikkinchi yarmigacha Toshkentda oddiy choponga nisbatan mursak yenglari bir muncha kalta bo'lgan. Keyinchalik mursakning yenglari tirsakkacha qilinib, "tirsak yeng" deb atalardi va uning ostidan ko'ylakning uzun yenglari chiqib turardi.

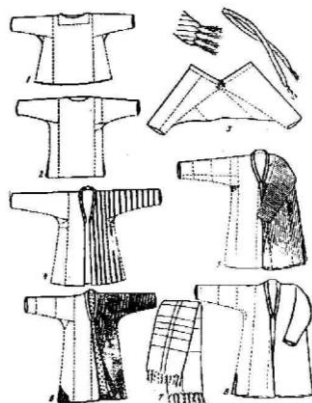
36 – rasm. Ayollar bosh yopinchiqlari.

Samarqandda mursakning tor yenglari qo'lning kaftigacha yetardi; Buxoro va Qashqadaryoda esa yenglari keng bo'lib, tirsakdan tushib turardi, uning ostidan ko'ylak yenglari chiqib turardi. Xorazmda oddiy chopondan mursak faqat yengining shakli bilan farqlanardi (yengi uchiga qarab toraygandi).

XIX – XX asr boshidagi davrining erkak kostyum turlari, ularning bichimi, bezagi va ularda qo'llangan matolari.

Erkaklar kostyumi. Barcha yoshdagi erkaklar kiyimi tunikasimon bo'lgan. Bu erkaklar kiyimining qadimiyligini ifodalaydi. Erkaklar kiyimi ichki va ustki, bel va yelka kiyimlaridan iborat (37 - rasm).

Qadimdan erkaklarning ichki ko'ylagini uzunligi tizzagacha bo'lgan, keyinroq uni buksasigacha qisqartirishdi. Ko'ylakning yoqasi ikki xil bo'lgan. Farg'ona vodiysida yoqani to'g'ri to'rtburchak shaklda matoni dioganali bo'yicha qirqib, keng tomonlarini biriktirib vertikal yoqa o'miziga tikishgan. Ko'ylakning ikkinchi turida esa, yoqa o'mizi gorizontal qilinardi. Farg'ona vodiysida va Toshkentda uni "mullavacha" deb atashardi. Yoqa o'mizining chekkasi jiyak bilan tikib chiqilardi. Ko'ndalang yoqali ko'ylakni Zarafshon, Qashqadaryo, Surxondaryo, Buxoro va Xorazmda ham kiyishgan.

37 – rasm. Erkaklar kiyimi.

Farg'ona va Toshkent viloyatlarida ichki ko'ylak "yaxtak" keng tarqalgandi. Uni ip matolardan (chit, bo'z, ipak) tikishardi. Yaxtakni yoshlar va keksalar kiyishgan. Bu yengil va qulay ko'ylakning oldi ochiq bo'lib, uzunligi tizzagacha yoki uzunroq edi. Yoqasi zich choklar bilan qavilardi, ko'kragida bitta tugma va izmaga tugmalanardi.

Ichki bel kiyimi "ishton" keng bo'lgan. Uzunligi to'pig'igacha bo'lib, ishtonbog' bilan belida mahkamlanardi. Ishtonni ip gazlamadan tikishgan. Sovuq paytda jun yoki qalin ip gazmoldan tikilgan astarli yoki astarsiz "shimni" kiyishardi; chavandozlar namatdan qilingan, ovchilar -

mo'yna yoki jundan qilingan astarsiz "shalvar" kiyishardi. Bu shalvarlar O'rta Osiyo erkaklarning qadimiy kiyimi bo'lgan.

Erkaklarning ustki kiyimi turli choponlar edi. Uni ko'ylak ustidan kiyishgan. Choponlarning tunikasimon bichimi ikki turli bo'lgan.

Choponni birinchi turi yaxlit mato parchasidan bichilardi; to'g'ri yoki sal toraygan yenglari gavda qismiga tikilardi; qo'ltig'iga xishtak (lastovitsa), yonlariga qiyiq tomoni bilan uloqlar tikilardi. Choponning ikkinchi turida gavda qismi ikki bo'lak matodan qilinardi. Choponlarning ikki yonidan kesimlar qilingan. Yoqasi; etagi va yengining uchiga tasma yoki jiyak, ko'kragida ikkita bog'ich tikilardi.

Choponlar astarsiz, astarli va paxtali qilinardi. Farg'ona vodiysida, Toshkent va Xorazmda qavilgan choponlar gavgaga yopishib turardi. Ularni qatorida Farg'ona vodiysida astarsiz chopon "avratun" ni qavilgan chopon ustidan kiyishardi.

Zarchoponlarni asosan amirlar kiyishgan. Qishda badavlat erkaklar qavilgan chopon ustidan "chaqmon", "kebanak", mo'ynali "pustin" ni kiyishardi. Chaqmonning bichimi choponga nisbatan kengroq va erkinroq bo'lgan, yoqasi yosa orqada tik bo'lib, oldida torayar edi. Chakmon qo'y yoki tuya junidan qo'lda to'qilgan matodan qilinardi. Chorvachilik bilan shug'ullangan o'zbeklar jun matodan qilingan chopon "kebanak" kiyishgan. O'rta va katta yoshli erkaklar qishda qo'y terisidan qilingan po'stin kiyishgan. Choponlar va po'stinlar ikkibortli bo'lib, chapdan o'nga o'ralardi va belbog'siz kiyilardi. Ularni chegaralariga mo'yna tikilardi.

Belbog'lar (belkars, chorsi, qiyiqcha) maxalliy matodan kvadrat shaklida qilinib, kashtalanardi. Badavlat odamlar va mansabdorlar duxobadan qilingan zar uqali yoki iroqi usulda kashtalangan keng kamarni takishgan. Kamarlarga sirlangan, qora kumush bilan ishlov berilgan yoki tagnishon (qadama naqsh) qilingan katta to'qaga qadaldardi.

Qishda kiyimni ip yoki ipakdan qilingan (uzunligi 11 m gacha) "o'rama belbog'" bilan bog'lashardi.

XIX asr o'rtalaridan boshlab, Rossiyadan kelgan "kamzol" ni shaharliklar kiyishgan. Bu oldi berk tugmalangan, tik yoqali, orqasida kesimi yo'q, so'rtaksimon kiyim bo'lgan. Uni ko'ylak ustidan kiyishar edi, qishda esa ustidan chopon kiyishardi.

XIX asrdan eng keng tarqalgan bosh kiyim do'ppi (qalpoq, kallapush va boshqalar) bo'lgan. U gazmoldan tikilib, odatda, ipak yoki kumush va zar iplar bilan kashtalanardi. Oldin, do'ppining shakli salla o'rashga qulay bo'lishi uchun, cho'qqili qilinardi, gardishi esa keng bo'lgan.

XX asrda kvadrat yoki yumaloq tepali do'ppilar paydo bo'ldi. Farg'ona vodiysida va Toshkentda "bodom" va "qalampir" naqshli (chust do'ppisiga o'xshash), Qashqadaryoda tutash iroqi kashta qilingan "gilamdo'ppi", Surxandaryoda "piltado'zi" do'ppilarni kiyishgan.

Kashta qilingan do'ppilar qatorida Toshkentda to'q duxobadan tikilgan kashtasiz do'ppilar keng tarqalgandi.

Do'ppini yana bir turi - "shobpush" - ip gazmoldan qilinib, mashina yoki qo'lda qavildardi. Uni qishda bosh kiyim ostidan yoki kechasi yotganda kiyishardi.

Ruhoniylar va ayrim aslzodalar va qarilar uch yoki to'rt qirrali mato parchalaridan tikilgan baland yumaloq bosh kiyim "qo'lox" ni kiyishgan.

Farg'ona vodiysi qishloq aholisi namatdan qilingan qirg'iz qalpog'ini, qishda esa qozoqlarnikiga o'xshash mo'ynadan "tumoq" kiyishgan.

Xorazmda uzun mo'ynali qo'y terisidan qilingan katta yumaloq yassi bosh kiyim "chugurma" ni kiyishgan.

Qishda do'ppining ustidan mo'ynadan qilingan, astarli, yumaloq bosh kiyim - "telpak" kiyishgan. Buxoro vohasida mo'ynadan konussimon shaklli bosh kiyim kiyishgan. Uning tepasi qorako'ldan, chekkasi - qunduz mo'ynasidan va ichi - qo'y mo'ynasidan qilinardi. Farg'ona vodiysida va Toshkentda qalpoqlar duxobadan tiqilib, chekkasi tulki, suvsar yoki barra mo'ynasidan qilinardi.

Sallani ip, yarim jun yoki dokadan qilishardi. Aholining har bir ijtimoiy tabaqasi uchun sallani o'rash usuli bo'lgan, Buxoroda esa, sallani o'raydigan maxsus mutaxassislar bo'lgan.

Ishlagan paytda va uyda salla o'rniga boshini chorsi yoki mato parchasi bilan bog'lashardi.

XX asrga dovur sallani o'spirinlar ham kiyishgandi. Qarilar sallasi - oq, o'rta yoshlarniki - qo'l rang, yoshlarniki - rang - barang bo'lgan.

Erkaklarning asosiy oyoq kiyimi maxsi, kavush bo'lgan. "Amrikon" (Amerikadan kelgan) charmdan qilingan oyoq kiyimlari qimmatbaho bo'lgandi. Maxsi va qavushlar qalin charmdan qilinardi. Yozda kavushning o'zini kiyishardi (38 - rasm). Ulardan tashqari erkaklar baland kunjli va poshnali etik kiyishgan.

Qishloqda oyoq kiyimlar oddiyroq bo'lgan: etik, "chorik" (kunjsiz oyoq kiyim), kalta etik "mukki" (poshnasiz, yumshoq va qattiq teridan tikilgan), yoki "tovuldirik" (yog'ochdan qilingan uch oyoqli), dalada ishlaganda "xom kavush" (mol yoki ot xom terisidan ishlangan) kiyishgan.

38– rasm. Erkaklar oyoq kiyimlari.

8-tajriba mashg'uloti

Mavzu: Qadimgi Yunon antik davrning kostyumi bilan tanishish va nusxalarini chizish

Darsning maqsadi: Qadimgi Yunon antik davrning kostyumi bilan tanishish va nusxalarini chizishni o'rganish.

Identiv o'quv maqsadlari:

1. Qadimgi Yunon antik davrning erkaklar kostyumi
2. Qadimgi Yunon antik davrning ayollar kostyumi.

Qo'llanma: Ko'rgazmali al bom, 12 formatdagi chizma qog'ozi, qalam, akvarel bo'yoq.

Adabiyotlar:

1. Hasanboeva G.K. Kostyum tarixi. T., O'zbekiston 2002 y.
3. Parmon F.M. Kompozitsiya kostyuma. M.: - Legprombo'tizdat, 1997.

Vazifalar:

1. Xar bir talaba : Qadimgi Yunon antik davrning erkaklar kostyumini chizadi.
1. Xar bir talaba : Qadimgi Yunon antik davrning ayollar kostyumini chizadi.

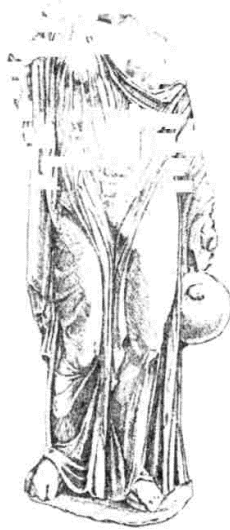
Ishni bajarish metodikasi

Erkaklar kostyumi. Erkaklar xitoni (39-rasm) kupincha bir parcha matodan kilinardi. Yon tomonidan qo'li uchun joy koldirib tikilardi. Ba'zan, xitonning yon tomoni ochik koldirilardi yoki yeng kilinardi. Bunday xiton yaxlit tukilardi. Odatda, xitonning uzunligi tizzagacha bulgan, uzun xiton-ni esa koxinlar va aktyorlar turli marosimlarda kiyish-gan. Xitondan, odatda, uyda yoki ichki kiyim sifatda foy-dalanishgan.

Eng keng tarkalgan ustki kiyim yopinchok "gimatiy" turri turtburchak (1,7x4 m) jun matodan kilinardi. Uning eng keng tarkalgan kiyish usuli: sal dra-pirovkalangaN, yoki taxlamalar xosil

kilingan, bir tomoni chap yelkadan kukrak-20 tushib turgan, ikkinchi tomonini esa orkadan ung kulining tagidan utkazilib, chiroyli taxlamalar bilan joylashtiriladi edi.

Kengrok va uzunrok gimatiyni "*pallium*" yoki "*palladium*" deb atalgan va uni dramaturglar, notiklar kiyishgan. Bu kiyim odamning tashki kurinishiga ulug'vorlik salobatini berar, drapirovka gavdaning plastik egiluvchanligini ta'kidlardir. Drapirovkalarning turri, aylana va egri yunalishda joylanishi va bitta yelkadagimarkazga yirilishi tananing xarakatlariga muvofiq bu, bu obrazning dinamikligini ta'kidlar edi.

39-rasm. Erkaklar xitoni

Yunonlarning ustki kiyimi gimatiydan tashkari yopinchok "*xlamida*" xam bulgan. Uni sayoxatchilar va jangchilar kiyishgan. U xam turri turtburchak matodan kilinib, gimatiyga nisbatan kaltarok, edi. Xlamida yelkaga tashlanardi va chap yoki ung yelkaga turnayaich "*fibula*" bilan maxdamlanardi. Erkin tomonlari chiroyli faldalar naysimoi burma bilan tukilib turardi, bir kuli ochik koldirilardi. Odatda, xlamidani bosma movutga uxshagan jun matodan tayyorlashgan.

Yunonlar, kupincha, boshya-lang yurishgan, ammo sayoxatga keng soyabonli yumalok fetr shlyapa kiyishgan.

Jangchilarning ichki kiyimi kalta *xiton* bulgan, uning ostidan metallardan peshband kiyishgan. Xitonning ustidan sovut "*kirasa*", boshga dubulg'a (shlem) kiyishgan. Boldirmi "*knemides*" bilan ximoya kilishgan. Ustki kiyimi xlamida bulgan.

Kosiblar va kullar, odatda, yengsiz yoki kalta yengli dag'al jun matodan xiton kiyishgan. Qullar esa, ung tomoni ochik "*ekzomida*" yoki ishlagan paytda peshband kiyishgan.

1-Asosiy savolning bayoni:

Qadimiy Yunon davrining ayollar kostyum turlari, ularning bichimi, bezagi va ularda qo'llangan matolari.

Ayollar kiyimi. Yunon jamiyatida ayollarning xukuklari cheklanganiga karamasdan, avlodlar tarbiyalagan guzallik tuyrusi, umumiy madaniyat rivoji yunon ayoli-ning kiyim bichimini aniklar edi. Kiyim ayol krmatining chiroyini kursatishi, tukilib turishi lozim edi.

Insoniyat tarixida yunonlar birinchi bulib topgan drapi-rovkalarning joylanishi va ritmikasi badiiy birlik krnuniga itoat etgan.

Ayollarning kiyimlari er-kaklarnikiga nisbatan xilma-xil bulgan. Asosiy kiyimi xisoblangan xiton va gimatiydan tashkari boshkalari xam bor edi.

Xitonning bir necha turi bulgan: kaytarmali (yokasimon) xiton "*diploidiy*", keng "*ionik*" yoki tor "*darik*" xitonlar. Diploidiy (40-rasm) odamning bu-yidan 60-70 sm uzunrok tug'ri turtburchakli matodan kilinib, yon tomonlari tikilmasdi. Tepa tomoni esa kaytarilardi va yelkasi tug'nagich "*fibula*" bilan maxkamlanib, drapirovkalanardi. Xitonning kaytarmasi boshka rangli mato bilan yoki kashta bilan bezatilib, diploidiyning erkin faldalari va drapirovkalari bilan uygunlashgan.

Eng oddiy xiton — darik xitoni edi. U buy baravar bir parcha matodan kilinib, yelkasi fibulalar bilan max-kamlanardi, yon tomoni esa ochik tikilmasdan kolardi. Ba'zan u ikkita parcha matodan, orka bulagi uzunrok kilinib, boshga yopinchok sifatida tashlanardi.

Spartan kizlari ung tomoni tikilmagan va yelkasi biriktirilmagan xiton "*peplos*"ii kiyishgan. Odatda, Afina peplosda tasvirlanardi.

40-rasm. Bo'rtma tasvir. Xiton va gimatiy

Eng murakkab, ser drapirovkalanagan guzal ayollar kiyimi — ionik xiton bulgan. U ikki parcha keng, uzun, yumshok, matodan kilinib, yelkasi kupgina fibulalar bilan maxkamlanib, ser drapirovkalarni xosil etardi.

Xitonlar belidan, kukragining pastidan yoki buksasidan belbog' bilan borlanardi, ortikcha uzunligi belbog'ning us-tidan tushirib kuyilib, "*klopos*"yai xosil etardi. Ba'zan xitonlar ikki joyidan borlanardi, ayniksa, ionik xitonlar turli usulda borlanar edi (41-rasm).

41-rasm. Alkamen. Prokna va Itis. Xiton.

Ayollarning ustki kiyimi xilma-kil drapirovkalanagan gimatiy edi (40-rasm). Ayollar gimatiyi erkaklarnikiga nisbatan kichikrok, ammo kurinishi guzalrok edi. Ayollarga kuchaga xiton va gimatiysiz chikish takiklangan-di, erkaklar esa gimatiyni xitonsiz kiyishardi.

Xunarmand va savdogar ta-bakaga mansub ayollar jun yoki zirir matodan sipo xiton va gimatiy kiyishgan, kuchaga chikkanlarida gimatiy bilan boshlarini xam yopishgan.

Kullar, odatda, uz milliy kiyimini kiyishardi.

Yunon ayollari xusniga guzal soch turmaklari (pricheskalar) yanada xusn kushardi. Sochlari uzun bulib, Gomerning "*tillajingalak*" sochlari eng chiroyli xisoblanardi. Sochni orkaga turmaklash usuli "*korimbos*" klassik usul, deb xisoblanardi. Ayollar kupincha sochini tasmalar va turlar bilan bezatishardi.

Ayollarda bosh kiyim asosan bulmagan, ular namgarchilik-da gimatiyni boshga tashlab yurishgan yoki dumalok poxoldan kilingan shlyapa "*foliya*"ni kiyishgan.

Ayollarda kiyimga kushimcha soyabon va bargsimon yelpig'ich bulgan.

Oyok kiyimlari turli shaklli shippaklar edi. Ular yorokin rangli charmdan kilinib, oltin va kumush bilan bezatilardi.

Zargarlikda Yunoniston yuksak maxoratga erishgan. Sirralar, marjonlar, kameya va intaliyalar, uzuklar, zan-

jirlar, tillakosh "*diadema*"nay, bilakuzuklar oltin va kumushdan ishlanganG' va kimmatbaxo toshlar kadalib, uyma nakshlar bilan bezatilgandi.

Yunon ayolini kosmetikasiz tasavvur qilish mumkin emasdi. Ular bronza oynaga karab yuzlarini kizilga, lablarini, kosh va kipriklarini buyashib, atirlar separ edilar. Atirlari nozik flakon "*lekif*"larda saklanardi, bu idishlar xakikiy san'at asari bulgan.

Insoniyat kup marotaba yunonlar kiyimiga uxshash kiyim yaratishga intildi, ammo kadimiy Yunonistonda uziga xos sharoitlarda san'at asosida yaratilgan kostyumlarning plastik guzalligi fakat uz davri sharoiti-da kamolotga erishishi mumkin. Lekin antik kostyumning asosiy badiiy elementlari — umumiy plastik shakli, mutanosibliklari, drapirovka ritmlari Ovrupo madaniyatining boyligi buldi va keyingi davrlarda Ovrupo kostyumining rivojlanishiga ta'sir kursatdi.

9-tajriba mashg'uloti

Mavzu: Qadimgi Rim antik davrning kostyumi bilan tanishish va nusxalarini chizish

Darsning maqsadi: Qadimgi Rim antik davrning kostyumi bilan tanishish va nusxalarini chizishni o'rganish.

Identiv o'quv maqsadlari:

1. Qadimgi Rim antik davrning erkaklar kostyumi

2. Qadimgi Rim antik davrning ayollar kostyumi.

Qo'llanma: Ko'rgazmali al bom, 12 formatdagi chizma qog'ozi, qalam, akvarel bo'yoq.

Adabiyotlar:

1. Hasanboeva G.K. Kostyum tarixi. T., O'zbekiston 2002 y.
3. Parmon F.M. Kompozitsiya kostyuma. M.: - Legprombo'tizdat, 1997.

Vazifalar:

1. Xar bir talaba : Qadimgi Rim antik davrning erkaklar kostyumini chizadi.
1. Xar bir talaba : Qadimgi Rim antik davrning ayollar kostyumini chizadi.

Ishni bajarish metodikasi

Erkaklar kostyumi. Rimliklar kostyumining asosi ichki kiyim "*tunika*" va ustki kiyim "*toga*" bulgan.

Ularning kurinishi yunonlar kiyimiga ux-shash edi, ammo bichimi va mox,iyati bilan far-kdanardi.

Tunika — turri shaklli, yengli, bichil-gan ichki kiyim bulgan (42-rasm). Uning asosiy turlari "*kolombium*", "*talaris*" va "*dalmatika*" bulgan.

42-rasm. Delf aravakashi.

"*Kolombium*" — uzunligi boldirgacha bulgan, keng emas, kal-ta yengli tunika. "*Talaris*" — boylarning uzun yengli tunikasi. "*Dalmatika*" — uzun-rok, keng yengli, yoyilib turganda xoch (krest)ga uxshagan kiyim. Shuning uchun dalmatikani nasroniy kiyishgan (rimliklar avval butparast edilar, I asrdan boshlab nasroniylilikni kabul qilishgan). G'olib sarkardalar kiyishgan kirmizi rangli tunika eng bashang

kiyim edi. Uni pal mettalar bilan kashtalangan kirmizi matodan tikishardi. Senatorning tunikasi vertikal kizil chi-zik bilan bezatilardi va shu bilan u farklanardi.

Salkin paytlarda rimliklar baravariga bir necha tunika kiyishardi. Misol uchun, imperator Avgust birdaniga turtta tunika kiygandi.

Tunikada, u ichki kiyim bulgani uchun, kuchada yurish mo'mkin emas edi.

Rimning ramziy ustki kiyimi "*toga*" bulgan. Uni fakat erkin rim fukarolari kiyishi mumkin edi. Chet elliklar va kullarga togani kiyish man' etilgandi.

Toga katta turri turtburchak (6x1,8 m) yoki ellipssi-mon jun mato parchasidan kilinardi. Toganing murak-kab drapirovkalarini xosil kilish juda kiyin edi, shuning uchun bu ishni kullar bajarardi.

Kirmizi rang saltanat ramzi bulgan. Kirmizi rangli togani fakat imperator kiyishi mumkin edi. Kirmizi chizikli "*toga preteksta*"gt magistrat, tsenzor, pretor, kvestor va koxinlar kiyishi mumkin edi. Sak-lanib kolgan kadimiy odatga binoan, toga protekstani 17 yoshgacha bulgan uil bolalar kiyishardi. 17 yoshga tulan kundan boshlab ular ok togani kiyar edilar, bu balogatga yetganlik ramzi edi.

Togadan tashkari "*latserna*" tantanali plashch, deb xisoblanardi. Latsernaning uzunligi tizzagacha bulib, unga kullangan matolar juda kimmatbaxo, ya'ni tilla va kumush bilan tukilgan edi. Odatda, uni orkaga tashlab, ikki yelkani yopishar va ikki uchini buynining oldida maxsus tuka "*fibula*" bilan biriktirib kuyishardi. Keyinchalik latserna uzgara boshladi va oddiy matodan kilin-gan ok toganing ustidan kiyadigan plashch bulib koldi.

Rim imperatori va yukori lavozimli shaxslar, odatda, "*poludamentum*" — urtacha xajmli, uzunligi tizzadan sal pastrok plashch kiyishgan. Poludamentumni orkaga va chap yelkaga tashlab, ung yelkada fibula bilan kistirib kuyishgan. Ba'zan, uni sharsimon taxlab, chap yelkaga tashlar edilar va uni bir necha marotaba chap kulga urashardi.

Jangchilar katta bulmagan jun mato parchasidan kilingan plashch "*sagum*"nya kiyishardi. Kambagallar va kishloklklar dagal jundan plashch "*penula*"pi kiyishgan. Uning shakli yarim doyra yoki doyra edi, bosh uchun kesim kilib, kapyushon tikib kuyar edilar. Birok, kupincha kimmatbaxo matodan kilingan penulani rimlik oliftalar xam kiyishgan.

Rimliklar ishton kiyishmagan. Birok shimolda ular bu kiyim turini kuchmanchi kabilalardan olishgan. III asrdan boshlab kup rimliklarning garderobiga ishton kirgan edi, ayniksa xarbiylarda.

Erkin rimliklarning oyok kiyimi shippak va nimetik bulgan. Ular toga bilan kiyilishi shart edi. Ship-paklar tasma yordamida oyokka maxkamlanardi. Ular rang-barang charmdan tayyorlanib, kumush va oltin tukalar bilan bezatilardi. Kambarallar va kullar oddiy yogochdan tayyorlangan boshmokni kiyishgan.

Rimliklarning pricheskari xar xil edi. Sochlari jingalak yoki sillik bulgan. Odatda, ular sokollarini kirib tashlar edilar, ammo kichkina jingalak kilingan sokol xam kuyishgan.

Kostyumga kushimcha bezaklar: uzuklar, tukalar, yumaloq "*bulla*"lar va gullar, yaprokdan gulchambarlar taqishgan, xarbiy sarkardalar oltindan yasalgan gulchambarlar bilan yasanishgan.

Qadimiy Rim davrining ayollar kostyum turlari, ularning bichimi, bezagi va ularda qo'llangan matolari.

Ayollar kiyimi. Rimda ayollarning urni yunon ayollariga nisbatan boshkacha bulgan. Ular katta yuridik xukuklarga ega bulib, izzat-xurmat kilinardi. Ammo Yunoniston va Rimning ijtimoiy tuzumining uxshashligi va yunon madaniyatining ta'siri natijasida kadimiy yunon va rim ayollarining kiyofasida uxshashlik bor edi.

43-rasm. Rim haykallaridan nusxalar. Ayollar kostyumi: stola va palla.

Kadimiy rim ayollari kiyimining badiiy tomoni shaklni drapirovka yordamida yaratishga asoslangan, ammo rimliklar kiyimining drapirovkasi yunonlarnikiga uxshash plastik bulmagan.

Ayollar kiyimi tunika, "*stola*" va "*palla*" dan iborat edi (43-rasm).

Oldingi bezak elementlari kiyimda kup joy egallamas edi. U vaktda kiyim tor va tuyari shaklli tunikadan iborat edi. Tunikaga tikilgan yumshok charm tasma kukrakni ushlab turar edi.

Tunikaning ustidan kengrok, uzun, xitonsimon "*stola*"ni kiyishardi. Agar tunika yengli bulsa, stola yengsiz edi va aksincha. Stolani belbog' bilan boglashardi, ortikcha uzunlikdan "*buf*" xosil kilishardi. Kupincha stolani ikkita belbog bilan boglashardi: odatda, biri-ning ustiga ikkinchisini kundalang kuyib maxkamlanardi. Tunika va stolaga kullangan matolar xar xil edi: kalinrori ichki kiyimga, yupka va kimmatbaxosi — ustki kiyimga. Stolaning etagi keng kuyma burma "*instita*" bilan bezatilardi.

Ayollarning ustki kiyimi yunonlarning gimatiyiga uxshagan yopinchok "*palla*" bulgan. Uni turli usulda kiyishgan. Plashch palla gavdaning atrofida aylana drapirovka kilinardi. Uydan chikkanda rim ayollari boshla-rini va yuzlarini tur bilan berkitishardi.

Yosh kizlar pallaning urniga kalta, tizzadan yuqorida bulgan "*tunika interior*"ni kiyishgan. Balogatga yetganda va tuy kunida ular tor, uzun, belbogsiz "*tunika tekta*"ni kiyishgan.

Imperiya davrida boylikka intilish ayollarning kiyimiga xam uz ta'sirini kursatdi. Xilma-xil ranglarga buyalgan yupka matolar paydo bulgan. Ayniksa, yunon va ossuriya ipaklari boshka shoyi gazmollardan afzalrok, xisoblangan. Shoyi matolarga kizik,ish shunchalik zur ediki, xattoki 1 kadok shoyining narxi 1 kadok oltinga teng edi.

III—IV asrlarda asta-sekin drapirovka yukoladi. Qim-matbaxo, OFHP, yirik nakshli matolar kose va ossuriya matolarining urniga keladi. Kiyim oiir, shakli yassi va tananing guzalligini kursatmaydigan buldi. Plastik stolaning urnini uzun, tor, keng yengli, kalin gaz-moldan kilingan "*dalmatika*" egalladi.

Rim qambag'al aholi dag'al matodan qilingan tunika va palla kiyishardi. Kuchaga chikkanda ular boshlariga pallani urab yurishardi.

Boy ayollar kashta va metall tuka bilan bezatilgan yumshok boshmokni kiyishgan. Ularni qizil, ok, tuk sariq (zafaron) charmdan qilishardi.

Rim patritsiankalarining soch turmaklari xilma-xil va murakkab bulgan. Ular sochlarini tuyari fark ochib, silliq tarashar, ba'zan uzun kokillar yoki yunonlarnikiga uxshash pricheskalar kilishardi. Lekin karkasda maxkamlangan kokillardan kilingan baland pricheskalar, darxakikat, rim ayollariniki bulgandi. Agar uzining sochi yetmasa, sun'iy sochlarni kullashardi.

Patritsiankalar uz kiyimini oltin, marvarid va kimmatbaxo toshlardan yasalgan zargar buyumlari bilan bezatar edilar.

Kiyimga kushimcha kilib patdan yasalgan yelpigich olib yurishardi.

Rim matronalari suxbat paytida, kupincha, qo'lida kaxrabo (yantar) sokka ushlab turar edilar.

Ayollar kup mikdorda xar xil kosmetik vositalarni ishlatar edilar: xidli yoyalar, sirkalar, upa va boshkalar.

Rim imperiyasi barbod bulgandan keyin (476 y.) antik kuldorlik dunyosi xam yo'qoldi. Qadimiy dunyo tarixining sunggi boskichi yakunlandi. Lekin ularning yaratgan madaniy merosi jaxon tarixida muxim urin egallaydi.

10-tajriba mashg'uloti

Mavzu: Ovropa o'rta asr (Roman uslubi kostyumi IX – XII asrlar) davri kostyumi bilan tanishish va nusxalarini chizish

Darsning maqsadi: Ovropa o'rta asr (Roman uslubi kostyumi IX – XII asrlar) davri kostyumi bilan tanishish va nusxalarini chizishni o'rganish.

Identiv o'quv maqsadlari:

1. Ovropa o'rta asr (Roman uslubi kostyumi IX – XII asrlar) davri erkaklar kostyumi.

2. Ovropa o'rta asr (Roman uslubi kostyumi IX – XII asrlar) davri ayollar kostyumi.

Qo'llanma: Ko'rgazmali al bom, 12 formatdagi chizma qog'ozi, qalam, akvarel bo'yoq.

Adabiyotlar:

1. Hasanboeva G.K. Kostyum tarixi. T., O'zbekiston 2002 y.

3. Parmon F.M. Kompozitsiya kostyuma. M.: - Legprombo'tizdat, 1997.

Vazifalar:

1. Xar bir talaba : Ovropa o'rta asr (Roman uslubi kostyumi IX – XII asrlar) davri erkaklar kostyumini chizadi.

1. Xar bir talaba : Ovropa o'rta asr (Roman uslubi kostyumi IX – XII asrlar) davri ayollar kostyumini chizadi.

Ishni bajarish metodikasi

Erkaklar kostyumi. Erkaklar kostyumi birining us-tidan biri kiyiladigan ikkita kuylak "*tunika*" va yopin-chokdan iborat edi. Oldin tunikalar kalta, tizzagacha bulgan, XI asrdan boshlab ular boldirgacha uzaydi, kaltasini fakat yoshlar va dexkonlar kiyishgan. Bu davrda kostyumning farki yoshga karab uzgarardi. Odatda, kek-saygan odamlar juda kalta, juda tor va juda yorkin rangli kiyimlarni kiymas edilar. Qirol tunikasining uzunligi yerga tegardi. Tunika doimo beldan bogllanardi, ba'zan, belbogning ustidan kiyim osilib turardi.

44-rasm. Erkaklar kostyumi. Roman uslubi.

Ichki tunika "*kamiza*" yaxlit bichilgan uzun yengli edi (44-rasm), ustkisi esa —"*kotta*" yengsiz yoki keng kalta yengli bulgan. Yoka umizi tugri turtburchak yoki oval-simon edi. Kotta, kamizaga nisbatan, kimmatrok mato-lardan tikilardi. Sovuk paytda ustidan "*rob*" (nimchaga uxshash) va ung yelkada tuka bilan maxkamlangan yopin-chokni kiyishgan. Oddiy axoli kupincha plashch penulani kiyishardi.

Yunon va rimliklardan farkli ravishda erkaklar ish-ton kiyishgan. Matodan bichilib tikilgan ishtonlar tor, o'z fihra yopishib turgan va uzun bulgan. Kizil ishtonlar eng modabop edi.

Oyok kiyimlari rangli yumshok charmdan yoki matodan tikilgan, kattik tagliksiz, uzun tumshukli yumshok boshmoqlar edi.

Sochlarini aylana shaklida kiska qilib qirqib, peshanaga gajak kilishgan. XI asrda esa uzun sochlarini yelkaga tashlab yurishgan.

Bosh kiyimlar — kapyushon va konussimon kalpoklar bulgan.

XI asrda esa kulkop xam kiyadigan bulishgan.

XII—XIII asrlarda tikish usuli takomillashishi bi-lan kiyim xilma-xil bula boshladi. Cherkovning talab-lariga karshi kiyim torayib, gavdaning tepa kismiga yopishib turadigan bulgan edi.

Erkaklar kostyumi avvalgiday ikkita tunika — kamiza va kottadan iborat edi. Kottani yelkasi juda tor bulib, u yon kiyiklar yordamida pastiga kengaygandi. Aslzodalar uzun, past tabaqalar — kalta kottani kiyishardi. Kotta yengli yoki yengsiz bulishi mumkin edi. Uning oldi berk bulgani uchun boshdan kiyilardi, shuning uchun old yoka umizi sal kirkilib, bogichga boyalanar edi.

45-rasm. Ayollar kostyumi. Roman uslubi.

Bu davrda erkaklar kiyimi shakli va bichimi ritsarlar sovuti ta'sirida edi. Kiyimlari tanaga yopishib turadigan shaklda bulib, paxta bilan kavilgandi. "*Blio*" (ritsar sovutiga uxshash) — belidan pastrok kesilgan berk koplanma ustki kiyim. Tepa tomoni yelka, kukrak va belga yopishib turib, buksasidan esa kengaygandi. Pastki bulimi ikki yarim doyra shaklida bichilib, old va orkasiga tikilgandi. Uzunligi tizzasigacha yoki undan sal pastrok bulgan. Yaxlit bichilgan tor yenglarining uchi konussimon kengaygandi. Kontrast rangli ichki tunikasi etakning yon kesimlaridan kurinardi.

"*Shoss*"lar — yumshok movutdan bichilib tikilgan, tor, oyokka yopishib turadigan ishton-paypoklar edi. Ularning pochasi aloxida kiyilib, tepasi tasma yordamida yelka kiyimining belbog'iga biriktirilardi. Ishtonning pochalari uzaro biriktirilmasdi, keyinrok ular old va orka ulokdar yordamida ulanib kuyilardi.

Ustki kiyim asosi plashch "*narnnik-miparti*" edi. Bu ikkiga bukilgan tu>ri turtburchak yoki oval shaklida-gi mato parchasi bulgan, bosh uchun esa teshik kilinardi, yon tomonlari tikilmasdi. Miparti buyiga ikki rangli bulishi mumkin edi. Xar xil uzunligi va kiyish usuli bu kiyim turini xilma-xil kilardi. Bu kiyimni, aso-san, yoshlar va pajlar kiyishardi. Aslzoda feodallar kiyimida miparti keng tarkalgandi. Bu kiyimda ularning tamya (gerb) belgilari kullangandi. yenglari, old yarim bulaklari, ishton pochalari, oyok kiyimlari xar xil ranglarga buyalib, tamga belgilari bilan bezatilardi.

Ayollar kostyumi. Ayollar kostyumi, erkaklamiki singari, birining ustidan biri kiyiladigan uzun tunikalar edi. Ichki tunikani ichki kuy-lak "*G'salshza*"ning ustidan kiyishardi. Tunikalar "*kotta*" va "*syurko*" deb atalardi.

Kiyimning silueti yelkasi tor va etagi juda keng trapetsiyasimon bulgan. Odatda, kuylaklar yokasiz, berk edi. Bel chizigi kutarilgandi. XI asrdan boshlab uzun yubkaning etagi yonidan yoki oldidan ku-tarilib, korinning ustida burmalangan, chunki bu davrda urushlarda, vabo va ulat epidemiyalari natijasida ko'p odamlar xalok bulgan va shuning uchun axolini kupayti-rish kerak edi va xomilador ayollar izzat-ikromda bulgan edilar.

46-rasm. Ayollar kostyumi. Roman uslubi.

Kotta (45, 46-rasmlar) yengi tor va uzun, syurko esa yengsiz yoki keng kalta yengli bulgan. Syurkoni belbor bilan boglashgan. Ustki kiyim - uzun, yorqin rangli, yarim doyra shakldagi plashchlar bo'lgan.

Oyok kiyimlari rangli charmdan, poshnasiz, yumshok tagcharmli, yopik, tuflilar edi.

47-rasm. Ayollar kostyumi. Gotik uslub.

Qizlar sochini yoyib yoki urib yurishardi, ayollar esa sochini bosh kiyim bilan berkitar edilar. Kupincha bu yuz uchun teshik kilingan dumalok rumol edi. Bu rumol butunlay boshni va yelkani berkitardi. Kupincha rumolning uchini kottaning yoka umiziga kirgizilardi. Ba'zan, rumolning ustidan yopinchok, borich, chambar kiyilardi. Tuka "*fibula*"lar, uzuklar, kamar va chambarlar bilan kostyum bezatilardi.

XII asrda nasroniy dinining ta'siri kuchli edi. Urta asr madaniyati va san'ati antik an'analar zahirida vujudga kela boshlaganiga karamay, unda asta-sekin antik an'analar susayib, sxematizm avj oldi. Bu urta asr madaniyatida aristokratlarga mansub elementlar paydo bulishiga asos buldi. Aslzodalarning saroy xayotida ayol lar muxim rol uynaydigan buldi. "Guzal ayol"ga sig'inish Bibi Maryamga sig'inish bilan boglangan edi.

Cherkovning ta'qibiga qaramay, aslzoda ayollar kostyumida xashamatli, murakkab siluetlar va boy bezaklar paydo buldi. Ayollar avvalgiday ichki kuylak - kamizani va ustki kuylak - kottani kiyishardi. Kotta yonidan yoki orkasidan tasma bilan boglanib, belga yopishib turardi va buksasidan yon kiyiklar yordamida pastga karab kengaygandi. yenglari tor edi va kupincha uzunligi yergacha yetardi. Belbog'lar faqat dekorativ rol uynardi, shuning uchun uni beldan pastrokda buksaga takishardi. Ustki kiyimlari erkaklarniki singari muyna bilan sirlangan yarim doyra shakldagi plashchlar edi. Turli usulda uralgan oq ro'mol bilan ayollar sochlarini berkitishardi.

11-tajriba mashg'uloti

Mavzu: Ovropa o'rta asr (Gotik uslubi kostyumi XIII – XV asrlar) davri kostyumi bilan tanishish va nusxalarini chizish

Darsning maqsadi: : Ovropa o'rta asr (Gotik uslubi kostyumi XIII – XV asrlar) davri kostyumi bilan tanishish va nusxalarini chizishni o'rganish.

Identiv o'quv maqsadlari:

1. Ovropa o'rta asr (Gotik uslubi kostyumi XIII – XV asrlar) davri erkaklar kostyumi.
2. Ovropa o'rta asr (Gotik uslubi kostyumi XIII – XV asrlar) davri ayollar kostyumi.

Qo'llanma: Ko'rgazmali al bom, 12 formatdagi chizma qog'ozi, qalam, akvarel bo'yoq.

Adabiyotlar:

1. Hasanboeva G.K. Kostyum tarixi. T., O'zbekiston 2002 y.
3. Parmon F.M. Kompozitsiya kostyuma. M.: - Legprombitizdat, 1997.

Vazifalar:

1. Xar bir talaba : Ovropa o'rta asr (Gotik uslubi kostyumi XIII – XV asrlar) davri erkaklar kostyumini chizadi.

1. Xar bir talaba : Ovropa o'rta asr (Gotik uslubi kostyumi XIII – XV asrlar) davri ayollar kostyumini chizadi.

Ishni bajarish metodikasi

Erkaklar kostyumi. Axoli barcha tabaqalarining ichki kiyimi avvalgiday kamiza edi. Uning ustidan uzunligi boldirning urtasigacha yoki to'pig'igacha tushadigan kottani kiyishardi. Odatda, kotta uzun yengli va dekorativ belborli bular edi. Lekin XIV asrning urtasidan boshlab u modadan chikdi. Endi tor yengli kalta kurtka — "*purpuren*" urf buldi (47-rasm). Unga ishton-paypok maxkamlanardi. Oliftalar uzun purpuren kiyishgan.

Purpurendan tashkari oliy zotlar ikki ustki kaftan — "*kotardi*" va "*blio*" kiyishardi. Kotardi uzun-ligi buksadan pastrok tushadigan tor, keng kanotsimon yoki tor yengli, gavgaga yopishib turadigan kiyim edi. Blio — belidan kirkilgan va past kismi yubkasimon, yoni tikilmagan kaftan edi. Odatda, blioni orkasi bog'ich bilan biriktirilardi.

Ustki kiyimlar xam xilma xil bulgan. Bu davrda ustki kiyim — naramnik (48-rasm) barcha tabaqalarning kiyimi bulgan. Naramniklar kalta yoki uzun bulishi mum-kin edi. Undan tashkari, kupincha, kungiroksimon yengli, yoni tikilmagan kalta plashch "*tabor*" uchrardi. Uni geroldlar va pajlar kiyardi. Yonlari tikilgan naramnik "*syurko*"ga aylandi. Syurko kalbaki yengli yoki yengsiz bulgan, uni kapyushon bilan monaxlar kiyishgan.

48-rasm. Yan Van Eyk. Arnolfin rafiqasi bilan. Gotik uslub.

Oyok kiyimlar charm yoki baxmaldan tikilgan poshna-siz nim etik va tuflilar edi. Oyok kiyimning uchi oldin sal uchli bulsa, XIV asrdan boshlab u juda uzayib, 50 sm gacha chuzildi. XIV asrgacha ular kashta va kimmatbaxo toshlar bilan bezatilgan.

Prichyoskalar xilma-xil edi. Feodallar, ayniksa yoshlar, yuziga va yelkasiga tushib turadigan kokillar bilan bezatishgan.

Oddiy axoli sochini kulogigacha kiska kirkib, peshonasiga gajak kilardi. Bunday prichyoskani feodallar xam kilar edi.

Bosh kiyimlar xilma-xil bulgan. Urta asrning aso-siy bosh kiyimi plashch yoki kurtkaga tikilgan kapyushon edi. Ba'zan, kapyushonni plashchdan aloxida kiyishardi. XIV asrda ikki uzun matodan kilingan va boshiga salla-simon uralgan bosh kiyim "*shaperon*" kiyilgandi. Ulardan tashari, turli shaklda fetr shlyapalar bulgandi.

XIV—XV asrlar modasini saroy burgund modasi deb ataladi, chunki shu davrda burgund saroyi Ovrupoda eng boy bulgan va uning modasi guzallik namunasi deb xisoblangan. Xilma-xil kostyumlarning shakllari tez-tez uzgargani uchun bu davr modalar karnavali deb ataladi. Mutlako karama-

karshi kiyim turlari modada baravar mav-jud bulgandi: tor va kalta, keng va uzun kiyimlar, ammo ular gotik uslubining moda yunalishiga buysunar edi. Bejamdorlik, chiziklarning nozikligi va mutanosiblik modali siluetning asosiy xususiyatlari edi.

Bu davrda burgund modasi asosan feodallar orasida tarkalgandi. Erkaklar kiyimlari nokulay, keng va uzun yoki tor va kalta kilingandi. Kamizani juda yupka matodan, boshka kiyimlarni esa shoyidan, baxmaldan va jun matolardan tikishardi.

Kalta purpuren ichki kiyim xisoblanib, unga ishton-paypok biriktirilardi, ammo u ustki kiyim sifatida xam kiyilishi mumkin edi. Ishton-paypok oyokning shakli buyicha bichilardi, oyok kiyshik bulsa, paypokni ichidan tikilgan kanop losini yordamida tuyari kilib kursa-tilardi.

Bu davrning yangi modali kiyimi "*jaket*" bulgandi. Jaket — kalta, oldi ochik, etagi belidan xurpaygan yubkasimon kiyim edi. Belni belboB bilan boglashgan. Jaket tik yokali bulib, ba'zan, u muyna bilan bezatilar-di. yenglari xilma-xil edi: kungiroksimon, osilib turadigan, ammo kupincha yelkada xurpaygan, bufli, uchi tor (bunday shakl "*jigo*" deb atalardi) bulgan. yenglari uzun bulgani sababli kulni utkazish uchun kesimlar kilingandi. Bu xolda yenglar osilib turardi. XV asr urtala-rigacha jaketning beli kirkilmagandi.

Keksaygan odamlar kuchaga chikkanda *kaftan* kiyishgan. Bu tor, uzunligi tizzagacha yoki boldirning urtasi-gacha bulgan kiyim edi, yengining shakli xar xil bulgan. Odatda, belni boglab yurishgan.

Uzun kiyimlarga "*uplend*" va "*rob*" kirardi. Uplend-ning uzunligidan oldi yerda sudralib yurardi. Uning oldi ochik bulib, beli boglanardi. U beligacha tugmalanardi, etagi esa ochik krlardi. Kupincha, sholsimon yokasi muyna-dan kilinardi.

Rob — bu yoka umizi oldida yoki orkasida kirkilgan koplanma kiyim. Robning oldi tor, beli boBlangan, orkasida, ba'zan, yokasining tagiga shleyfni tikib kuyi-shardi. yengning tepasi bufli, uchi esa tor bulgan. Rob tik yokali edi. Bu kiyimni, asosan, oliftalar kiyishardi.

Plashchlarning turi xilma-xil bulgan. Avvalgiday, ilk urta asrdagi yarim doyra shaklli plashchlarni oddiy tabaqalar kiyishgan, sen or va pajlar — naramnikni; kalta va kunriroksimon yenglari tikilmagan yengil plashch "*tabar*"vya gerol dlar kiyishgan. Yumalok plashchlarni (diametri 4 metrgacha bulgan) xam kiyishgandi. Aslzoda-lar yumalok muyna yokali plashch, oliftalar esa penula turidagi kapyushonli, kul uchun kesimi bor kalta plashch kiyishgan. Oyok kiyimlarining uchi juda chuzilgandi (56-rasm). Avval ritsarlar bu urfni kiritishgandi. Ular xarbiy kasblarni kuz-kuz kilib, ishlamasliklarini kursatish maksadida bu urfni kirgizgan edilar. Ammo boyib ket-gan byurgerlar xam oyok kiyimlarining uchini chuzdirar edilar. Ularning orasidagi musobaka ta'sirida oyok kiyim uchining uzunligi 70 sm gacha yetgandi. Ularning nomi "*pulen*"lar edi. Oyok kiyimning uchiga kanop tikishardi yoki uchini oyoBiga boBlab kuyishardi. Chavandozlar yum-shok charmdan baland etik kiyishardi, axoli esa kalta etik kiygan.

Pricheskalarining turlari xam xar xil bulgan.

Eng keng tarkalgan bosh kiyim — dandana va kudai-rokchalar bilan bezatilgan kapyushon edi. Undan tashkari "*shaperon*" kiyishardi. Oddiy xalk chepets "*beguin*" kiygan. Boylar esa, beguinni ustidan shlyapa kiyishgan. Shlyapalar movutdan yoki yupka namatdan (fetr) konussimon shaklli soyabonli kilinardi. Oliftalar baravar ikkita shlyapani kiyishardi — bittasini boshga kiyib, ikkinchisini esa orkaga tashlab yurishgandi.

Kostyumga zarur buyumlar kushimcha bulib urfga ki-rib keladi. Kamarga charm yoki kimxobdan xamyonni, xanjarni; yelkadagi tasmaga — ovchi buryausini osib kuyishardi. Boylar kulkop kiyishardi. Odatda, uni chap kulga kiyishgan, cherkovga kirganlarida yoki raksga tushganla-rida yechib, belboyaga kistirib kuyishardi. Ov kilganda kulkopni ikkala kulga kiyishardi.

49-rasm. Gotik uslub oyoq kiyimlari.

Gotik uslubi davrining ayollar kostyum turlari, ularning bichimi, bezagi va ularda qo'llangan matolari.

Ayollar kostyumi. Ayollar kostyumi avvaldagiday kotta va kamizadan iborat edi. Oddiy tabaqa axolida kamiza ustki kiyim xam bulgan. Kottani tepasi tor bulib, yoni yoki orkasi shnurovka, pasti esa yon ulokdar yordamida kengrok, yubkasimon kilinardi. Kotta yengi uzun, tor va konussimon, manjetli bulardi.

XIII asrdan e'tiboran kuylakning beli pastrok, tushib yubkasi shleyfli bula boshladi. Shleyfning uzunligi tabaqasiga mos bulishi kerak edi. **XIV** asrda modaga yengeiz muyna bilan bezatilgan syurko kiradi. Uni fakat boylar kiyishardi. Keyinrok, syurko buksagacha kisqarib, nimchasimon buldi. Belboilar esa, dekorativ rol uynardi.

Ustki kuylakning yenglari xilma xil: tor, uzun, uchi tugunga bogllangan; keng, kunBiroksimon, kiska, tirsagidan tikilgan dekorativ mato bilan bezatilgandi. Ba'zan, yubkaning oldiga korin ustida ser burmalangan mato parchasi tikilardi. Shu sababli ayollar gavdani orkaga sal egib kullarini korin ustiga kuyib yurishardi.

XIII—XIV asrlarda yoka umizi "*dekol te*" yelka tomo-niga kengaydi. Axolining barcha tabaqalari uzun yoki kalta "naramnik"ni kiyishardi. Ba'zan, uni belbo? bilan boglashardi. Ustki kiyim yarim doyra yoki doirasi-mon, oldi ochik kukragida tuka "fibula" bilan birikti-rilgan plashch edi. Boy ayollar kupincha kul uchun teshik kilingan penulani kiyishgan. Penula shleyfli bulib, uning yoka umizi muyna bilan bezatilgandi.

Oyok kiyimlari esa erkaklarnikiga uxshash, rangli yumshok charmdan yoki kimmatbaxo kalin matodan tikilardi.

Pricheskalar xam uzgargandi. Kizlar sochini urmasdan, yoyib yurishardi yoki urab kulogining ustidan "kuyni shoxiga" uxshatib turmab kuyishardi. Bu xolda kulogi berkilardi, buyni esa ochik turardi. Ayollar boshlariga rumol tashlab yurishardi. Undan tashkari, xar xil shakl-li chepets va chambarlar kiyishardi.

Ayollar takinchoklarga kup axamiyat berishardi. Ular belbor, zanjir, tukalar, marjon va kungirokchalarni sevib takishardi. Belbokka tasbex, oynacha, tumor va tilla yuritilgan kalxatning tirnogini osib kuyishardi.

XIV—XV asrlardagi burgund modasi ayollar kiyimiga xam ta'sir etgandi. Ularning kiyimi erkaklarnikiga uxshab silueti uzaytirilgan, kiska lif, uzun, keng bul-magan yubka va baland bosh kiyim edi.

Kamiza va kotta avvalgiday ichki kiyimlar bulgan. Kottani tepa tomoni buksasigacha shnurovkalangandi, yengi tor va uzun bulgan. Oddiy tabaqalar kottani ustki kiyim sifatida kiyishardi, oliy zotlar esa erkaklar uplendiga uxshash robni kiyishgan. Robning lifi kiskartiril-gandi, kamar kukrakning tagidan boglanardi, yubkasi shleyfli edi. Shleyfning uzunligi kat'iy belgilangan va uning buyi ayolning ijtimoiy xoliga moe bulishi kerak edi. Cherkov shleyfga doimo karshi bulgan. Shleyfni u "iblisning dumi" deb atardi.

Robning yengi tor, voronkasimon manjetli bulgan. Yoka umizining asosiy shakli uchburchak bulgan. Kupincha kuylakning oldi va orka umizining chukurligi beligacha bulib, oldi boshka matodan

kilingan ulok bilan berki-tilardi. Umiziga yoka yoki muyna tikilardi. Cherkov dekol tega xam karshi bulgan, uni "dusaxga deraza" deb atardi.

Robdan tashkari ayollar "dusax derazali" yengeiz, kalta syurkoni kiyishgan. Syurkoni muyna bilan bezatishgan.

Plashchlar tobora yukola boshlaydi. Ammo uni kuchaga chikkanda kiyishardi. Penula uzayib, shleyfli, kul uchun kesimli va dekol teli bulgandi.

Oyok kiyimlarining shakli erkaklarnikiga uxshash edi, lekin uchlari unchalik uzun bulmagan.

50-rasm. Ayollar bosh kiyimi. Gotik uslub.

XV asrda pricheskalar uz rolini yukotadi, chunki bosh kiyimlar boshni berkitardi (57-rasm). Buyinning guzal-ligini kursatish uchun peshona, chakka va ensa ochik koldirilardi. Ayollar, ba'zan, peshonani balandrok kursatish uchun kosh, peshona xamda ensadagi sochni kirib tashlashardi. Eng keng tarkalgan bosh kiyim — "*ennen*" edi. Uning shakli konussimon bulib, balandligi ijtimoiy xolga moe bulishi kerak edi. Undan tashkari, xar xil chepetslar, turli usulda uralgan rumollar va kichkina fetr shlyapalarni xam kiyishardi.

12-tajriba mashg`uloti

Mavzu: Ovropa O'yg'onish davri kostyumi turlari bilan tanishish va nusxalarini chizish

Darsning maqsadi: Ovropa O'yg'onish davri kostyumi turlari bilan tanishish va nusxalarini chizishni o'rganish.

Identiv o'quv maqsadlari:

1. Italiya kostyumi
2. Ispaniya kostyumi
3. Frantsiya kostyumi
4. Angliya kostyumi
5. Olmoniya kostyumi

Qo'llanma: Ko'rgazmali al bom, 12 formatdagi chizma qog'ozi, qalam, akvarel bo'yoq.

Adabiyotlar:

1. Hasanboeva G.K. Kostyum tarixi. T., O'zbekiston 2002 y.
2. Parmon F.M. Kompozitsiya kostyuma. M.: - Legprombo'tizdat, 1997.

Vazifalar:

1. Xar bir talaba : Ovropa O'yg'onish davri Italiya erkaklar va ayollar kostyumini chizadi.
2. Xar bir talaba : Ovropa O'yg'onish davri Ispaniya erkaklar va ayollar kostyumini chizadi.
3. Xar bir talaba : Ovropa O'yg'onish davri Frantsiya erkaklar va ayollar kostyumini chizadi.
4. Xar bir talaba : Ovropa O'yg'onish davri Angliya erkaklar va ayollar kostyumini chizadi.
5. Xar bir talaba : Ovropa O'yg'onish davri Olmoniya erkaklar va ayollar kostyumini chizadi.

Ishni bajarish metodikasi

Italiya kostyumi

Italiya madaniyati antik an'analar zamirida vujudga kela boshlaganiga karamay, unda asta-sekin antik an'analar susayib, sxematizm avj oldi. XV asrdan — Uyg'onish davrida realistik san'at tarakkiy eta boshladi. Rassomlar tabiatga, insonga kuprok murojaat kila bosh-ladilar. Italiya liboslarida xam uzgarishlar sezila boshladi. Farang, Vizantiya va Shark mamlakatlari urfi zaminida mashxur Italiya kostyumi bunyodga kela boshladi.

Kiyimning guzalligi kech urta asr modasidagi grafik noziklikdan ranglar barkamolligiga utdi. Kiyimlar kimmatbaxo matolardan (baxmal, kimxob, kashtalangan va nakshli matolardan) tikila boshladi. Renessans kostyumi, ayniksa ayollarniki, oyair matolardan yasalgan drapirovkalardan iborat edi. Yashil, kizil, tukkizil ranglar urf bulgandi.

Endi kiyimda gorizontall chiziklar ustunlik kila boshladi. Bosh kiyim endi gavdani uzaytirmaydi. Oliy tabaqalarning modasi ustunlik kilar edi, ammo oddiy axolining kiyimida oldingi davr odatlari uzok saklanib kolgandi. Lekin Uyg'onish davrining kostyumi deyarli demokratik edi, chunki unda asrlarning kat'iy sinfiy shartlanishi yukolib, moda endi odamning tabaqasini emas, balki uning moddiy ta'minotini kursatardi (Kiyimda mexnatni mensimaslikni kursatadigan detallar (uzun shleyflar, ingichka bel, juda uzun yenglar va boshkalar) yukoldi. Endi assortirlik ta'siridagi kiyimlar "odamiy" mutanosiblikka ega buldi.

Erkaklar kostyumi. Bu davrdagi erkaklar kostyumi xilma-xil edi. Yoshlar burgund modalariga rioya kilib, kuylakni ustidan kalta tor kurtka "purpureni"ni va gavdaga yopishib turgan yorokin rangli ishton-paypokni kiyi-shardi. Kurtkaning tor yenglarining bukiladigan joylarida (elka va tirsak) ichki kuylagi kurinadigan kesimlar paydo bulgandi. Ba'zan, yengni kurtkaga tasma yordamida biriktirishar edi. Bu yangilik bitta kurtkaga xilma-xil yenglarni biriktirishga imkoniyat bergan edi. Kiyim, asosan, bir rangda tikilar edi, Farangilar ta'siridagi ikki rangli kiyimlar "*miparti*" xam modaga kirgan edi. Kupincha tor kurtkalarni yonida kesimi bular edi va oldi tasma yordamida shnurovka kilib biriktirilar edi. Ba'zan, yengsiz va yoni tikilmagan kurtkalar yopinchokga aylangan edi. Yoka umizi chukur o'yilar edi yoki orkasida tugmalanadigan tik yokali kilinar edi. Kiyimlar kashta yoki muyna bilan bezatilardi.

Ustki kiyim kurtkaning yelkasiga tugmalangan plashch edi. Uzun, keng kaftanlarni fakat keksaygan odamlar kiyishardi. Kaftanlar - keng, osilib turgan kung'iroqsimon yengli bulib, odatda, uning beli boglanmasdi. Uzunligi tizzagacha yoki tupikdacha tushar edi. Yoka umizi — kare.

Oyok kiyimi tumshuii dumalok yumshok tuffilar, ship-paklar va botinkalar edi.

Modali prichyoskalar ikki turli edi: sochlarini sillik orkaga tarashar yoki, kupincha, peshona gajak kuyi-shardi.

Bosh kiyim turlari kup edi: yumalok, feskaga uxshash shlyapalar, chamberlar, soyabonli shlyapalar, beretlar, tyur-banga uxshash bogachlar. Oliftalar baravariga ikkita shlyapani kiyishar edi bittasini boshga kiyib, ikkinchisini orkaga tashlab yurishar edi.

Kostyumning kushimchalari: belbog'ga boklangan chuntaklar, xamyonlar, kulkoplar xamda takinchoklar bulgandi.

XV asr urtalarida ichki ziddiyatlar Italiyani tarkok xolga keltirdi. Italiya kuchli Ovrupo mamlakatlariga karshilik kursata olmadi va ularning orasida kurash maydoniga aylandi. Uning yerlarini Frantsiya va Ispaniya askarlari toptadi. Siyosiy va ijtimoiy kuch-kudratini yukotgan Italiya modada xam ustunlikni boy berdi.

XVI asrning boshida Ispaniya Ovrupodagi eng kuchli mamlakat bulib, modada xam xukmronlik kildi. Ispan askarlarining kiyimiga taklid kilib kiyim kiyish urfga aylandi. Italiya modasida fakat erkaklarning kostyumida taklid sezilardi. Kiyimlarning shakli va rangi odmirok buldi, erkaklar kostyumining asosi — ispan koleti oldi ochik tik yokali yoki oldi berk kare umizli kaftanga aylandi. Yoka umizidan ok ichki kuylak kurinar edi. Yoka umizi tasma yordamida burmalanardi. Kaftanni yengi bufli bulgan yoki yelkasida "kanotchalar" kilinar edi.

Kupincha koletlar zarbof kashta bilan bezatilgan bulib, tuk ranglari matoning fonida ajralib turar edi bel kiyimlari: ishton-paypok va ustidan kiyilgan uzunligi tizzagacha bulgan sharsimon ishtonlar edi.

Plashchning urniga keng, oldi ochik, kalta keng yengli va katta sholsimon yokali kaftan kiyishardi. Yokasi muynali xam bulishi mumkin edi.

Oyok kiyimlari yumshok poshnasiz, uchi keng boshmoklar bulgandi.

Urta asrdagi og'ir kilichning urniga shpaga takishgan. Ung tomonga xanjar, chap tomonga shpaga kistirib yurish fakat dvoryanlarga xos edi.

Pricheskari avvalgiday uzun yoki ispanlarnikiga uxshash kalta kirkilgan sochlar edi. Sokol kuyishar edi.

Bosh kiyimlar: beret va ispan shlyapalari. Uyda feskaga uxshagan shlyapani kiyishardi.

Ayollar kostyumi. Ayollar kostyumi erkaklarnikiga nisbatan xilma-xil edi. XV asrda Florentsiya modalari keng tarkalgandi. Bu davrda ayollar libosi kamtarona bulib, shakl va undagi chiziklar xamda siluetning od-diyliги bilan farklanardi.

Ayollarning kukragi maxsus mato bilan sikilgan va uning chiziklari tekislangan edi. Ular nakshli kimxob va baxmaldan tikilgan baravar ikkita ustki kuylak kiyishardi. Ichki kiyimni xali kiyishmagandi. Odatda kuylaklarning beli kirkilgandi, bel chizigi kukrakdan sal pastrok bulib, yubkasi uzun shleyfli edi. Lifning yoka umizi uziga xos edi: oldi — turtburchak, orkasi — uchburchak (buyinni uzunrok kursatish maksadida). Kupincha, ustki kuylak lifining oldini kirkib shnurovka kilishardi. Odatda, yenglari lifga tasma yordamida biriktirilar yoki kuklanardi. Ba'zan, bitta kuylakka xar xil yenglarni biriktirish mumkin edi. Tor yenglar kupincha uzunasiga kirkilib, uzaro shnur yoki tasma yordamida biriktirilardi. yenglari uzun edi, lekin panja ochik kolardi. Bu urta asrlikka nisbatan yangilik edi, chunki u davrda urf-odat buyicha kaftni yopib yurish kerak edi.

51-rasm. Anolo Brozino. Eleonora Toledskaya og'li Jan bilan. Italiya kostyumi.

Em kizlar yupkarok engil matolardan kuylak kiyishi mumkin edi. Tantanali kuylakni ustiga kimmatbaxo engil yopinchoklarni tashlab yurishar yoki elkasiga yerda sudralib yuradigan mayda burmalangan mato parchasini biriktirib kuyishardi. Astarli uzun plashchlar avvalgiday ustki kiyim xisoblanardi.

Sochlar ayollar guzalligining asosiy ramzi, deb xisoblangan. Kizlar sochlarini tashlab yurishgan, ayollar esa turmaklab marvarid, tur va yengil sharflar bilan bezatishgan.

Kiyimga kushimcha kulkoplar, xamyonlar va dastrumollarni olib yurishgan.

XVI asrdan boshlab ayollarning kuylagi erkaklarnikiga nisbatan xashamatlirok bulgan. Bel chiznii tabiiy xoliga kelgan. Yubkani og'ir matolardan taxlam kilib taxilganligi sababli uning uzun-ligi kiskargandi. Ichki kuylakning yengi tor va uzun, ustki kuylakning esa bufsimon keng va kalta edi. Yoka umizi chukur bulib, kimmatbaxo kashtalangan rumol bilan yopilgan edi. Ustki kiyimi plashch bulgan. Oyok kiyimlari yumshok bulgan, ba'zan ayrim modaga berilgan ayollar buyini balandrok kursatish maksadida baland tavonli tufli kiyishardi. Bu davrda ichki kiyim va paypok, odatga kirdi. Florentsiyada ok. matodan tikilgan paypokdar eng modali deb xisoblanardi.

52-rasm. a- Sebastyano Maynardi. Yosh ayolning portreti. Italiya. b- Domeniko Venetsiano. Xonum portreti. Italiya. c- Jon van Klene. Frantsuz malikasi Eleonoraning portreti. d- Frantsua Klue. Yelizaveta Valua. Ispaniya.

Prichyoskalarining shakli xam xilma-xil bulgan (52-a, b rasm). Asosan sochlarini fakat tur bilan yopishgandi. Bosh kiyimlar ispan beretlari, poxol shlyapalar bulib, ular kamdan-kam kiyilgan.

Modaga nikrblar kirib keldi, ularni kuchaga chiqqanda kiyishardi. Nikobni fakat dvoryanlar kiyishi mum-kin edi. Matodan tikilgan, kashta va kimmatbaxo tosh-lar bilan bezalgan kulkoplar va dastrumollar kostyum-ning kushimchasi bulgan. XVI asrda ixtiro kilingan tur igna bilan tukilardi va juda kimmat turardi. Kiyimga kushimcha yana kichkina kimmatbaxo matodan kilingan xaltachalarni beliga kistirib kuyish, yelpigichlar va muf-talarni olib yurish xam modaga kirgandi.

Ispaniya kostyumi.

XV asrning oxirida, Ispaniya chet el bosqinchilaridan ozod bulib, misli kurilmagan rivojga erishdi. Amerikaning ochilishi bilan va Italiyadan Ovruponing Fapbiga dengiz yullarining kuchishi bilan Ispaniya muxim iqtisodiy axamiyatga ega bulgandi. Mustamlakalardan bosqinchilik yuli bilan olib kelingan tilla va kumush va boshka boyliklar Ispaniya kirolining taxtini mus-taxkamlagandi.

Bir tomondan, din akidalari bilan boglangan, ikkinchi tomondan esa — Renessans insonparvarlik goyalari bilan sugorilgan Ispaniya madaniyati karama-karshi xususiyatlarga ega bulgandi.

Ispaniya Uygonish davrining murakkabligi xamda mavritan madaniyatining ta'siri natijasida Ispaniya ma-daniyatida uzgarish ruy berdi. Bular Ispaniya me'morchiligiga, tiliga, urf-odatiga va kostyumiga ta'sir etdi. XVI asrda Ispaniya buyuk mamlakat bulib, butun Ovrupoga nafakat iqtisodiy va siyosiy tazyik kursatgan, Ovrupo modasining shakllanishiga xam ta'sir etgandi.

Ispaniya modasi uzining ijtimoiy-siyosiy tavsifida eng reaksion dvoryan sinfiga taallukligi bilan ajoyib barkarorlikka erishdi. Bu moda monarxik kekkayish, aristokratik dimogdorlik timsoli kiyofasida dunyoga tanildi.

Ispan kirol saroyining obrusi oshib, shu sababli unga shuxrat keltirdi. Saroy kostyumi aristokratik murosasizlik bilan manmansiragan etiketni yaratdi.

Ispaniya modasiga katolik dini xam juda kuchli ta'sir etdi. Katolik dinining zoxidligi kiyimda tanani berkitishni, ranglarning tuk bulishini talab kilardi. Ammo tuk ranglar, ayniksa kora rang, keng tarkalganligiga boshka sabab xam bor edi, ya'ni kora tanli marvlardan ok tanli ispanlarning farkini kursatish uchun tanlangandi.

Shunday kilib, saroy aslzodalarining bukilmaydigan bellari, manmansiragan va magrurlanib kutarilgan boshlari, karkas yordamida kuzgolmaydigan kuylaklari xakida fikr tugilgandi.

Ular xar xil matolar yordamida kostyumda bashanglik-ga erishar edilar. Ispan kiyimlarida nakshli (tukima, kashtali, bosma) matolar keng kullangandi. Asosiy tasvirlar — katta medalon-tamg'alar, nasroniy dinining ramzlari, geraldik mavzular. Nakshlarda yorkin rangli fonlarda kup tilla va kumush iplar ishlatilardi.

Nakshli gazmollar yotik va tik yunalishda ustidan tikilgan xar xil kimxob tasmalar, zarbof bogichlar, turlar bilan bezatilardi.

XVI asr oxirida kizil, binafsha, yashil, jigarrang va kul ranglar modada bulgandi. Kiyimlar asosan bir rang tusida bulardi. Kora rang keng tarkalgandi.

Erkaklar kostyumi. XVI asrning birinchi yarmida erkaklar kostyumi deyarli yumshok va kulay bulgandi. U kuylakdan, tor kalta, tor uzun yengli koletdan, tor ishton-paypokdan va kalta ishtondan iborat edi.

Xarakat kilishga kulay bulishi uchun tirsak va bosh-ka joylarda kesimlar kilinardi. Yuzasi kesilgan ma-tolar "tarashlangan" mato deb atalardi. Keyinrok, bun-day matolar dvoryanlik belgisi buldi. Utilitar vazifa-sini bajarmasdan ular dekorativ usul bulib kolgandi va aslzodalarning kimmatbaxo matolarni pisand kil-masligini kursatardi.

Ustki kiyimning oldi ochik, keng, uzunligi buksaga-cha, kalta keng bufsimon yengli, katta shol yokali (kupincha muynadan) edi.

Oyok kiyimi rangli charmdan yoki kalin matodan (kupincha duxobadan) tikilgan poshnasiz, yumshok, keng tum-shukli tufli edi.

Sochlari kiska kirkilgandi, sokol va muylov kuyishgandi. Bosh kiyim beret bulgandi. Kiyimning ku-shimchalari kulkoplar va shpaga bulgan.

53-rasm. Xuan Pantoxa de la Kruz. Don Fernando d'Aragon.
Ispan erkaklar kostyumi.

XVI asr urtasidagi kostyum nokulay va odmirok bulgandi. Uning shakli ritsarlik yaroq-aslahalariga uxshash edi. Kolet — tor paxtali, uzunligi belgacha yoki buksagacha, oldi tugmalangan, baskali, tik yokali kiyim edi. Uning yengi tor edi, ba'zan yenglari ikki kavat bulib, ustki yengi dekorativ rolni bajarar edi. yelkasi-ga kukragini kengrok kursatish uchun kanotchalar yoki valiklar tikilardi. Ular ku-mush va zarlar bilan bezatilgandi.

XVI asr urtasidan boshlab avvalgiday tikilgan emas, tukilgan ishton-paypoklar paydo buldi. Uning ustidan kalta, ot tolasi va kanop tolasi bilan tuldirilgan sharsimon ishton "*briches*"iya kiyishgandi. Kupincha uni boshka rangli mato tasmalar bilan bezatishardi.

Kiyimning ajralmas kismi "*freza*" yokasi edi. Uni oxorlashgan, kukimtirrok tue berishgan va maxsus kis kich bilan unda taxlamlar kilishgan. Oppok, freza oras-talikning birinchi belgisi bulgandi. Ularni shakli va kattaligi xar xil edi. Frezaning kattaligi tufayli ovkatni yeyish uchun vilka vujudga kelgandi.

54-rasm. Jorj gover. Meri Kornuellis.

XVI asr oxirida modaga turlar kirib keldi. Ular juda kimmat turardi va shuning uchun XVII asr boshida turni Ispaniyada kullash man' etilgandi.

Ustki kiyim — kalta va uzun, ba'zan yokaliplashchlar edi. Ular asosan yarim doyra shaklida edi.

Boshlariga beretning urniga baland, ensiz soyabonli bezatilgan shylyapalarni kiyishgan.

Ayollar kostyumi. XVI asrda ispaniyaliklarning estetik tasavvuriga binoan ayol o'zg'in va xushbichim buli-shi kerak edi. Kostyumning uchburchakli silueti gavdani turiun va monumental kilib kursatardi. Kiyim juda nokulay va dayaal bulib, odamning xarakatiga xalakit berardi (54-rasm).

Ayollar baravar ikkita kuylak kiyishardi. Ichki kuylakning oldi berk, ustki kuylakniki esa ochik edi. Shleyfsiz yubka metall[^]ya kamishdan kilingan maxsus konussimon karkas ustidan kiyilardi. Yubkada bironta taxlam yoki burma bulmasligi kerak edi. Shu davrning urf-odati buyicha kuylakning ostidan oyok kurinmasligi shart edi. Shunday shaklli yubka "*vertyugad*" (fazilatni saqllovchi) deb atalardi. Lifni oldi juda tor, past uchburchak edi. Gavdani maxsus kalin matodan kilingan shnurovkali lif bilan sikishardi. Unga kukrak shakli-ni yashirish uchun paxta solishar edi.

XVI asr urtalaridan boshlab lifga metall[^]dan planka yoki kit muyidan (kit ogzidagi mugiz plastinkasi) kilingan plastinkalarni kuyishadigan buldi. Ushbu ichki lif kukrakni sikadigan "*korset*"ga aylangandi. Ammo yassi lifning ustidan kukrakning chegaralarini kursatish mak-sadida ikkita yarim doyra shaklida bir shoda inju tiki-lardi. Kuylak kukrak va buyinni berkitardi, dekol te si (odatda kvadratsimon) bulsa, uni kashtalangan rumol "*shemizetka*" bilan berkilardi.

Ichki kuylakning yengi tor, ustkiniki esa — keng va uzun edi.

Yokasi gofrelangan "*freza*" bulardi.

XVI asr urtalaridan boshlab yenglarning shakli uzgar-di: ichki kuylak yengini bir necha joyidan bogllab buf kilishardi, ustki kuylakniki esa kalta dagal bufga ay-landi. Ba'zan, ustki kuylak yengsiz bulishi mumkin edi. Ichki kuylakning yengi kupincha taxlamli manjetli edi.

Belni kimmatbaxo toshlar bilan bezalgan duxoba yoki metall[^]dan yasalgan kamar bilan boBlashardi. Uning uchi etagigacha osilib turardi.

Oyok kiyimlari yumshok tufli edi. Poshnali tufli birinchi marta XVI asr oxirida paydo bulgandi.

Prichyoskalari oddiy va odmi edi. Kupincha "*bando*" prichyoskasi uchrardi, boshning urtasidan fark ochib, soch-larni yuzga tushirib va orkaga turmaklab kuyishardi. Sochlarini chambar, gullar va kimmatbaxo toshlar bilan bezatishardi.

Bosh kiyimni kam kiyishardi (52-e rasm). Ularning shakli erkaklarnikiga uxshardi. Ammo Ispaniyada uziga xos maxsus bosh kiyim — *vual* (tur) bulgandi. U bosh yoki yelkaga tashlanib, gavdani urab yergacha tushardi. Ushbu vuallar ispan ayollarining kostyumini maxsus buyumi bulib koldi. Ular "*mantil ya*" deb atalardi.

Ustki kiyimplashch edi.

Kiyimga kushimcha kulkop va yelpigichni olib yurishar-di. XVI asrdan boshlab yelpigich ispan ayollari kostyumining ayrilmas kismi bulib koldi. Asrning ikkinchi yarmida buklama yelpigichlar paydo bulgandi. Tur bilan bezalgan dastrumollarni kulda ushlab yurishardi.

Xalk kostyumida karkas va korsetlar bulmagan. Ularning kostyumi ichki kuylak, shnurovkalangan korsaj va sal kiskartirilgan yubka, peshband, tur yoki mantilyadan iborat edi.

Frantsiya kostyumi

XVI asr davomida Frantsiya Rarbiy Ovrupodagi kudratli davlatlardan biriga aylandi. Frantsiya mutlakligining — absolyutizmining xalkaro munosabatlardagi asosiy maksadi Ovrupoda uz mavkeini kuchaytirish va sunga uz yerlarini kupaytirish edi. Lekin muvaffakiyatsiz olib borilgan urushlar Frantsiyaning axvolini og'irlashtirib, ularga karam kilgandi.

Kuchli Ispaniya Frantsiyaning madaniyati va kostyumi-ni butunlay uziga karatib ololmadi. XV asr oxiridan boshlab Frantsiyaga asta-sekin Italiya Renessansining gumanistik dunyokarashi va badiiy ideallari tarkalgan-di. Adabiyotda va san'atda uzining realistik yunalishi paydo bulgandi. U tanikdi yozuvchi Rable va rassom Klue-ning ijodlarida uz ifodasini topgandi. Me'morchilikda antik ta'sir sezilar edi. Frantsiya kiroli Frantsisk I uz saroyiga ishlashga Italiyadan mashxur rassomlarni (Leonardo da Vinchi, B.Chelinini va boshkalar) taklif kilgandi.

Erkaklar kostyumi. Frantsiya kostyumi Ispaniya kostyumiga taklid kilsa xam, ular kostyumida uz dinini va fe'lini ifodalagan uziga xos xususiyatlar sezilardi. Frantsiya kostyumlari xech kachon butik va krtib turgan bulmagan, kostyunga doimo kandaydir milliy didga oid yumshoklik, yengillik kiritilardi. Ularning kostyumi yorkin, och va kuvnok bulib, erkin va elegant xarakat kilishga imkoniyat berardi.

Modada oF-ir matolar — baxmal, movut, shoyi, kim-xob bulgandi. Shu kimmatbaxo matolar tilla va kumush kashta va mayda marvarid bilan bezatilardi.

Etiket buyicha aslzodalarga mansub kostyumlarning soni 30 dan kam bulmasligi kerak edi va xar kuni kiyim-ni almashtirish zarur edi. Bu davrda "aristokratlar uz boyligini yelkasida olib yuradi" degan makolning paydo bulishi bejiz emas edi

Erkaklar ok, kashta kilingan kuylak, oldi ochik kamzol, ishton-paypok va kalta sharsimon ishton "briches"ni kiyishardi. Ustki kiyimi oldi ochik, beli maxkam bog'langan kaftan bulgan. Asr urtasida modaga kupincha kaytarma yokali plashchlar kirgandi.

Oyok kiyimning tumtok tumshugi — "ayikning oyogi" — kesimlar va kashtalar bilan bezatilardi.

Kalta kirkilgan sochlar, sokol va muylovlar modada edi.

Frantsuz beretlari Ispaniya beretlariga nisbatan keng, kattik soyabonli bulib, pat bilan bezatilardi.

XVI asrning oxirida erkaklar kostyumiga yana bitta uzgarish kiritilgandi. Kostyum oddiyrok va odmirok, bulgandi. Unga kiroli Genrix IV ning karorlari sabab bulgandi. Ularga binoan, dvoryanlarning kiyimi tuk, odmi, ammo kimmatbaxo va nozik bulishi shart edi. Kolet kengrok buldi, unga fakat frezani emas, balki shu paytda paydo bulgan kaytarma yoka kilishgandi. Plashch-lar uzaydi va kupincha bir yelkaga tashlab yuradigan bulishdi. Pantalonnarning uzunligi tizzagacha uzaydi va ular yumshok burmali buldi. Prichyoskalari xam uzgar-di. Modaga orkasiga sillik taralgan uzun sochlar kir-di. Kirolning sochi erta okargani uchun chakkasidagi sochini upalash modaga kirdi. Bosh kiyimi ok tuyakushning pati bilan bezalgan soyabonli shlyapa edi.

Ayollar kostyumi. Ayollar kostyumi erkaklarnikiga nisbatan ispan modasi ta'siriga kamrok tushgandi. Is-pan kuylaklarini frantsuz ayollari fakat odob yuzasi-dan tantana munosabati bilan kiyishardi. Bu OBir va nokulay kiyimlarni ular uzlarini didlariga moe uzgartirgan edil ar: buynini va ustki kuylakning oldini ochik kilib, kiyimini boyrok bezatishardi.

XVIacp birinchi yarmida ispan modali silueti konus-simon shaklni eslatardi. Ichki va ustki kuylaklar karkasga tortilgandi, tor lifi dekol tesi "kare" edi. Ba'zan, dekol tesi ulok "shemizetka" bilan berkitilardi. yenglarining boshi tor bulib, uchi juda kengaygandi va kupincha muyna manjetli edi. Ustki kuylagining yengi orasidan ichki kuylakning yenglari kurinardi.

Asr urtalarida ayollar kostyumi erkaklarnikidek ispan modalarga uxshardi. Shu davrda ayollar kostyumida birinchi marta korset ixtiro kilingandi. Kuylakning silueti avvalgiday bulgan, fakat yenglari uzgargandi. Ustki kuylak yengining shakli kichkina bufli edi. Uning kesimlaridan ichki kuylakning yengi kurinardi. Ba'zan, ustki kuylakning yengi urta asrlarning valikli "jigo" yoki "kanotcha"larini eslatardi.

Oyok kiyimlari past poshnali tufllilar va baland taglikli italian tufllilar edi.

Prichyoskalar — marjon bilan bezatilgan, sochlar ikki yarim doyra shaklida peshonada joylangan. Bosh kiyim-lar pricheska shakliga moe tur bilan bezalgan chepetslarva beretlar edi.

Tur bilan bezatilgan dastrumollar va yarim nikoblar urf bulgan.

Marvarid marjonlar va uzun dekorativ kamarlar antika bezak edi.

XVI asr oxirida ayollar kostyumining shakllari kes-kin uzgargandi. Asosan, yubkaning shakllari uzgargandi. Oldin yubka keng taxlamli bulgan bulsa, endi esa uning shakli abajurga uxshash shaklga

aylangandi. Yubkaning tagidan kattik karkas va uning ustidan belga aylana "gildirak"simon valikni kiyishgandi. Lif yana toray-di. Belni ingichkarok kursatish uchun lifning old "uch-burchak"i yubkaga uzaytirilgandi. yenglarning shakli avvalgiday kolgandi va tuka bilan biriktirilgan yotik kesimlar kilinardi. Dekol te ovalsimon va juda chu-kur bulganligi tufayli "shemizetka" bilan berkitilardi. Yoka shakli xam juda uzgardi. Frezaning urniga bosh-dan balandrok kutarilgan karkasli tik yoka kirgandi. Yoka bir yoki ikki kavatli bulishi mumkin edi.

Prichyoskalar ikki xil bulgandi — yo sochlarni jingalak kilib orkaga tashlab yurishardi yoki simli karkas yordamida tepaga kutarib kuyishardi.

Nikoblar did-farosatga karab tanlanardi. Kostyumning kushimchalari: taxlama yelligichlar, xamyonlar, oynachalar, piyoz shaklli zanjirga osilgan soatlar, tasma yordamida belga osilgan teri parchalari (bur-gani tutish uchun) edi.

Angliya kostyumi

XVI asrda Italiya Renessansining Angliyaga ta'siri sezilardi. Insonparvar dunyokarash E. Rotterdamskiy va T. Morning asarlarida aksini topdi. Tasviriy san'at-da Italiyaga uxshab yukri darajaga erisha olmagan bulsa xam, adabiyotda nixoyat ajoyib rivojga erishgandi (V.Shekspir).

Garchi ularning saroy odoblari frantsuzlardan ancha farkli bulsa xam, ingliz kostyumi asosan frantsuz va kisman yspan-frantsuz modalari ta'sirida rivojlangan-di. Monarxga SIBINISH bilan borlik, saroy etiketi kat'iy va takallufli bulgan.

Ingliz kostyumi shakllarining erkinligi va ayrim detallarining uziga xos xususiyatlari bilan farkdanib turardi.

55-rasm. Noma'lum rassom. Yakov I. Angliya

Erkaklar kostyumi. XVI asr birinchi yarmida er-kaklar kostyumi ok kuylakdan, gavdaga yopishib turgan, uzun yengli yoki yengsiz dubletdan, djerkindan, yopishib turgan ishton-paypokdan va keng, ser burmalangan ustki ishtondan (shosso') iborat edi. Dublet paxtali bulib, kavilardi. Djerkinning yengi tirsagigacha edi, yubkasi esa sillik yoki burmalangan bulib, lifga tikilar yoki ilgak yordamida kistirilardi.

XVI asr urtasida Angliyada tukuv mashinasi ixtiro etilganligi sababli tukilgan ishton-paypoklar asta-se-kin tarkala boshladi.

Asrning ikkinchi yarmida kirol saroyi dabdabalili-gi erkaklar kostyumiga ta'sir etgandi. Modaga kirgan ispan-frantsuz koleti va bufsimon ustki ishton yorokin rangli matolardan tikilib, kashta va kimmatbaxo tosh-lar va tur bilan bezatilardi (55-rasm). Koletni yengi tor, yelkasida kanotchasi bulib, yokasi tik edi. Paxta tikilgan ustki ishtonlar shunchalik darajada kengayib ketganligi sababidan, parlament utirar joylarni kengaytirishga majbur bulgandi.

Asrning birinchi yarmida freza yoqasi, ikkinchi yarmida esa kaytarma yoka modaga kirgandi.

Ustki kiyim plashch bulgan.

Tuk va odmi kiyimlarni fakat burjualar va puritanlar (XVI—XVII asrlarda ingliz va shotland burjuaziyasi uyushtirgan diniy-siyosiy xarakat katnashchilari) kiyishgandi.

Sochlarini kalta kirkib, kimmatbaxo kilib bezatilgan beretni kiyishgandi.

Ayollar kostyumi. XVI asrning 20-yillarida ayollarning kostyumi frantsuz kostyumiga uxshash edi. Ularning kostyumi kuyidagilardan iborat edi: ok ip yoki jun matodan tikilgan kuylak, gavdaga yopishib turgan dagal lifli kott va syurko yoki yassi lifli va pastga karab kengaygan yubkali kuylak edi. Kuylakning yengi tor va manjetli edi.

Asrning 30-yillarida oldi ochik kuylaklar paydo buldi. Shuning uchun kottani va kuylakning yengini kimmatbaxo matodan kilishadigan buldi. Ba'zan, kaytarma manjetga kullangan mato bilan yubkaning etagini beza-tishardi. Kuylakning gazmollari (baxmal, atlas, yupka movut) sidirBa bulgandi. Kottani esa boshka rangli parcha yoki shtoffdan tikishardi. Kizil rang Ovrupoda keng tarkalgan edi va eng bashang va tantanali deb xisobla-nardi. Uning katorida kizyaish jigar rang, och kizil, tuk kizil, och va tuk yashil, zangori va kul ranglar keng tarkalgandi.

40—50 yillarda Mariya Tyudoming didiga moslanib, kostyum kurinishini yukotadi. Uning urniga kuylakning lifi yopik, Ispaniyadan kelgan karkasli yubka, kichkina yoka umizi, tik-kaytarma yoka, manjetli tor yenglar urf bulgandi. Ustki kiyim keng uzun, oldi ochik bulib, Frantsiya marlotiga uxshagan kiyim edi.

60—80 yillarda ingliz kostyumida chet el ta'sirlari kuprok sezilgandi. Ayollar kiyimida kungiroksimon yenglar urniga paxta tuldirilgan bufsimon yenglar kirgandi. Venetsian modasining ta'sirida kiyimlarning shakli kattaya boshladi.

Bosh kiyim sifatida duxobadan tikilgan karkasli kichkina yuraksimon shapkachadan foydalanilgan. Prichyoskalar bosh kiyimga yarasha maxsus karkasli kilinardi.

56-rasm. Qirolicha Yelizaveta (Angliya) tantanali libosda.

Ba'zan, uni tillakosh yoki tilla chambar bilan bezatishardi.

Shu davrlarda kiyim bezagi sifatida kashta va tur kup kullanardi.

Asrning 80-yillarida modaga Frantsiyadan vertyugad kirib keldi, lekin uning shakli uzgartirilgandi.

Asrning ikkinchi yarmida aristokrat modalarida boylikni kursatish avjiga chikkandi. Kirolicha yelizaveta savlatli kiyimni xush kurardi (56-rasm). Shunga nisbatan, kuylakning lifi juda torayib, koringacha tushgan uchli edi. Yubkasi kiskarib, yon tomonlariga chuzildi va maxsus karkasga tortildi. Ingliz ayollari kostyumining boshka kostyumlardan asosiy farki - bitta kuylakda ikkita yokaning bulishi: kupincha oldi kesilgan freza va tik karkasli yoka yoki ikki kavat yarim doyira shakldagi yokalar edi. Aslzodalarning kostyumi qimmatbaxo toshlar, marvarid, kashta, tur va turli kesimlar bilan bezatilgandi.

Prichyoskalar va bosh kiyimlar murakkab bulgan. Ba'zan, parikni kiyishardi.

Oyok kiyimlar past poshnali yoki poshnasiz, kashta bilan bezatilgan shoyi tufililar va dastaksiz tufililar edi.

Kiyimga kushimcha kulkrplar bulishi shart edi, ayniksa ispan kulko-plari kadrlanardi.

Shunday kilib, XVI asr ingliz kostyumi, asosan, chetel modalari ta'sirida rivojlangan edi, ammo ular doimo kiyimlarni uz didlariga mos uzgartirar edilar. Aristokratlarning tashki kurinishida boylik eng muhim rol o'ynagan.

Olmoniya kostyumi

XV asrning oxirlarida Olmoniyada urta asr urf-odatlarini butunlay saklanib kolgandi. Avvalgilari saklanib kolgani xolda yangi kiyimlar xam paydo bulgandi.

57-rasm. Savdogar. Nemis gravyurasi. XV asr

58-rasm. Nyurenbergdan savdogar. Nemis gravyurasi. 1576 yil.

Kostyumning rivojlanishida yollangan askarlar (lands-knextlar), asosiy sinfiy kuch — byurgerlar, keng tarkalgan jaxon savdosi va Ovrupo madaniyati ta'sir et-gandi.

Erkaklar kostyumi. Olmoniya erkaklar kostyumi Ovrupo mamlakatlarining kiyimlariga uxshagandi. Kostyum shaklining maydalanganligi va xar xil bezaklarining kupligi olmoniya kostyumining milliy xususiyati edi (57, 58, 59-rasmlar).

59-rasm. Nyurenbergdan sotuvchi. Nemis gravyurasi

Ustki kiyim keng, yengi katta bufli "*shaube*" edi. Uning rangi shaxening tabaqa belgisini ifodalardi. Knyazlar, aslzodalar va ritsarlar kizil yoki binafsha rangli, boy shaxarlik-lar esa kora yoki jiggar rang shaubeni ki-yishi mumkin edi. Xunarmandlarga shaubeni kiyish man' etil-gandi.

Shaubening ichidan "vams" kiyishardi. U frantsuz purpureniga, italian djubbonesi-ga yoki ingliz djer-kiniga uxshash edi. Uning oldi juda ochik bulib, ichki kuylagi kurinardi. Ichki kuy-lagininng yoka umizi ser burmalangan yoki mayda taxlam kilin-gandi. Kuylakning yoka umizini va yengning uchini kashtalash ne-mis va ingliz kostyumini farklovchi belgisi edi.

Ustki kiyim bufsimon yengli trappert va yelkaga tashlangan keng plashch edi.

Ishtonni vamsga biriktirib kuyishardi, tikilgan paypoklami esa bog'ich yordamida oyokka maxkamlashardi. Ik-kalasida xam xar xil shaklda kesimlar kilinib, tagiga rangli matolar parchasi yopishtirilardi.

Olmoniyada urta asrdan kolgan aesimetrik kiyimlar keng tarkalgandi.

Kulkoplarda xam bug'imlar ustidan mayda kesimlar kilingandi.

Asming ikkinchi choragida Olmoniya kostyumi bashangrok bulgandi. Shaube uzunligi kiskardi. Uzun shaube kiyimlardagina krlgandi (olimlarda, merda, munitsipal soveti xodimlarida va b.). Shaubening uzgarishi vamsga kuprok axamiyat berishga izn berdi.

Natijada, yangi bichimlar, kashta va kup kesimlar kiritildi. Vamsning uzunligi avvalgiday beldan sal past-rok kilinardi, yoka umizi kichraydi va oldi tugmalana-digan buldi. Vams kashta va kesimlar bilan bezatildi. Uning yangi shakli tik yokali kashtalangan kuylaklarga moe edi. Kuylakning yoka va manjeti burmalangan kichkina xoshiya bilan bezatilgandi. Yangi ustki kiyim "*fal trok*" paydo bulgandi. Uning bichimi vams bilan moslashardi: agar vams keng yengli bulsa, fal trok yengeiz bulardi. Fal trok gavdaga yopishib turgan lif va yubkadan iborat edi. Uni boshdan kiyishardi yoki yonidan tugmala-nadigan kilishardi.

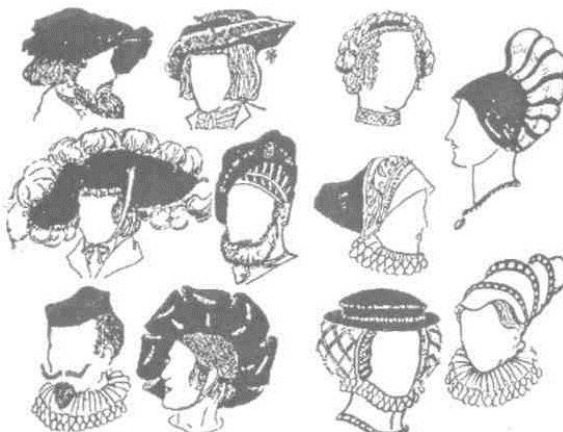
Bosh kiyimlari yumshok soyabonli beretlar, gulchambarlar va chepetslar bulgandi. Erkaklar sochlarini kalta kirkib yurishardi va muylov kuyishardi.

Asming ikkinchi yarmida kostyum odmilandi. Ispan modasi bu yerga kechrok kelgandi. Ola-chipor ranglar tuk ranglar bilan almashdi. Kiyimda gorizontal chiziklarning urniga trapetsiyasimon siluetlar paydo buldi. Keng shaubening urnini nimcha yoki ispan plashchi yopinchok egalladi. Tik yoka vamedada xam urf bulgandi. Vamsning oldi ochik bulib, kesimlar bilan bezatilar edi va daval astarli kilinar edi. Keng ishtonlarining uchi tizzada burmalanib, kashtalangan tasma bilan boglanardi. Asr oxirida tukilgan paypoklar modaga kirgandi. Bosh kiyim kichkina, tor soyabonli ispan bereti edi. Oyok, kiyimlari tumshuui keng ("sigar tumshugi") tufli urniga kesimli, tor, keyinrok, uchi uchli tufllilar edi (60-rasm).

60-rasm. Uyg'onish davrining oyoq kiyimlari.

XVI asrda nemislarning didini ifodalaydigan land-sknextlar kostyumi edi. Ularning kostyumi kuylak, vams, fal trok, tizzasigacha ishton yoki sharovar-ga uxshagan uzun tasmasimon ishton "*plyuderxauzen*", ispan plashchi va baland chukkili shlyapadan iborat edi (59-rasm). Ularning kup xar xil shakldagi kesimlari rang-barang astar laxtalar xamda tuyakush patlari, kashta va kimmatbaxo toshlar bilan bezatilardi (61-rasm).

61-rasm. Olmoniya bosh kiyimlari.

Ayollar kostyumi. Nemis ayollarini "Zk", ya'ni kir-xa-cherkov, kinder-bola va kuxnya-oshxona uchun yashashi kerak deb xisoblashardi. Kuylakning tor lifi gavdaga yopishib turib, uning barcha shakllarini takrorlardi, chukur dekol te orkasini ochib, oldida ichki kuylagini kursatardi. Bir necha taxlamli keng yubkaning shleyfi lifga tikilgandi. Bosh kiyimlari karkasli va baland kilinib, kashtalanardi (69, 70-rasmlar). Yupqa vual peshonasini koshigacha berkitardi. Oyog'ida yumshok tuishuii uchli tufli. Ustki kiyimlari erkaklarniki singari shaube edi. Ayollarning shaubesi uzunrok, ancha oddiyrok va odmirok bulib, yoka va yenglari keng emas edi. Kupincha yaxlit bichilgan tik yoka bog'ichga aylangandi; tor yenglarida oddiy kesimlar kilinar edi. Lifning oldi ochik bulganligi sababli, shnurovkaning tagidan maxsus ulok kuyilardi yoki yupka matodan tikil-gan **ichki** kuylak kiy-ishardi. Ichki kuylakning yoka umizi kashta yoki parcha-dan kilingan tasma bilan bezatilardi. yenglari bufli va kesimli bulgandi. Keng yubka chukur taxlamli kilinib, parcha yoki baxmal bilan bezatilgandi. Bunday kiy-imda ayollar ozgin, komatli bulib kurinardi.

Asrning 70-yillarida yengsiz jaketcha "*koller*" paydo buldi.

Asr ikkinchi yarmida ispan modalari Olmoniya ayolla-rining kostyumida uziga xos ifodasini topgandi. Kiyim kotma bulib, didsiz chegaralarga ega buldi, dekol teni urniga tik yoka kilindi. Ustki kiyim shaube avvalgiday krl-di. Lekin u, kupincha, yengsiz va tik yokali kilib tikilardi. Shaube katorida keng uzun plashch xam kiyilardi. Bu davrda Ispaniya modalari Olmoniya maxalliy xususiyatiga binoan uzgaryb, kiyimda uz ifodasini topgandi. Misol uchun, Ispaniyada yuk plisse kilingan yubka va peshbandlar keng tarkalgandi.

62-rasm. Gans Golbeyn (kichigi). Yosh qiz. Gravyura

63-rasm. Urs Graf. Shveysariya. Qiz bolaning haykali. Gravyura

Shunday kilib, ma-xalliy oliftalar did-farosat va urf-odatlariga binoan ispan uslubini uzgartirib, uzlariga moslab kostyumlarni yaratishgan. Ammo Olmoniya kostyumlari, ularning shakl va dekorativ printsiplari Ovrupo kostyumiga ta'sir etmadi. Ular Olmoniyada saklanib kolib, fakat xalk kostyumiga utgandi.

13-tajriba mashg'uloti

Mavzu: XVII – XVIII asrlar Ovropa “Barokko”uslubdagi kostyum turlari, bichimlari va badiiy yechimi bilan tanishish va nusxalarini chizish

Darsning maqsadi: XVII – XVIII asrlar Ovropa “Barokko”uslubdagi kostyum turlari, bichimlari va badiiy yechimi bilan tanishish va nusxalarini chizishni o'rganish.

Identiv o'quv maqsadlari:

1. XVII – XVIII asrlar Ovropa “Barokko”uslubdagi erkaklar kostyumi

2. XVII – XVIII asrlar Ovropa “Barokko”uslubdagi ayollar kostyumi.

Qo'llanma: Ko'rgazmali al bom, 12 formatdagi chizma qog'ozi, qalam, akvarel bo'yoq.

Adabiyotlar:

1. Hasanboeva G.K. Kostyum tarixi. T., O'zbekiston 2002 y.

3. Parmon F.M. Kompozitsiya kostyuma. M.: - Legprombo'tizdat, 1997.

Vazifalar:

1. Xar bir talaba XVII – XVIII asrlar Ovropa “Barokko”uslubdagi erkaklar kostyumini chizadi.
1. Xar bir talaba XVII – XVIII asrlar Ovropa “Barokko”uslubdagi ayollar kostyumini chizadi.

Ishni bajarish metodikasi

Birinchi davr (1600—1629 yy.)

Erkaklar kostyumining shakli **XVI** asr oxiridagi ko-styumidan deyarli uzgarmagandi. Bu davr shakli oldingi asrga nisbatan yumshokrokligi, yangi yoka turlari va ishton "*o-de-shoss*" bilan farklanardi. Kostyum kalta pur-purendan, keng kalta o-de-shossdan, ipak paypok va etik yoki tuflidan iborat edi. Bosh kiyim yupka namatdan ishlangan bir tomoni tepaga kutarilgan keng yoki tor soyabonli baland shlyapa bulgan (64 a-rasm).

Kostyumning barcha bulimlari uzaro tikilmasdan bog'ich yoki ilgaklar yordamida biriktirilardi. Bu usul urta asrlardan kolgandi (ritsar sovutidan).

Purpurening lifi turt bulakdan iborat edi. Uning uzunligi beligacha bulib, old bulagining etagi uchburchak (mo's) shaklida va uzunrok edi. Lifning pastiga tasma bilan baskani biriktirishardi. U bir necha bulimdan (8-12) iborat edi. Baskaning shakli turli ulchamli trapetsiyasi-mon edi. U astarli kilinib, tasma "*galun*" bilan bezati-lardi. Bir necha bulakdan iborat *epoletlar* purpurening yeng umizini bezatardi. Ba'zan, purpure kesimlar bilan bezatilardi, ularning orasidan astar kurinardi. Purpure kup tugma (soni 576 gacha yetardi), yokalar va manjetlar bilan bezatilgandi. Bu davrda freza yokasidan tashkari ok kaytarma yoka va manjet urf bulgandi.

64-rasm. Jak Kalloning “La Noless” tsiklidan gravyuralar.

a—zodagon erkaklar kostyumi; b—zodagon ayollar kostyumi

Purpurenni ostidan avrasi yumshok taftadan, astari satindan kilingan kalta "*shemizett*"ni va yupka mato-dan tikilgan keng ichki kuylakni kiyishardi.

XVI asrdan kolgan ishtonlar kengrok bulib tugma-lanadigan buldi, ikki kavat astarli va tik kesimlar kilinib, chegarasi tasma galun bilan bezatilgandi.

Erkaklar kiyimi, asosan, movut va shoyidan kili-nardi. Keng tarkalgan ranglar: kora, kizil, kul va yashil-jigar ranglar.

Ustki kiyim endi yumshokrok bulgandi. Ustki kiyim-ning asosiy turlari: "*kazak*", "*manto*", "*kaban*", "*on-gerlin*" bulgan. "Kazak" — plashch turi. Kup takilmalar yordamida uni uzun keng yengli yoki kalta plashchga aylantirish mumkin edi yoki orka bulaklariga yengning yon tomonini birikti-rib, yengning old kismini old bulakka biriktirmay, kul uchun joy koldirilardi. Kalta "kazak" mushketyorlarning kiyimi bulgan. Kumush xochlar va galunlar bilan beza-tilgan xavo rangli kazakni kirol mushketyorlari kiyishgan, ok bezakli kizil kazak esa — kardinal Rishil ye-ning mushketyorlariga xos edi.

"Manto" — doyra shaklli, yokali va boyaichli plashch edi.

"Kaban" — yengli, tutri bichimli, uzunligi tizzagacha bulgan kiyim. U xarbiylarning asosiy kiyimi xisob-langan.

"Ongerlin" — Vengriyadan taklid etilgan kishki kiyim. U muyna bilan sirlanib, chegarasi xam muyna bilan bezatilardi. Uning lifi deyarli tor bulib, turtta baskali edi.

Oyokka shoyi yoki junli trikotaj paypok kiyishgan. Oyok kiyimi baland poshnali tufli, baland kunjli etik-lar — "*botfortlar*" va ularning ustidan yolingarchilikda charmdan tayyorlangan yoyaoch taglikli poshnasiz "*galosh*" kiyishardi.

Kiyimning kushimchasi oltin tur va popuk bilan be-zalغان dastrumollar edi.

Sochlarini avvalgiday kiska kirkib, sokol kuyishardi.

Ikkinchi davr (1620—1935 yy.)

Bu davr purpurening kotirmalardan va o-de-shossning valiklardan voz kechishi bilan tavsiflanadi. Purpurening bichimini uzgarishi va ishtonning yangi shaklining paydo bulishi erkaklarning tashki kurinishi mutanosibligini uzgartirgandi. Endi uning beli baland, lifi tor, turtta uzun baskali va yenglari kengrok bulgandi. Baska kup tik kesimli yoki tasmalardan kilinardi. Yokalari freza yoki kaytarma edi.

Erkin ishton o-de-shossning uzunligi endi tizzadan pastrok bulib, metall uchli tasma — "*egiyetlar*" bilan bezatilardi.

Bosh kiyimlari keng soyabonli, tuyakushning pati bilan bezatilgan shlyapalar edi. Uzun sochlari jingalak kilinib yelkaga tushib turardi. Sokollarini olib tash-lab, muylov kuyishgandi.

Tor uzun etik urniga keng kunjli, tizzadan kayta-rilgan etik bulgan. Ipak paypoklar tizzagacha edi, etik bilan kiyiladigan buz paypoklarning tepa tomoni tur bilan bezatilib, etik tepasidan kurinib turardi.

Yangi kostyum erkaklarga yangi tashki kurinish kasb etgandi. Endi ular bu kostyumda baland buyli kurinib, xarakatlari jushkinlik kasb etardi.

Takror-takror ta'kiklarga karamasdan, bu dabdaba-li, yumshok va plastik kostyum — tilla kashta bilan bezatildi, kup tugmalarning urnini egiyetlar va bantlar egalladi.

Uchinchi davr (1635—1643 yy.)

Ikkinchi va uchinchi davrlarda Frantsiya kostyumining rivojlanishi eng yukori darajaga erishgandi. Oldingi davrdagi og'ir kiyimlarning urniga nozik va oddiy kiy-imlar kelgandi. Kostyumning erkin shakllari, uning yumshok chegaralari, yorquin ranglar va ularning garmonik birikmalari kostyumga guzallik berardi. Kostyumning anik konstruksiyasi esa, uning tup-tup rangli bulaklar-ga uxshamasligini ta'minlardi. Kostyum bu davrda yosharish tassavurini tuydirardi.

Purpure va shossning bichimi uzgargandi. Purpurening baskasi yumshok bulib, fakat orkasida bulardi, oldi esa uzunrok edi. yenglar bichimi uzgarmagandi. Shosslar endi "*pantolon*" (Italiya komediyasining personaji Pantalonedan) deb atalardi. Pantolonlar keng bulgan, uzunligi tizzadan pastrok bulib, uchi tasmadan kilingan ilgaklar yordamida tugmalanardi, old takilmasi — "*bragett*" uchburchak shaklida joylashgan bir necha kator tasmadan kilingan izmalar bilan birkitilardi.

Freza yok,a endi kiyilmasdi, fakat tur bilan bezatilgan katta kaytarma yokalar va manjetlar kolgandi. yeng umizlari xam epoletlar bilan endi bezatilmaydi-gan buldi.

Yumshok etiklarning uzunligi endi boldir urtasiga-cha bulib, kaytarmalari kolgandi. Etiklar baland posh-nali edi. Baland poshnali tufilar tasmalardan kilingan rozetka bilan bezatilardi.

Paypoklar avvalgiday rangli va, ayniksa, zangori va kizil ranglarda bulgan.

Turtinchi davr (1643—1660 yy.)

Kirol Lyudovik XIII olamdan utishi bilan frantsuz kostyumiga deyarli uzgarishlar kiritilmadi. Ammo odam-ning tashki kurinishiga kizikish va ma'lum odatlarga intilishning zurligi 1644 yilda "Frantsuz xushmuoma-lalik konunlari" degan kitobning chikishiga sabab buldi. Unda aristokratlarga oid xarakatlar, kachon va kanday kiyim kiyish mumkinligi bayon etilgandi.

Bu davrda taxtda utirgan kirol Lyudovik XIV uzini "kuyosh kirol" deb atardi. U uzini madx kilish maksa-dida san'at va fanning rivojlanishiga kup e'tibor ber-gandi. Erkaklar kostyumida yangi uslubiy yechimlar paydo bulgandi va Barokko uslubining ta'siri juda sezilardi.

Kiyimning barcha turlarining bichimi uzgargandi; kup gazmol, tasma, yupka ichki kiyim va turlar orasida gavda sezilmasdi.

Purpure urniga kiska yengli yoki tasmali, erkin kurtkacha — "*bras yer*" kirib keldi. Uning baskasi juda kalta bulib, shoss kamarini sal-pal berkitardi. Bras yerning oldi Bijimlanmasligi uchun old bulaklariga karton tikishardi.

Shosslar xam yangi shaklga ega buldi. Endi ular keng, erkin bulib, tizzasidan burmalangandi. Ustidan keng yubkasimon, kiskarok "*rengrav*" kiyilardi. Rengravlar taxlamli kilinib, etagi popuk, kashtalangan xoshiya va yoni tasmadan tutamlar bilan bezatilgandi.

Erkaklar ikkita ichki kuylak (tor ichki kuylak va ustidan jun matodan bitta yoki ikkita kamzol) va ustidan yupka ok matodan tikilgan keng ustki kuylak kiyish-gan. Old takilmasi tur yoki burma xoshiya "jabo" bilan bezatilgandi. Xurpaygan manjetlar xam tur bilan bezatilardi.

50 yillarda o-de-shossning uchiga yoki ustki paypoklarga keng burma "kanon"ni tikishardi. Ular ok batist-dan kilinib, kashta va tur bilan bezatilardi.

Ustki kiyimning eng muxim turi kichkina yokali, che-garasi kashta yoki tur bilan bezatilgan plashch bulgan.

1660 yilda baland, kattik soyabonli, tuyakush pati bilan bezatilgan shlyapalar keng tarkalgandi. Pariklar kattalashgan sari shlyapalar pastrok bulgan va ularni kulda olib yurishgan.

Erkaklar kundalang burmalangan paypoklarni kiya-digan bulishgan. Oyok kiyimlari: baland poshnali rangli tufllilar va etiklar bulgan.

Bu davrda konstruktiv aniklikning yukolganligi, k'ostyumning ser bezakliligi kuzga tashlanar edi.

Kostyum kushimchalari kulkop va shpaga bulgan.

Beshinchi davr (1660—1685 yy.)

Bu davr mutlaklikning eng yuksak darajaga erishgan davri edi. Frantsiyaning xalkaro obruyi juda kuchaygan-di. Bunga Frantsiya saroyining dabdabali va savlatli ruxiy kuchi, madaniyatining yukori darajaga erishganligi sabab bulgandi. Qirol Lyudovik XIV podsholik davrida saroy xayoti muxim rol uynagan. Uning buyruyiga binoan saroy marosim tartiblari joriy kilingandi.

Erkaklar kiyimida yangi saroy liboslari paydo bulgandi. Ularning ranglari, bezaklari va kullangan matolari shaxsning tabaqasiga karab belgilangandi. Misol uchun, kimxobdan tikilgan va zarbof bilan beza-tilgan kiyimni fakat kirol va uning oila a'zolari kiyishi mumkin edi.

Bu davr yangiligi: mavsumga binoan kiyinish va, albatta, kiyimni almashtirish shartligi tuyarisida konun chikarilgandi. Baxorda va kuzda — yengil movutdan, kish-da — ratin, duxoba va atlasdan, yezda — fakat taftadan tikilgan kiyim kiyish tavsiya etilgandi.

Erkaklar ustki kiyimi endi xarbiy kiyimdan olin-gan "jyustokor" edi. Purpurenni endi kiyishmasdi.

Xarbiy ralabalari Frantsiyaning xalkaro obruyini kutargandi. Shu davrda Lyudovik XIV birinchi martaba xarbiy formani armiyaning barcha turlariga kiygizgan-di. Kiyimning bichimi, rangi va bezagidagi arzimaz farqlar kushinlarning turini belgilardi.

Ammo maxalliy kostyumda bashanglikdan voz kechish turrisida ran xam bulmagandi. Kostyumning asosiy xususiyatlari dabdabalik va xashamatlik edi. Xurpaygan, baland, uzun parik; kuylak, kalta vesta, uzun jyustokor, kalta o-de-shoss va baland poshnali tufli — erkaklarning asosiy kiyimlari edi. Turli yokaning urniga ok matodan uchi tur bilan bezatilgan galstuk "kroat" kiyishadigan bulgandi. Ranglar gammasi: kuk va kizil, zan-gori va kizil, ok va kuk bulgan.

Oltinchi davr (1680—1700 yy.)

Lyudovik XIV siyosati kutilgan natijaga olib kelma-di. Bu kirolni asabiylashtirardi va saroy amaldorlari unga begona bulib kolganday tuyulardi. Karigan kirolning diliga endi bashanglik, bayramlar bilan kizikish sigmasdi. Uning kostyumi endi oddiyligi bilan, tuk ranglar, oddiy bezaklar bilan saroy amaldorlarnikidan farklanardi. Kirolning kiyimi tuk rangli baxmaldan tikilgan, kashta va oddiy tilla iplardan kilingan tugmalar bilan bezatilgandi. U xech kachon uzuk takmagandi va kimmatbaxo toshlarga uz munosabatini kursatish uchun fakat oyok kiyimlarini ular bilan bezattirardi. Shu sababli bu davrda kostyumning fakat ayrim bulimlari uzgargandi. Yul-yul matolar modaga kirgandi. Undan jyustokor tikishardi. Ular tilla tur, zar uka va kup tugmalar bilan bezatilardi. Jyustokor belga yopishib turardi va yelpirichsimon taxlamalar yordamida yonlari kengayardi. Kopkokli chuntaklarning shakli va yunalishi xam uzgarib turardi. Jyustokorni oldi, odatda, tugmalanmasdi va shuning uchun ichidan boshka rangli yoki nakshli matodan kilingan kamzol"vesta" kurinardi. Keng o-de-shoss urniga tor "kyulot" kiyishgandi. Ular xam chuntakli kilinardi.

Kishki jyustokorlar muyna bilan sirlanardi, kulla-rini esa katta "mufta"ga berkitishardi.

Galstuklarni boyalash usullari xam tez-tez uzgargandi. 70-yillarda uni bir necha ingichka bantlarga boyalab, turli uchini jyustokorga chikazib kuyishgandi; 80-yillarda galstuk tugunining ikki tomonidan tasma bilan kup ilgaklar kilinardi; 90-yillarda "kroat Shtenker" galstugi paydo buldi — bu boglanmagan sharfsimon galstuk bulib, uning bitta uchi jyustokorni oltinchi va yettinchi izmasidan utkazilgandi (jang paytda ofitserlar galstugini boglay olmagani uchun).

65-rasm. XVII asr general formasi.

Ustki kiyimlarning nomi saklanib kolsa xam, ularning shakli va tashki kurinishi uzgargandi. Plashch keng va uzun buldi, uni gavdada drapirovka kilib, bir uchini orkaga tashlab kuyishardi. Kazak uzun yengli va manjetli bulib, keng erkin pal toga aylangandi (65-rasm). Uning oldi kaytarmali bulib, shnurdan kilingan izmalar va tugmalar bilan bir tomonidan va popuklar bilan — ikkinchi tomonidan bezalgandi. Kaytarmasi orkasida yok,ani xosil etardi. **XVII** asr oxirida yangi ustki kiyim "syurtot" (**XIX** asr syurkotining timsoli) paydo bulgandi. Bu tepadan pastgacha tugmalangan jyustkorning bir turi edi (73-rasm). Manto jun matodan, astari esa yorokin rangli pan yoki baxmaldan kilinardi.

Bosh kiyimlari avvalgiday tuyakush pati bilan bezatilgan turri yoki kaytarilgan soyabonli shlyapa edi. Pariklar kostyumning juda muxim bulimi deb xisoblanardi.

Oyoq, kiyimi poshnali, tumshuri tutri turtburchak shaklli, yon tomonidan takiladigan botinkalar edi.

XVII asrda aristokratiya va burjuaziyanning kiyimlari keskin farklanardi.

Barokko usulidagi Ovropa davrining ayollar kostyum turlari, ularning bichimi, bezagi va ularda qo'llangan matolari

XVII asr mobaynida erkaklar kostyumiga nisbatan ayollar kostyumi shaklining uzgarishlari kamrok bulgan.

Birinchi davr (1600—1620 yy.)

Bu davrda **XVI** asrning asosiy shakllari saklanib kolgandi. Ayollar kostyumining asosi "*korset*" va "*ver tyugal*" edi. Ichki kuylak ustidan korset va "*kaleson*"ni siyishardi. Kalesonlar kimmatbaxo matolardan kilinardi; kishda astarini baxmaldan, yezda esa tuyaning te-risidan kilinardi. *Kalesonlar tasma "galun"*, kashta va tugmalar bilan bezatilardi.

66-rasm. Kiborli kostyum. XVII asr oxiri

Kuylak avvalgiday "*kor-de kott*"tn, "*kott*"tsan va "*rob*"dan iborat edi. Kor-de kott lifining yukori kis-mi keng, yengi esa uzun edi, uning shakli tol chiviklar yordamida ushlanib turilardi. Kott taxlamli

yubkaga aylandi. Lif va yubkasi bir xil matodan kilingandi (66, b-rasm) Atlas, pan, duxoba, tafta, kamelot, byural keng tarkalgan matolar edi. Ustki kiyim — rob — oldi ochik, kalta yengli keng manto edi.

Aslzoda ayollar kupincha bosh kiyim kiyishmasdi, fakat beva ayollargina kora "*shaperon*"-kiyishardi.

Guzallik va boylik ramzi sifatida avvalgiday tilla va kumush, kimmatbaxo toshlar bilan kashta kilingan matolar xisoblanardi.

Ikkinchi davr (1620—1635 yy.)

Bu davrda shakl va xajmning yangi nisbatlari yaratilgan. Vertyugal urniga kiya boyalangan valik kiyish-gan. Bichim, shakl, mutanosibliklarning taxdili kuyidagilarni kursatardi: buksani kengaytirish, orkani toraytirish va yenglarni kengaytirish bilan ayollar tulalikni berkitmok-chi bulishgandi. Kostyum shakllarining nisbatlari gavdaning barcha kismolari-ni bir xil kilib kursatardi.

Kostyum avvalgiday bir necha bulimdan iborat edi. Ichki kuylak, kaleson, korset, valik va ichki yubka-ning ustidan bir xil ma-todan kilingan "*korsaj*" (lif) va kottni kiyishardi. Korsajning orkasi bir yoki ikki bulakdan iborat edi, oldiga esa pasti uchburchak shaklda bulgan kashtalangan ulok tikishardi. Korsajning yenglarida tik yunalishdagi kesimlar bulgan (67-rasm). Ularning ustidan yana redingotga uxshash oldi ochik, korsaji shnurovka kilingan kiyim kiyishgan.

67-rasm. Abraham Bosse gravyurasi 1640 yil. Ayollar kostyumi.

68-rasm. Rembrandt van Reyn. Yosh ayol portreti.

Bukingem saroyi. London.

Chukur dekol teni yupka ok matodan kilingan, chegara-si tur bilan bezatilgan kaytarma yoka bezatardi. yelpi-yaichsimon shaklli va freza yokalari modadan chikkandi. Ushbu yangi kuylak "*hulay kuylak*" deb atalardi, chunki ayollar unda bemalol xarakat kilishi mumkin edi (68-rasm).

Parik urniga uzlarining sochlaridan yasalgan prichyoskalar kilinardi. Oldilaridan kiska peshonagajak kirkishardi, yon sochlarini jingalak kilishardi.

Korsajning belida shnur, tasma va zanjirlarga kis-tirilgan oynacha, yelpigich, soat va boshka kerakli buyumlarni olib yurishardi. Ayollar kostyumida xam kimmat-baxo turlar va matolarni kullash man etilgandi. Kimmatbaxo ziynat buyumlarni xam kam kiyishgandi. Odatda, marvarid marjon yoki korsajda marvarid rozetkani ta-kishgan.

Ustki kiyimlari manto va ongerlin bulgan. Manto "*pelerina*" singari kalta yoki gavgdani butunlay berki-tadigan uzun bulishi mumkin edi. Ongerlin astarli yoki muyna bilan sirlangan, yengli va baskali bulgan.

Uchinchi davr (1635—1645 yy.)

Bu davrda saroyda aristokratlar orasida sevgi sar-guzashtlariga kup e'tibor berilardi. Ikkinchi tomon-dan, ularda adabiyot, falsafa, fanlarga, san'atga kizi-kish tuBilgani uchun yangi estetik ideal paydo bulgandi, ular frantsuz ayoli tashki kurinishining uzgarishiga sabab bulgan. Ayollar, eng avvalo, buksada valikni kiy-maydigan buldilar. yenglarning xajmi kichraydi. Bel chiziyai yukorida saklanib koldi, tutri yubkalar tufli-larni berkitib turardi. Shunday kilib, past buyli tula ayol baland xushbichim figurali ayolga aylandi. Ustki kuylakning yubkasi avvalgiday oldi ochik bulgan; oldi berk yubkalar xam uchrardi. Ba'zan yubkaning old etagini belga kistirib kuyishardi (73, b-rasm). Chukur de-kol tega ikki kavatli kaytarma yokani tikishardi. Yoka va kaytarma manjetlar tur bilan bezatilardi. Yoka bilan baravariga buyinda rumol bulardi.

Ongerlinni urniga baskali jaket keng tarkalgan edi.

Bu davrda peshband kiyish odatga kirdi. Uni kiyim turlarining sonini kupaytirish uchun kiyishardi.

Kizil, kora, sarik va kul ranglar kiyimda keng kulla-nardi.

Kiyim uzgarishi prichyoskalarining uzgarishiga sabab buldi. Sochlari jingalak kilinib, yelkalariga erkin tu-shib turardi, orkalarida esa sochlar turmaklab kuyi-lardi.

Marvarid marjonlar va ziraklar kostyumning aso-siy bezagi edi.

Kulkrplar zeb-ziynat belgisi bulgandi.

Bu davrda ayollarning sernozligi kostyumlariga xam ta'sir etgandi. Nozlar kiyimlarning ayrim bulaklari-ga yangi nomlarni berishgandi: ustki kuylak yubkasini -"*modest*" (odmi), ichki kuylak yubkasini — "*frepon*" (uynoki), ichki yubkani — "*sekret*" (yashirin) deb ata-shardi.

Yuzlarini va se,vgi sarguzashtlarini yashirish uchun baxmaldan nikrb va kora taftadan bosh kiyim "*kapor*" kiyishardi.

Oyok kiyimlari: kimmatbaxo toshlar bilan bezatilgan tufllilar edi.

Tannoz bezaklarning maxsus bir turi yasama xollar edi. Ular erkak va ayollar tomonidan keng kullanardi. Xollar yelimplangan kora taftadan xar xil shaklda (yul-duz, oy, gul va boshkalar) kilinardi.

Aristokratlarning yangi tashki kurinishi asming 50— 60-yillarida vujudga keldi va arzimaz uzgarishlar bilan asr oxirigacha saklanib koldi.

Turpginchi davr (1650—1660 yy.)

Bu davrdan boshlab siluetga aniklik kiritildi. Kostyum shakli yanada kichraydi. Lifning karkas asosi saqlanib koldi. Kit muyidan yasalgan korset belni ingichka (40 sm gacha) kilardi. Old bulagi pastining uchburchak shakli bu tasavvurni yanada kuchaytirgandi. Kuylak silueta ikkita chuzilgan uchburchaksimon edi, unga xurpaygan, ovalsimon, kesimlar va kantlar bilan bezatilgan yenglar karama-karshilik kursatardi. Kesimlarning orasidan turli volanlar bilan bezalgan ichki kuylak kurinardi. Olib kuyiladigan shleyfli yubka bulgandi. Shleyfli "manto" yonlaridan va orkasidan burmalanardi va max-sus to'g'nog'ich "*agraf*" bilan yubkaga biriktirilardi.

Dekol te keng bulib, chukur emas edi va tur bilan bezalgan ok mato tasma bilan bezatilardi. Undan tashkari, kuylak erkaklarniki singari lentalar tutami bilan bezalgandi. Manto va lif bir xil gazmoldan kilinardi. Mantoli kuylakni fakat aristokratlar kiyishardi.

60-yillarda erkaklar kiyimida jjustokor paydo bulganda, ayollar kiyimida xam xarbiy kiyimga intilish paydo buldi. Ayollarning ov uchun kostyumi erkaklar kostyumiga uxshagandi.

Prichyoskalar yengil va erkin buldi. Boshga tur rumolni tashlab kuyishardi.

Beshinchi davr (1670—1680 yy.)

Asming 70-yillarida ayollar kostyumida bir necha uzga-rishlar kiritilgandi. Kuylakning lifi uzaydi va beli tabiiy xoliga keldi, lif undan xam toraygandi. Bu tasavvurga korset yordamida erishilardi (korset

avvalgi-day kukrakni sikib yassi kilmasdan, kukrak shaklini kursatardi). Tashki kurinishning nozikligiga va guzalligiga maxsus e'tibor berardilar. Sun'iy shakllarga asoslangan kostyum oddiylikka va tabiiylikka erishishga intilgandi. Shu davrda erishilgan sifat - orastalik - frantsuz ayollarining millim guzallik tushunchasi buldi va kelgusi rivojga asos bulib, Frantsiyaning kelajak modalarining konundori bulishiga sabab buldi. 70-yillarda kostyumning faslga mosligiga kup axamiyat beriladigan buldi. Bu, asosan, matolar va ranglarda uzaksini topdi.

Bezak sifatida turlar keng tarkalgandi. U bilan boshni, ustki va ichki kiyimni bezatishardi.

Shu davrda kalbaki yubka - peshband modaga kirgandi. Bu ser bezatilgan, ustki yubkaga tugnogich bilan kadab kuyiladigan, olib kuyiladigan old bulak edi.

Katta keng plashch urniga ayollar "kssh"ni (pelerinaning bir turi) kiyishgan; unda sharfga uxshagan kapyushon bulib, uning uchi oldida boglanardi. Ba'zan, kapyushonni kapsiz kiyishardi.

70-yillarning urtasida muyna yoki matodan kilingan yopinchok "*palantin*"ni kiyishgan.

50—60 yillarda xar xil rangli va 70-yillarda tana rangidagi paypoklarni kiyishgan.

Oyok kiyimi baland poshnali tuflilar edi. Ular lenta va kashta bilan bezatilgandi.

Sochlarini jingalak kilib, turli prichyoskalar kilishardi.

Oltinchi davr (1680—1690 yy.)

Asr oxirida ayollar kiyimi asta-sekin odmiligini yo'kotadi. Avval siluetda o'zgarishlar kam edi. Ammo 90-yillarda yubkaning shakli maxsus kildan yasalgan yostikcha yordamida keskin o'zgargandi. Yubka orqasida burmalangani uchun bu davrda yon silueti asosiy bo'lgandi (66-a, 69-rasmlar).

69-rasm. XVII asr ayol libosi. "A-li fontaj coch turmagi"

Oldiga tikilgan ulog'i torayib, lifning yon tomonlari qaytarilgandi. Dekol te taxlama to'r va qimmatbaho toshlar tikilgan tasma bilan bezatilardi. Ustki yubkasi endi ko'ndalang taxlama qililib, applikatsiya, kashta, kalbaki toshlar va popuklar bilan bezatilardi. Kashta ko'ndalang joylashgani sababidan, kostyumning mutanosibliklarini o'zgartirgandi. Yangi kostyum xushbichimligini va nozikligini yo'kotdi, ser bezaklari esa ratsional - konstruktiv asosning yo'kolishiga sabab bo'lgandi. Shu asosda yangi badiiy uslubga o'tish yo'nalishlari paydo bo'ldi.

Palantin va galstuk kabi modali buyumlar qatoridan peshbandlar ham o'rin oldi. Ular kalta bo'lib, to'r, oborka va cho'ntaklar bilan bezatilardi.

Asming oxirgi choragida yo'l-yo'l matolar boshqa matolarga qaraganda keng tarkalgandi. Davrning yangiligi katak-katak matolar edi. Matoning ranglari yorqin bo'lib, qarama-qarshi rang birikmalari ko'p ko'llangandi. Ammo asr oxirida nozik ranglarga e'tibor kuchaya boshladi.

Prichyoskalar murakkablashib, o'zgarib turardi. Prichyoskalar baland bo'lib, tasma va to'r bilan bezatilardi.

Bosh kiyimi to'r, tasma bilan bezatilgan qattiq, kichkina shapka edi.

Asr oxirida keng tarqalgan aksessuarlar: yelpig'ichlar, qo'l oynachalari, yasama xollar uchun qutichalar, soyabonlar, qo'lqoplar edi.

Ispaniya kostyumi

XVII asrda Frantsiya katorida Ispaniya xam mutlaqlik tayanchi bo'lgandi. Ammo bu davrda Ispaniya chuqur siyosiy va iqtisodiy inqirozda edi. Kulolchilik bilan shug'ullangan mavrlarning

haydalihi hunarmandchilikning rivojiga putur yetkazib, iqtisodning og'ir ahvolga tushishiga sabab bo'lgandi.

Ispan kirollarining iste'dodsiz siyosati, muvaffaqiyatsiz urushlari, katolik cherkovining kuchli ta'siri ispan mutlakligini o'ta reaksiya qilgandi.

Ammo XVII asr adabiyot va san'at sohasida Ispaniya uchun haqiqatdan "oltin" asr bo'lgandi. Jahon madaniya-ti tarixiga taniqli ijodkorlar: Lope de Vega, Kal de-ron, Tirso de Molina, Servantes, Muril o, Surbaran, Velaskeslar ko'shildi. San'atda insonparvarlik g'oyalari o'z aksini topdi. Bu buyuk milliy madaniy an'analar estetik rivojga asos bo'lib, XVII asr ispan kostyumiga o'ziga xos xususiyatlar kiritdi. Umumovrupo modalari ispan kostyumiga uncha ta'sir etmagandi, ammo frantsuz modasini ular o'z estetik didlariga moslashtirishgan-di. Ispanlarning sipoligi kostyumda o'z aksini topgan-di. Katolik cherkovining ta'siri ham ispan kostyumida sezilardi.

Modalar zulmat bosgan saroyda yaratilardi. XVII asr boshida ispan modalari XVI asr kostyumiga o'xshash nokulay, xashamatli bo'lib, gavdaning tabiiy mutanosibliklarini butunlay yashirardi. Faqat XVII asrning ikkinchi yarmidagina Ispaniyaga frantsuz modalarining ta'siri sezila boshladi: ayollar dekolte va uzun sochli prichyoskalarga o'tishdi. Ammo, fakat 1706 yildan keyin, Ispaniya Burbonlarning xokimiyatiga o'tgandagina, Ispaniya modasi umumiy Ovrupo modasi bilan tamomila uyg'unlashdi.

70-rasm. XVII asr oyoq kiyimlari

XVII asrning birinchi yarmida erkaklar xurpaygan, uzunligi tizzagacha bo'lgan ishton; koletga o'xshash "*xubbon*" (ko'pincha uzun osi-lingan yengli va yelka-sida valikli) va ohor-langan yoka frezani kiyishgandi. Ustki kiyim plashch edi. Soch-larini qisqa kirqi-shardi, Frantsiyadan kelgan pariklarni esa faqat oliftalar kiyishardi. Bel kiyimi ishton "*kalses*" edi. Uning bichimi erkakning ijtimoiy holini ko'rsatardi. Kal sesni shakli keng bo'lib,

frantsuzlar singari bo'ksasida valiklar kilishmasdi. Kal ses tizzasini berkitib, yonida bog'ich bilan bog'la-nardi, yon choki ko'p tugmalar bilan bezatilardi.

Paypoqlari oddiy edi. Oyok kiyimlari charmli tufli va baland ko'njli tor etik edi. Duxobadan tikilgan tuf-lilar ko'pincha oltin yoki kumush to'ka bilan bezatilgan-di (70-rasm).

Bosh kiyimlar: "*baret*", soyabonli shlyapa "*sombre-ro*" va tepasi baland "tok"simon shlyapalar.

Qo'lkopni faqat aristokratlar kiyishgandi.

Asrning birinchi yarmida ayollar kostyumi XVI asr ko-styumi bilan ko'prok bog'langandi. Modada o'sha-o'sha karkasli qattiq yubkalar, berk ko'ylaklar urfda edi. Yubka uzunligi yergacha tegar edi, chunki avvalgiday yubkaning ostidan oyoq kiyimning uchi ham ko'rinmasligi kerak edi. Lif tor bo'lib, gavdaning tabiiy shakllarini kisib berkitardi va berk yokali edi. Ayollar kiyimida ranglar yorokinrok bo'lgan.

Asrning o'rtalarida erkaklar kostyumining shakli bir oz oddiylashtirildi va ayrim oliftalar frantsuz "mushketyor" kostyumini kiyishadigan bo'ldi. Frezaning o'rni-ga kichkina qaytarma yoka urf bo'lgandi. Kolet uzayib erkinroq bo'ldi, yenglari esa, ko'pincha, kaytarma bo'lgandi. yelkasini kengrok qilib ko'rsatish uchun yengining ustidan yelkasiga valiklar tikilardi. yenglari deyarli keng bo'lib, kesimlar bilan bezatilgan, uzun va manjetli edi. Ustki kiyimi — plashch ancha uzaygandi. Ishtonlar kal ses va yumshoq, deyarli tor, tizzasini pastidan bant bilan bog'langan pantolonlar bo'lgandi.

Sochlari uzunrok bo'lsa xam yuzidan pastga tushmagandi.

Kostyumda, albatta, qo'lgop bo'lishi shart edi, ularni odatda ko'lda ushlashardi yoki fakat chap ko'lga kiyishardi.

Shlyapalar, ko'pincha, dumaloq shaklli bo'lib, pat bilan bezatilardi.

Kiyimlar, asosan, kora rangda bo'lganligidan qat'i nazar, dvoryanlarning kostyumi juda qimmat va hasha-matli edi, chunki bitta kostyumda har xil fakturalar qo'llanardi: duxoba, ipak, jun.

Oliy zot ayollarining kostyumi avvalgiday nokulay, beso'naqay edi. Bashang ko'ylakning yubkasi yon tomonga juda cho'zilgan karkasga tortilardi. Lif juda tor bo'lib, orasiga paxta solingani uchun gavdaning tabiiy shakllari berkitilardi. Ba'zan, korsetni ustidan beli sikilgan baskali jaket kiyishgan. Uning yenglari har xil bo'lsa ham, yelka tomoni doimo tor bo'lardi. Odatda, ust-ki ko'ylakning yengini yelkasidan pastroq kesim qilib qaytarib qo'yishardi, kesimning orasida ichki ko'ylak-ning yengi ko'rinardi. Dekol teni doimo berkitishardi, chunki etiket (odob) bo'yicha oliy zot ayollarga ochiq ko'ylak kiyish va uzun sochlarini yoyib yurish man' etilgandi. Baska va ko'ylakning etaklariga kashtalangan qimmatbaxo matodan hoshiya kilishardi. Ko'ylaklarning rangi qizil, yashil, qora va kul rang bo'lgan.

Tantanali prichyoskalar past va keng yubkaning silue-tiga o'xshash bo'lgandi. Sochlarini patlar, gullar, tasma-lar bilan bezashgan. Ko'chaga chikkanda ayollar boshiga va yelkasiga yengil, ba'zan to'rli "*mantil ya*"ni tashlab yurishardi.

Kostyumning ko'shimchalari: dastro'mol, yelpig'ich va tasbeh bo'lgan.

Oddiy tabaqali ayollar yorquin rangli yubka, kofta va shnurlangan rangli korsaj kiyishgan. Prichyoskalari ham oddiy bo'lgan, to'g'ri farkka taralgan sochlar o'rildirdi va orkasida savatsimon turmaklanardi. Ularda ham mantil ya va yelpig'ich kostyum ko'shimchasi bo'lgan.

14-tajriba mashg'uloti

Mavzu: XVII – XVIII asrlar Ovro­pa “Rokoko”uslubdagi kostyum turlari, bichimlari va badiiy yechimi bilan tanishish va nusxalarini chizish

Darsning maqsadi: XVII – XVIII asrlar Ovro­pa “Rokoko”uslubdagi kostyum turlari, bichimlari va badiiy yechimi bilan tanishish va nusxalarini chizishni o'rganish.

Identiv o'quv maqsadlari:

1. XVII – XVIII asrlar Ovro­pa “Rokoko”uslubdagi erkaklar kostyumi

2. XVII – XVIII asrlar Ovro­pa “Rokoko”uslubdagi ayollar kostyumi.

Qo'llanma: Ko'rgazmali al bom, 12 formatdagi chizma qog'ozi, qalam, akvarel bo'yoq.

Adabiyotlar:

1. Hasanboeva G.K. Kostyum tarixi. T., O'zbekiston 2002 y.
2. Parmon F.M. Kompozitsiya kostyuma. M.: - Legprombo'tizdat, 1997.

Vazifalar:

1. Xar bir talaba XVII – XVIII asrlar Ovro­pa “Rokoko”uslubdagi erkaklar kostyumini chizadi.
2. Xar bir talaba XVII – XVIII asrlar Ovro­pa “Rokoko”uslubdagi ayollar kostyumini chizadi.

Ishni bajarish metodikasi

Erkaklar kostyumi. Erkaklar kostyumi XVIII asrda bir kator o'zgarish va evolyutsiyadan o'tib, asrning oxirida uning shakli va rangi butunlay o'zgarib, birinchilikni ayollar modasiga berishgandi.

Erkaklar kostyumi ichki va ustki kiyimlardan ibo-rat bo'lgan. Ko'krak kirkimi to'rli jabo bilan bezatilgan, to'rli manjetli oppoq ich ko'ylak kiyimning majburiy qismi edi. Ko'ylakning ustidan kamzol "*vesta*"ni va uning ustidan kaftan "*abi*" ni kiyishgan. Kamzol yorqin shoyi matodan tikilib, kashta bilan bezatilardi. Kaftan baxmal yoki qalin shoyi matodan tikilib, gavdaga beligacha yopishib turardi. Etagiga esa yelimlangan kalin mato yoki kitning mo'yini tikishardi. Kaftan va kamzol yoqasiz

bo'lgan. Kaftanning yengi keng, uzunligi tirsagigacha, boshqa rangli matodan qilingan manjetli edi. yen cho'ntaklari kopqoqli bo'lgan va belidan past-roqqa joylangandi. Bort va manjetlari zar yoki kumush bilan kashtalangan va metall tugmalar bilan bezatilgan. Odatda, kaftan tugmalanmasdi. Galstuk kizil yoki tor tasmadan qilinib, bantga bog'lanardi.

Tor pantalon "*kyulot*"lar tizzadan pastroq bo'lib, pochasi tugmalanardi.

Dvoryanlar, odatda, ok paypoq, burjuaziya — rangli paypoqni xush ko'rishgan. Sovuq paytda Angliyadan kel-gan "*getr*"larni kiyishgan.

Oyok kiyimlari past poshnali metall to'ka bilan bezatilgan bashmoqlar bo'lgan.

Asr boshida (1715 yilgacha) modada XVII asrning pariklari uchraydi. Keyin pariklar kichkina bo'ldi. Soch-larini jingalak kilishgan yoki orkaga silliq qilib tarab, qora lenta bilan bog'lab, uchini qora xaltachaga solib ko'yishgan (upa kaftanni bulg'amasligi uchun). Bosh kiyimi pat bilan bezalgan uch kirrali shlyapa edi.

Kostyumning qo'shimchalari: shpaga, qo'lqop, tamaki quti va muftalar bo'lgan.

Rokoko usulidagi Ovropa ayollar kostyumi

Ayollar kostyumi. XVIII asrning birinchi yarmida ayol-lar kostyumi juda go'zal, nafis, och rangli bo'lgan. Ular nozik chinni haykalchalarga o'xshagan (71-rasm).

71-rasm. Fransua Bushe. Madam Pompadur. 1759 yil.

Tor yelka, juda ingichka bel, yumalok bo'ksa chizig'i, kichkina pariklar gavdaga noziklik baxsh etgan. Korset va ichki yubkaning ustidan ichki ko'ylak "*frepon*" va ustki ko'ylak "*modest*" kiyilgan. Ichki yubkalari ohorlanardi, ba'zan qavilardi. Tantanali marosim liboslarida karkasi kit mo'yidan qilingan ichki yubkalar kiyishgan. Saroy ko'ylaklari ko'pincha shleyfli bo'lgan. Ammo yubka karkasga tortilgani uchun shleyfi mato parchasidan qilinib, yelkasiga yoki beliga qistirilardi. Ichki ko'ylak — freponning lifi korset yordamida tor bo'lgan, ustki ko'ylak — modestning lifi oldi ochik bo'lib, lenta yoki shnurovka bilan biriktirilardi. Ustki ko'ylakning yubkasini oldi ochiq va chegarasi ser burmalangan oborka bilan bezatilardi. Ichki yubkaning etagi esa ko'ndalang yo'nalishda bezatilardi (to'r, kashta, ryush, oborka va volanlar bilan). Keng tarqalgan yoqa o'mizi kare edi. Uni ko'pincha to'r yoki yengil matodan qilingan volan bilan bezashardi. yenglari tor bo'lib, uzunligi tirsagigacha edi. Uchi to'r yoki yengil matodan qilingan volan bilan bezatilardi.

Bo'yinlariga yengil shoyi ro'mol, mato yoki to'rdan ryush yoki duxoba tasmani bog'lashgan.

Ustki kiyim "*kontush*" bo'lgan (72-rasm). Kontush yel-kasidan kengaygan trapetsiyasimon siluetli, beli qir-qilmagan va belgilanmagan, orkasi chuqur taxlamli (Vatto taxlamlari) ichki yubka yoki karkasning ustidan kiyilgan ko'ylak edi. Uning oldi ochik bo'lib, tasmalar yordamida biriktirilgan. Ba'zan, kontushni oldini kesmasdan boshdan kiyishgandi. Bu ko'ylaklar shoyi, atlas, yengil duxobadan tikilgan. Ranglari och va yorqin bo'lgan. Asr o'rtalarida kontush kalta jaketchaga aylangan. Qulay bo'lgani uchun uni uyda kiyishgan, ko'chaga esa endi uni fakat oddiy aholi kiygan.

72-rasm. Antuan Vatto. Ayol portreti. Vatto nomidagi tahlamli ko'ylak.

Bu davrning barcha ko'ylaklari bantlar, to'rlar, guldastalar va boy kashtalar bilan bezatilgan.

Prichyoskalari kichkina, jingalaklari tepaga ko'tarilgan bo'lib, lentalar, patlar va marvaridlar bilan bezatilgandi. Odatda, sochlariga upa sepishardi. Bu davrda bosh kiyim kamdankam kiyishgan. Uyda to'rlar, lentalar va gullar bilan bezalgan chepetslarni kiyishgan, ko'chaga chiqqanda boshga yengil yopinchoq, sayohatga borganda erkaklarning uch qirrali shlyapasini kiyishgan.

Paypoqlari oq va rangli bo'lgan. Oyok kiyimlari baland poshnali, ochiq, atlas yoki yupqa charmdan tikilgan nxcham tuflilar edi.

Bu davrda marjonlar, bilakuzuklar, uzuklar, nozik zanjirli soatlar, guldastalar (ko'pincha chinnidan), tasvirlar chizilgan yelpig'ichlar tutishgan

15-tajriba mashg'uloti

Mavzu: XIX asr Ovropa kostyumi turlari bilan tanishish va nusxalarini chizish

Darsning maqsadi: XIX asr Ovropa kostyumi turlari bilan tanishish va nusxalarini chizishni o'rganish.

Identiv o'quv maqsadlari:

1. XIX asr Ovropa *Birinchi davr* (1800—1815 yy.) erkaklar va ayollar kostyumi
2. XIX asr Ovropa *ikinci davr* (1815—1830yy.) erkaklar va ayollar kostyumi
3. XIX asr Ovropa *uchinchi davr* (1830—1848yy.) erkaklar va ayollar kostyumi
4. XIX asr Ovropa *turtinchi davr* (1850—1870yy.) erkaklar va ayollar kostyumi
5. XIX asr Ovropa *beshinchi davr* (1870—1880yy.) erkaklar va ayollar kostyumi
6. XIX asr Ovropa *oltinchi davr* (1890yy.) erkaklar va ayollar kostyumi

Qo'llanma: Ko'rgazmali al bom, 12 formatdagi chizma qog'ozi, qalam, akvarel bo'yoq.

Adabiyotlar:

1. Hasanboeva G.K. Kostyum tarixi. T., O'zbekiston 2002 y.
2. Parmon F.M. Kompozitsiya kostyuma. M.: - Legprombo'tizdat, 1997.

Vazifalar:

1. Xar bir talaba XIX asr Ovropa *Birinchi davr* (1800—1815 yy.) erkaklar va ayollar kostyumini chizadi
2. Xar bir talaba XIX asr Ovropa *ikinci davr* (1815—1830yy.) erkaklar va ayollar kostyumini chizadi
3. Xar bir talaba XIX asr Ovropa *uchinchi davr* (1830—1848yy.) erkaklar va ayollar kostyumini chizadi
4. Xar bir talaba XIX asr Ovropa *turtinchi davr* (1850—1870yy.) erkaklar va ayollar kostyumini chizadi
5. Xar bir talaba XIX asr Ovropa *beshinchi davr* (1870—1880yy.) erkaklar va ayollar kostyumini chizadi
6. Xar bir talaba XIX asr Ovropa *oltinchi davr* (1890yy.) erkaklar va ayollar kostyumini chizadi

Ishni bajarish metodikasi

Birinchi davr (1800—1815 yy.)

Erkaklar kostyumi. Did va xushbichimlik tushuncha-sining o'zgarganligi to'g'risida moliya nazoratchisining vaziri de Siluettning karorlariga binoan paydo bo'lgan modalardan ko'rish mumkin. Kaftanning shakli kichray-di, kyulotlar cho'ntaksiz, tamaki kutichalari bezaksiz bo'la boshladi.

Kostyumning nozik yechimlari davr uslubini to'liq aks ettirdi. Kiyimlarning bichimi xam o'zgardi.

Kaftan "abi" ning oldi torayganligi uchun u tugmalanmasdi. Abining uzunligi tizzagacha edi.

Tor kyulotlar tizzani berkitib, to'qaga tugmalanar-di. Ularning bichimi xam o'zgargandi.

Abining o'zgarishi bilan kamzol "vesta" ham o'zgargandi. Uni yengsiz va kaltaroq qila-digan bo'lishdi va "ves-ton" yoki "jilet" deb nomlandi.

Erkaklar kostyumi-dagi o'zgarishlar aynik-sa "frak" da juda se-zilarli bo'ldi. Endi uning cho'ntagi yo'q edi, bichimi o'zgargandi va frakni doimo shpagasiz kiyishardi. U kichkina qaytarma yokali va tor yengli bo'ldi. Frakning paydo bo'lishi erkaklar kostyumining yangi turi paydo bo'lishining belgisi bo'ldi (73-rasm).

73-rasm. XVIII asr ikkinchi yarmi kostyumi

74-rasm. Sayohat uchun liboslar. 1776 yil.

Asming 70-yillarida frak erkaklar kiyimida muhim o'rin egallardi. U sipo rangli, to'k ingliz movutidan tikilardi. Frakning tik kaytarma yoqasi va belidan kaytarilgan old bo'lagi bor edi. Frantsiyada tantanali marosimlarda kiyiladigan frak shoyidan qilinib, kashtalanardi. Frantsuz kaftani ham frakka o'xshatib bichilardi. Ustki kiyim sifatida redingot keng tarqalgandi. Uning oldi to'g'ri bo'lib, shol yokali edi.

Ustki kiyimi "redingot" plashchning o'rmini egalladi.

Kyulotlarning shakli deyarli o'zgarmagandi. Paypoqlar oq yoki yo'l-yo'l bo'lgan. Oyok kiyimi katta metall to'ka bilan bezalgan tufli bo'lgan.

75-rasm. Qirol Lyodovig XV davrining libosi.
Qirolcha Mariya Antuanettaning saroy honumini portreti

Prichyoskalari ham deyarli o'zgarmagandi. Pariklar va o'zining sochlaridan qilingan prichyoskalar modada edi. Pariklar modadan chiqqach, bosh kiyimini endi ko'lda ushlab yurmasdan boshga kiyib yurishardi. Uch qirrali shlyapalar qatorida (73-rasm) tor soyabonli konussimon shaklli ingliz shlyapalar modaga kirgandi; redingot bilan modaga kirgan "*tsi-lindr*" shlyapasi urf bo'lgan edi.

Ayollar kostyumi. Bu davrda ayol-lar kostyumi rokoko uslubiga xos saroy kostyumining asosiy usullarini saqla-gan xolda shakli va bezagi takomillash-gan edi (74, 75, 76-rasmlar).

Bu davrda keng, yonlariga cho'zilgan, oldi va orqasi yapaloq elipssimon shaklli yubka bo'lgan. Yubkaning yon tomoni shunchalik cho'zilgan ediki, erkaklar ayollarning yonida yurolmasdan sal oldirog'ida yurib qo'lidan ushlashardi. Odatda, ikkita yubkani baravariga kiyishardi: ichki yubkaning etagiga volan tikilgan, ustki yubkaning oldi ochiq bo'lgan va lifga tikilgan edi. Ba'zan, karkas bilan kiyiladigan uzun ichki yubka o'rniga tizzagacha qisqartirilgan yubka yoki yoniga cho'zilgan maxsus karkas — "*fijma*" kiyilgan. Ko'ylakning lifi juda tor, beli siqilgan va oborka bilan bezatilgan "*kare*" dekol teli edi. yenglari avvalgiday tirsagigacha tor bo'lib, uch qator to'rli oborkalar bilan bezalgan. Ba'zi ayollar ustki ko'ylak "*polonez*"ni kiyishgandi. Uning oldi ochik bo'lib, etagi bir necha joyidan yarim doira shaklida ko'tarilib burmalangan (83-rasm). "*Levit*" — kontushaning bir turi — keng, oldi ochiq, bo'ynidan bog'langan ko'ylak saroy libosi hisoblanardi. Yangi ko'ylaklar noqulay bo'lganligi sa-babli uni faqat tantanalarda kiyishardi, boshka joy-larga esa ular karkas kiymasdan ichki yubkani yoki "*fij*-ja"ni kiyishgan. Ba'zan, ichki ko'ylakning yubkasi to'pi-g'igacha qiskartirilib, ustki yubkasi belining atrofida yarim doira shaklida ko'tarilardi. Bu ko'ylakka ko'shimcha katta uchburchak ro'molni yelkalariga tashlab, orqadan bog'lashardi. Ko'ylaklar to'r, guldastalar, munchoklar, gulchambarlar bilan bezatilardi.

76-rasm. Frantsuz modalar jurnalidan. Ichki va ustki ko'ylak.

Bosh kiyimlar tovu va tuyaqush pati bilan bezatilardi.

Oyoklariga och rangli paypok va atlas, baxmal va parchadan tikilgan baland poshnali tufli kiyishgan.

70-yillarda soch turmaklari ham juda murakkablashgan. Turmaklarning balandligi 60 sm gacha bo'lib, shakli xam xilma xil edi: kema, savatlar va boshqa turli bo'lib, ular tasma, to'r, pat bilan bezatilardi (74, 75, 76-rasmlar).

Kiyimga qo'shimcha qo'lqop, soyabon, hasa va lornetni olib yurishardi.

80-yillarda ingliz modalarining ta'siri sezilarli edi. Ingliz modasi oddiy bo'lib, tabiatga yaqinlikni aks ettirardi. Endi dag'al karkaslarni kiymaydigan bo'lib, yubkaning orqasini drapirovkalab "turnyur" hosil qilishardi. Ko'ylakning orqasida, odatda, och, yengil matolardan tikilgan, belidan sal balandroq bog'lanadigan shleyf qilishardi. Ko'ylakning lifi drapirovkalangan, yoqa o'mizi ovalsimon, yengi tor edi.

Buyuk frantsuz burjua inqilobi davri kostyumi

1789—1794 yillarda frantsuz burjua inqilobi feodal tuzumini barbod etib, barcha feodal tartibotlarni, tabaqa imtiyozlarini, urf-odatlarini bekor qildi. Er-kinlik, tenglik, do'stlik g'oyalari frantsuz xalkini ruh-lantirdi.

Bu tarixiy davrning murakkabligi kostyum shakli-ning xilma-xilliliga olib keldi. Inqilob aholining barcha tabaqalarini ko'zg'atgandi. Ularning siyosiy karash-lari kostyumda ham o'z aksini topdi. Misol uchun, kirol tarafdorlari jozibali kostyum kiyib, sochlarini upa-lab, jingalak qilishardi. Bu hashamatlar bilan ular kambag'al tabaqani inkor etganliklarini ifodalashardi.

Siyosiy kurash ramziy ranglar (kizil — erkinlik, oq — tenglik, ko'k — qardoshlik) bilan ifoda etilgan.

77-rasm. J.L.David. "Frantsuz burjua inqilobining qatnashchisi".

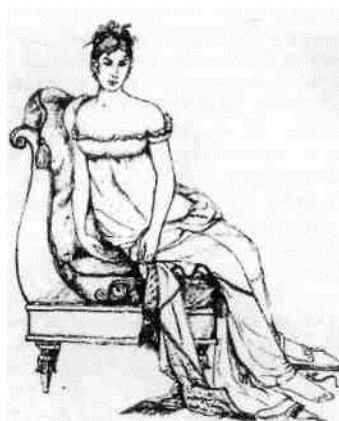
78-rasm. J.L.david. "Respublikaning qonun chiqaruvchisi". 1794 yil.

Eng inqilobiy aholi tabaqalari — yakobinchilar — uzun pantolon "*sankyulot*", kalta kurtkacha "*karmanola*" ni va qizil "*frigiya k,alpoei*" ni (erkinlikka ku-rashish timsoli) kiyishgandi.

Respublika partiyasining tarafdorlari uchli falda-li ko'k frak kiyishgan. Aristokratizmga nafratlarini kostyum orqali birmuncha beparvolik bilan ko'rsatishardi: bu tugmalanmagan frak va palapartish o'ralgan plashch bo'lib (77, 78-rasmlar), boshlarida ikki yoki uch qirrali shlyapalar yoki tepasi baland, tor soyabonli, lenta va to'qa bilan bezalgan shlyapalar edi.

Frantsuz burjua inqilobi eski urf-odatlarini barbod etib, yangi estetik koidalarni modaga kiritmokchi bo'lgandi. Inqilobning tenglik, kardoshlik va erkin-lik mafkuralari bilan ilhomlanib, antik siymolarning demokratik g'oyalarini, estetik ideallarini va odat-larining sipoligi targ'ib etilgandi. Inqilob Konven-tining a'zosi Jan Lui David davlat buyurtmasi bo'yicha frantsuz respublikasi fuqarolari uchun bir necha kostyum loyihasini yaratdi. Konvent kostyumlar yordamida odamlar orasidagi tengsizlikni yo'qotmoqchi edi. Ammo bu loyihadagi kostyum odamlarning turmush tarziga mos emasligi tufayli axoli uni qabul qilmadi. G'ayri tarixiy va tabaqaviy cheklanish ruxi bilan sug'orilgan klassi-tsizm estetikasi badiiy ijod bilan shug'ullanuvchilar-ni belgilab qo'yilgan qolipdan chikmaslikka, oldindan tanlab ko'yilgan va mavxumlashtirilgan mavzu chegarasidan o'tmaslikka mahkum etdi va bu bilan estetik tafak-kur tarixida ma'lum darajada salbiy iz koldirdi.

Kostyumda klassitsizm uslubi Direktoriya davrida (1795—1799 yy.) o'z ifodasini topdi. Bu davrda Parij ko'chalarida antik kostyumlarni uchratish mumkin edi. Er-kaklar uzunligi tizzagacha bo'lgan tunika hamda plashch va shippakni kiyishgandi. Ayollar bo'lsa barcha karkas-larni, hattoki, ich kiyimlarni xam kiymay ko'yishdi. Pokiza antik kiyimlar o'rniga tana rangidagi triko — balet trikosiga o'xshash, ustidan uzun, keng, taxlamlari chiroyli joylashgan, yonlari kesilgan va ko'kragina tagidan belbog' bilan bog'langan tunikani afzal ko'rishdi. Bo'yin va ko'kraklari ochik kaytarma yokali oppok ko'ylaklar urf bo'lib, yumshok muslinlar, vuallar va chitlar kimmatbaxo duxoba va atlaslar o'rniga kelgandi (79-rasm).

79-rasm. J.L.David. "Madam Rekamyé".

Oyoq kiyimlari uzun lentali shippaklar edi. Prichyoskalarini antik prichyoskalariga o'xshatishardi. Diade-malar (tillaqoshlar), lentalar va to'rlar bilan boshlarini bezatishardi.

Ayollar antik haykallarga o'xshashga intilib, faqat oq rangli liboslar kiyib, tanasining ochiq joylarini (yuzini, bo'ynini, ko'kragini, gardanini) upalashardi.

Ammo erkaklar sovuk tushganda bu nokulay kiyimlardan voz kechib, isitadigan kiyimlarni kiyishadigan bo'lish-di. Ayollar libosida esa antik uslub saklanib qoldi.

Direktoriya davrida Konvent qatl kilingan odamlarning vorislariga musodara kilingan mol-mulkklarini qay-tarib bergandi. Bu vorislar, ayniqsa, yoshlar aristokratik klubga birlashib, "kurbonlik balini" o'tkazishardi. Bu klubda g'ayriodatiy modalar yaratilgandi. Misol uchun, ayollarda "kurbon" nomli prichyoska modaga kirgan-di, soch kalta qirqilgan bo'lib (bundan oldin shunday prichyoskalar beadablik deb hisoblanardi), ensasiga xam tushirib, qoshgacha qirqilardi. Ammo sochlari o'sgan sari yangi prichyoska, ya'ni "*a lya Titus*" ni qilishardi (uni "Madam Rekam ye" portretida ko'rsak bo'ladi) (86-rasm).

Oliy tabaqaga mansub yosh oliftalar o'zini "inkrua-yabl " (aqlga to'g'ri kelmaydigan) deb atashardi. Ular-ning kostyumi juda g'ayriodatiy edi: kalta nimcha, juda katta adip qaytarmali frak yoki

syurtuk, keng pantolon, oddiy to'rdan qilingan galstuk va qaytarma ko'njli etik kiyishgan. Ko'ylagining yoqasi oxorlanib, yuzini yarmini berqitardi. Prichyoskasi uzun, qiyshiq kirkilgan sochlar-dan iborat edi. Sochlar yuzlarining ko'p qismini berkitib, yelkasiga tushardi va buni "it qulog'i" deb atalar-di. Boshlariga juda katta uch qirrali shlyapa kiyishardi. Bo'yinlariga katta oynali lornetni tasmaga osib ko'yishardi va qo'llarida tayoq olib yurishardi.

Inkruayabllarga mos ayollar "*mereeyozlar*" (xayratli, ajoyib) qiskartirilgan, keng, ko'kragingning tagidan bog'langan ko'ylak, juda katta shlyapalar va tor poshnasiz tufllilar kiyishgan.

Bu jo'shqin yillarda modalar tez-tez o'zgargan. Mo-daga patlar bilan bezatilgan sallalar, turk shollari va Napoleon Misr safaridan olib kelgan kashemir shollar kirgandi. Ayollar garderobida shollar va sharflar kerakli buyum edi, ustki kiyim bo'lmaganligi sababli ularga o'ralib yurishardi.

Ammo asta-sekin ingliz modalari g'ayriodatiy kostyum o'rniga kirib kela boshladi. Konsullik va Imperiya davrlarida kostyumlar ancha sipo bo'lgan.

Konsullik davrida erkaklar yupka batistdan tikilgan tik yoqali ko'ylak, keng bo'yinro'mol, nimcha, baxmal yoqali metall tugmali syurtuk va och rangli tor shim (uzunligi tizzagacha), oyoqlariga tufli yoki kaytarmali etik kiyishgan. Sochlarini kalta qirqib, soyabonli shlyapalarda yurishgan.

Erkaklarning kiyimiga asta-sekin yorquin rangli du-xoba va shoyi o'rniga odmi rangli jun matolar kirgandi. Baxmal va shoyi faqat tantanali saroy kostyumida bezak sifatida qo'llangandi. Faqat pantolonlar va jiletlar syurtuk va frakga nisbatan ochroq va yorqinroq edi.

Shunday qilib, asr oxirida erkaklar kostyumi roko-ko kostyumiga nisbatan sipo va oddiy bo'lgandi.

Ayollar kostyumi esa, aksincha, nozik va yengil (og'irligi 200 gr) bo'lgan va soxta antik kostyumga o'xshagandi. Och rangli yengil kostyumlar to'k erkaklar kostyumiga kara-ma-qarshi edi. Ko'ylaklar endi bal, sayohat, uy uchun ajralardi. Avvalgiday ayollar yengil, och rangli, ko'kragingning tagida belbog' bog'langan, tunikasimon ko'ylaklarni kiyishgan. Odatda, tantanali ko'ylaklar shleyfli va chuqur dekol teli bo'lgan. Kundalik kiyimda dekol te to'rli ro'mol bilan berkitilardi, yenglari kichkina buf shaklli bo'lib, kisqa edi. Paypoklari oq yoki tana rangida bo'lgan, tufllilari poshnasiz edi.

Ayollarning ustki kiyimi shollar bo'lgan, ularga o'ralib yurishardi. Asrning oxirida kalta kurtkacha "*spen-ser*" paydo bo'lgandi.

Prichyoskalari va bosh kiyimlari avvalgiday qolib, faqat hajmi kichraygandi.

Shunday qilib, antik moda Frantsiya orqali Ovrupoga tarkaldi va XIX asr kostyumi tarixini ochdi.

16-tajriba mashg'uloti

Mavzu: XX asr Ovrova kostyumi turlari bilan tanishish va nusxalarini chizish

Darsning maqsadi: XX asr Ovrova kostyumi turlari bilan tanishish va nusxalarini chizishni o'rganish.

Identiv o'quv maqsadlari:

1. XX asr Ovrova *Birinchi davr* (1800—1815 yy.)erkaklar va ayollar kostyumi
2. XX asr Ovrova *ikkiinchi davr* (1909—1914 yy.)erkaklar va ayollar kostyumi
3. XX asr Ovrova *uchinchi davr* (1915-1918 yy.)erkaklar va ayollar kostyumi
4. XX asr Ovrova *to'rtinchi davr* (1919—1928 yy.)erkaklar va ayollar kostyumi
5. XX asr Ovrova *beshinchinchi davr* (1929—1939 yy.)erkaklar va ayollar kostyumi
6. XX asr Ovrova *oltinchi davr* (1940—1949 yy.)erkaklar va ayollar kostyumi
7. XX asr Ovrova *yettinchi davr* (1950—1860yy.)erkaklar va ayollar kostyumi
8. XX asr Ovrova *sakkizinchi davr* (1963—1980yy.)erkaklar va ayollar kostyumi

Qo'llanma: Ko'rgazmali al bom, 12 formatdagi chizma qog'ozi, qalam, akvarel bo'yoq.

Adabiyotlar:

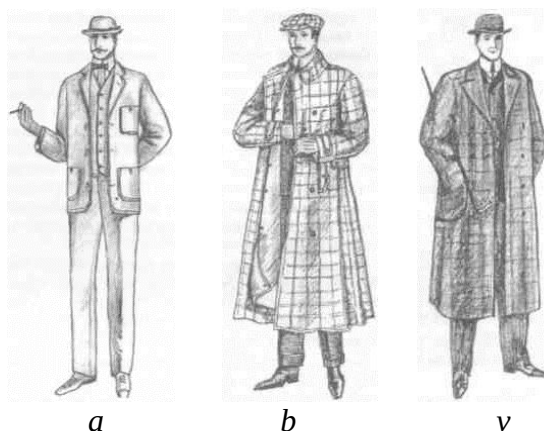
1. Hasanboeva G.K. Kostyum tarixi. T., O'zbekiston 2002 y.
2. Parmon F.M. Kompozitsiya kostyuma. M.: - Legprombo'tizdat, 1997.

Vazifalar:

1. Xar bir talaba: XX asr Ovropa *Birinchi davr* (1800—1815 yy.) erkaklar va ayollar kostyumini chizadi
2. XX asr Ovropa *ikkiinchi davr* (1909—1914 yy.) erkaklar va ayollar kostyumini chizadi
3. XX asr Ovropa *uchinchi davr* (1915-1918 yy.) erkaklar va ayollar kostyumini chizadi
4. XX asr Ovropa *to'rtinchi davr* (1919—1928 yy.) erkaklar va ayollar kostyumini chizadi
5. XX asr Ovropa *beshinchi davr* (1929—1939 yy.) erkaklar va ayollar kostyumini chizadi
6. XX asr Ovropa *oltinchi davr* (1940—1949 yy.) erkaklar va ayollar kostyumini chizadi
7. XX asr Ovropa *yettinchi davr* (1950—1860yy.) erkaklar va ayollar kostyumini chizadi
8. XX asr Ovropa *sakkizinchi davr* (1963-1980yy.) erkaklar va ayollar kostyumini chizadi

Ishni bajarish metodikasi

Fan-texnikaning keskin taraqqiyoti, yangi turmush tarzi modaning tez-tez almashishiga va uning ijtimoiy vazifalarining o'zgarishiga olib keldi. Moda va kiyim ning demokratizatsiyalanishiga sanoat mollarining moda yo'nalishi bo'yicha ishlab chiqarilishi sabab bo'lgandi. Ovrupo kostyumi tarixida yangi yirik davr boshlandi.

80-rasm. *a*—erkaklar flanel kostyumi, 1902 yil, *b*—erkaklar kostyumi, 1904 yil, *v*—erkaklar yozgi kostyumi, 1907 yil.

XX asr Ovropa *Birinchi davr* (1900-1908 yy.) erkaklar va ayollar kostyumi *Birinchi davr* (1900-1908 yy.)

Erkaklar kostyumi. Asr boshida erkaklar turmush tarzi sport ta'sirida sezilarli darajada o'zgargandi. Sport kostyumi va uning elementlari kundalik kiyiladigan kostyumga moslashgandi. Kunning ikkinchi yarmida kostyum rangining odmiiligi uning detallarida xam sezilardi: galstuk va oyoq kiyimlari ham oddiylashdi.

Erkaklar kostyumining unifikatsiyalanishi kiyimda barcha ijtimoiy farqlarni yo'qotgandi shaharliklar odmi kostyumda yurmasdan, sport kostyumini kiyishardi. Ayniqsa, velosiped va mototsiklni keng tarqalishi modaga ham sezilarli ta'sir qildi.

Ammo avvalgi odat va qonun-qoidalar osoyishtalik bilan o'z o'rmini yangi urf-odatlarga bermasdi. Nokulay, azob beradigan baland oxorlangan yoqa "*padarkush*" yana modaga kirgandi.

Lekin kostyum bichimida erkinlik bo'ldi, syurtuk o'miga tamomila pidjak kirdi, tsilindming o'miga esa fetr (namat) shlyapa kirdi. Tantanali kechalarda frak o'miga "*smoking*" (shol yokasi atlas matodan qilingan) kiyadigan bo'lishdi.

Lekin boi burjuaziya vakillari va London oliftalari — "*dendi*" ajralib turish uchun kostyumning ayrim bo'limlarini o'zgartirishga intilgandilar. Boylikni ko'rsatish uchun ularda oltin to'g'nog'ich, soat, zanjir, uzuk, ilmatugma (zaponka)ni taqish odati saqlanib qolgandi. Erkaklarning orastaligining sirlari va nozik tafsilotlari klassifikatsiyalangandi va boy odamlar ularni kunt bilan o'rganar edilar.

Ammo XIX asr oxirigacha kiyim yordamida erkaklar gavdasining go'zalligini ko'rsatishga intilgan bo'lishsa, endi moda barchani bir xil siluetga kiyintirib, gavdaga ahamiyat bermas edi (82-rasm).

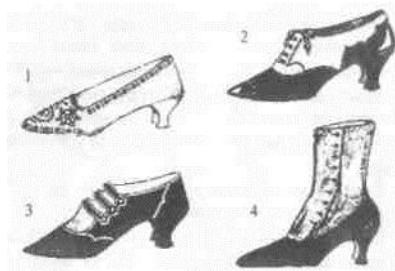
81-rasm. Modern uslubi. Shifondan ko'ylak. 1901 yil.

82-rasm. Modern uslubi. Kunduzgi ko'ylak. 1907 yil

Ayollar kostyumi. XIX asrning 90-yillari oxirida yaratilgan kostyum XX asr boshida saklanib qolgandi. Amaliy san'atda modern uslubining taraqqiy topishi bilan va tanazzulga yuz tutgan adabiyot bilan qizikish shu bejamdor idealning asosiy xususiyatlarini keskinlashtirgandi. Parij Moda uylari bu yo'nalishni astoydil tarqatgandi. Bu davrda ayollar kos-tyumining silueti o'zgarmagandi. Kiyimning xilma-xilligi ayrim detallar yordamida burma (oborka) yoki buf yordamida kengaygandi; bel chizig'i oldida sal pasaytirilib, belbog' bilan aniqlanardi. yengil yoz ko'ylaklar va bluzkalar volanlar, plissirovkalar va to'rlar bilan bezatilardi.

Soyaboni bejamdor egilgan va sal qaytarilgan, katta shlyapalari gullar, patlar, to'rlar va bantlar bilan bezatilgandi.

83-rasm. 1900-1914 yillar. Oyoq kiyimlari.

1906—1907 yillarda siluet ma'lum darajada o'zgardi: bo'ksaga unchalik ahamiyat berilmasdan, gavda yanada egilgandi.

Oddiylilikni faqat kundalik kostyumlarda uchratish mumkin edi. Sport va sayohat uchun kiyimlar kisqaroq qilinardi, ammo baland berk yoqali va qalin jun matodan bo'lardi.

XX asr Ovropa ikkiinchi davr (1909—1914 yy.)erkaklar va ayollar kostyumi
Ikkinchi davr (1909—1914 yy.)

Erkaklar kostyumi. Bu davrda erkaklarning ko'pchiligi standart kostyum kiyishardi. Oldingi davrga nisbatan kiyimlar paltoning yangi uzunligi bilan; tugma va cho'ntaklarining soni bilan; shim — "gol f" qalin jun paypok bilan birgalikda tarqalgani bilan; shlyapalar, yoqalar, ko'ylaklar, hassalar va boshqa buyumlar bilan farklanardi.

Ayollar kostyumi. Parijda Dyagilev rus balet guruhining gastrollari ayollar kostyumida yangi siluet pay-do bo'lishi bilan nishonlangandi. Parij model yerlari rus rassomi L.Bakstning eskizlari bo'yicha kostyumlar yaratishdi. Yangi siluet modern uslubi chegarasida yaratilgandi, chiziqlarning egiluvchanligi saqlangandi.

Bel chizig'i ko'tarilgandi, ammo saqlanib qolgan uzun korset avvalgiday figurani egib turardi, to'g'ri yubkani faqat etagi kiya bichilgan "tren" yordamida kengaytirishardi, kunduzgi va kundalik ko'ylaklarda tor yenglar tugmalanardi.

Chizik va bezaklarda asimmetriya keng ko'llangandi; lif va yubkada drapirovka paydo bo'lgandi.

Ayol gavdasi endi xurpaygan, gulning sal egilgan poyasiga o'xshagandi. Bu o'xshashlikni gul va patlar bilan bezatilgan katta shlyapalar kuchaytirardi.

Rus baleti bilan kiziqish kiyimda hashamatli rang birikmalari bilan (ko'k va yashil, sarik va tilla yashil, pushti va kul ranglar); qo'llangan faktura birikmalari bilan (baxmal va atlas, shifon va atlas va b.); kashtaning keng tarkalgani bilan ifodalanardi.

Yangi shakl izlanishlari o'tqazma yeng o'miga yaxlit bichilgan yenglarga olib kelgandi.

Modali siluet chiziklari saklangan xolda kundalik kostyum ancha oddiylashdi. "Reforma" ko'ylaklari sakla-nib kolgandi va uning to'g'ri chiziklariga qaramasdan korset kiyishgandi.

1910—1914 yillarda bel chizig'ining pasayishi siluetning o'zgarishiga sabab bo'ldi.

Yapon san'atiga qiziqish erkin lifning' yelkasiga yum-shoqlik va mayinlik beradigan "yaponka" bichimini (yaxlit bichilgan yeng) vujudga kelishi bilan nishonlandi.

1911—1914 yillarning mayin, "oqib" turgan chiziklari oldingi siluetlardan farqlanardi. Figuraning egil-ganligi yo'kolib, gavda to'g'riroq va kengroq bo'lgandi; 1914 yilga kelib kostyum silueti cho'zilgan romb shakliga aylandi. Yangi mutanosiblik "tyunik"ning paydo bo'lishiga sabab bo'ldi. Past sal kengaygan lifyunik va tor yubka nisbatlari o'ziga xos go'zallik yaratgandi (106-rasm). Mayin chiziqlarni maxsus usulda birlashtirilgan gazmol bo'laklarining erkin drapirovkalari yaratgandi. Yirik rassom-modelyerlar Duse, Poken, Vort yaratgan drapirovkalaning ko'ylaklar bir bo'lak matodan bir hara-katda qilinganga o'xshagandi.

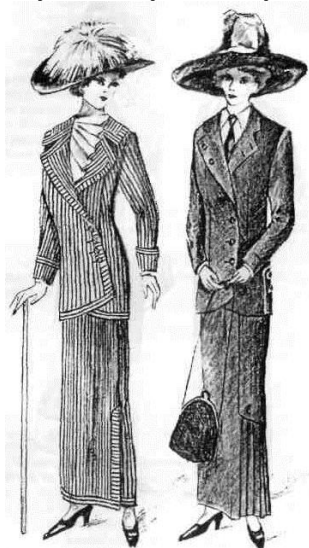
84-rasm. Ayollar kostyumi va oyoq kiyimi. 1910-1915 yillar.

Ranglar gammasi har xil edi: qizil, to'k qizil, ko'k, och binafsha, sarik, kumush ranglar. Kundalik ko'ylaklarda esa ko'proq qora, jigar rang va kul ranglar uchrardi.

Qaytib kelgan drapirovkalar elastik matolardan qilinardi: harir shifondan "fay feodal" (yumshoq, og'ir, g'ijimlanmaydigan mato)gacha edi. Gazmollarning plas tik va koloristik xususiyatlarini to'liqroq ko'rsatish uchun yupqa rangli matolarni birining ustiga birini qo'yib drapirovka qilinardi va, natijada, ranglarning fazoviy aralashmasi yaratilib, yangi rang garmoniyasiga erishilardi.

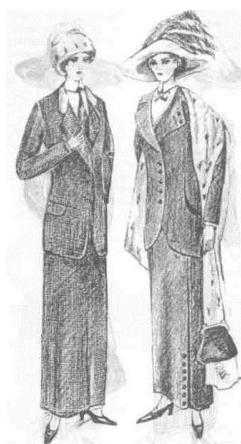

85 a-rasm. Sayr uchun ayollar kostyumi. 1910 yil

85 b-rasm. Sayr uchun ayollar kostyumi.

Bu davrda mo'yna modaga kirgandi, ayniqsa, mo'ynali manto keng tarqalgandi. Ko'pincha qorako'lni suvsar bilan, dengiz mushugini qopchikdi kalamush mo'ynasi bilan qo'shib ishlatilardi. Ular juda qimmat turardi.

85 v-rasm. Sayr uchun ayollar kostyumi.

Agar kiyimda oddiylikka, qulaylikka, sog'lom tanani ko'rsatishga intilish paydo bo'lgan bo'lsa, ayolning tashqi ko'rinishida esa modernizm ta'siri xaligacha sezilardi. Grim yordamida hosil qilingan chuqur joylashgan katta ko'zlar, bo'zargan tana, xumor ko'zlar shuning ifodasi edi.

Prichyoskasi baland, konussimon, peshonasiga tushgan yirik jingalaklar yoki sillik, to'g'ri fark ochilgan, yuziga tushgan sochlar va past joylangan o'rilgan soch tugunlari edi.

Kundalik kiyimda ham o'zgarishlar bo'lgandi. Shaharda yangi turmush tarzi va yangi sharoitlar - tramvay, metro, avtomobillarning keng tarkalishi va ishlaydigan ayollarning ko'payganligi qulay kiyimni talab etardi. Eng avval korsetlar o'zgargandi. Harakatga xalakit bermasligi uchun avval elastik rezinani ko'shadigan bo'lishdi, keyin butunlay rezinali elastik matodan qili-nadigan bo'ldi va old metall planshetkasini qiskarti-rishgandi.

Yubka va bluzkalar qulay kiyim bo'lgani uchun keng tarqalgandi. Kostyumlar ham oddiylashgandi. Bu davrda birinchi marotaba ustki kiyimni junli trikotajdan qilishga urinishgandi.

Qulay kiyimlar katorida nokulay tor uzun yubka "*trubka*" va juda katta keng soyabonli shlyapalar modaga kirgandi (85-rasm).

XX asr Ovropa uchinchi davr (1915—1918 yy.)erkaklar va ayollar kostyumi

Uchinchi davr (1915—1918 yy.)

Birinchi jahon urushi modaga kuchli ta'sir ko'rsatgan edi.

Erkaklar kostyumi. Erkaklar kostyumi deyarli o'zgarmagan, faqat qulay va oddiy harbiy kiyimlarning ta'siri sezilardi. Harbiy frenchga o'xshagan oldi berk pidjaklar, "*galife*" shimlar va etik ko'nji o'rniga "*kraga*"lar odat bo'lgandi.

Ayollar kostyumi. Erkaklar kostyumining barqarorligiga karama-qarshi ayollar kiyimining yangi turlari paydo bo'ldi. Ovrupo ayollarining ijtimoiy holining o'zgarishi bunga sabab bo'lgan edi.

86-rasm. Ayollar kostyumi. 1914-1916 yillar.

1915 yilda ayollar kiyimida asosiy islohotlar amalga oshirilgan edi: ayollar uzun korset va uzun yubka kiymaydigan bo'lishdi. Kundalik kostyum ayollarning hayotida muxim o'rinni egallagandi. Yubka va bluzka endi fakat kundalik kiyimda emas, bashang. kiyimda xam keng tarqaldi. Ustki kiyimda erkaklar, ayniqsa uchuvchilar kostyumiga taqlid etilgandi. Keng pal tolar "*aviatique*" deb atalardi. Bu og'ir yillarda ayollar ish kostyumi paydo bo'lgandi va u erkaklar ish kostyumining to'lik nus-xasi edi.

Bu davr mobaynida hozirgi zamon kostyumining asosiy xususiyatlari yaratilgandi: konstruktivlik, bichimning oddiyligi va anikligi, bezaklarning konstruktiv chiziqlarda joylashganligi - bularning barchasi yangi uslubiy yo'nalishning paydo bo'lishini anglatardi (87-rasm). 1918 yil, urushning oxirgi yili, ayollar kostyumiga oddiylilikni olib kelgandi. Ayollar kiyimi qisqara va toraya boshladi, sochlari qisqa qir qilgandi.

87-rasm. Ayollar kunduzgi ko'ylaklari. 1919 yil.

XX asr Ovropa to'rtinchi davr (1919—1928 yy.) erkaklar va ayollar kostyumi

To'rtinchi davr (1919—1928 yy.)

Fan va texnikaning rivojlanishi ayollar kiyimida konstruktivizm qoidalarining keng tarkalishiga hamda ularning kelajakka asos bo'lib qolishiga sabab bo'lgandi.

Ayollar va erkaklar orasidagi munosabatlar o'zgargandi. Endi ular xizmatdosh bo'ldi. Ish kuni davomida ularning bir-birlari bilan muzokaralari ayollarning tashqi ko'rinishiga ta'sir etgandi. O'tgan urushni va do'stona munosabatni eslatadigan ayolning g'alati siymosi vujudga kelgandi. Ayol o'spiringa (*la garconne*) aylangandi. Ingichka, serharakat, uzun ozg'in qo'lli, tor bo'ksali, yassi ko'krakli, qiska qirqilgan sochli (*babi-copfe*), ko'zlari va lablari bo'yalgan va og'zida doimo papirosi bor ayol o'spirinni va ko'pni ko'rgan ayolni o'zida mujassamlashtirgandi (88, 89-rasmlar).

Asrning 20-yillarida ayollar kostyumini yaratishga texnikaning rivojlanishi va tikuv sanoatining mexanizatsiyalanishi ta'sir etgandi. Bichim va tikuv texnologiyasi kulay va oddiyliigi, gavgdaga kiyimning moslanganligi tayyor kiyim mahsulotining arzonlashtirilishiga va bozorda keng tarqalishiga olib keldi. Endi kiyimning (pal to, ko'ylak va jaket) tayanch nuktasi faqat yelka bo'ldi. Ko'ylak endi tor to'g'ri shaklli bo'lib, tor bo'ksada belbog' yordamida bog'lanib, solynib turardi. Dekorativ elementlar konstruktiv chiziqlarini boyitgandi (90, 91-rasmlar).

Konstruktivizmning asosiy qonunlaridan biri — matoning plastik xususiyatlarini aks ettirish kostyumga xam o'tgandi. Balga oid ko'ylaklarning tekis yuzasi asimmetrik drapirovkalar bilan ifodali karama-qarshilik asosida yaratilardi (90-rasm). Ko'ylak yengsiz bo'lib, old va orkasida chukur dekol te qilingandi. Bu qarama-karshilik, ayniksa, ko'ylakning kaltaligida va qisqa qirkilgan sochda sezilardi. Chukur, yumshok, kichkina, tor soya-bonli oldi ko'tarilgan, yonlari tushib turgan shlyapa ayollarga ajoyib bir ko'rinish berardi. Pal toning baland yoqalari engakni berkitardi.

Modellashning yangi muammolari kundalik, kasbga va sportga oid kiyimlarning yangi turlarining paydo bo'lishiga olib keldi (88-rasm). Ko'ylak-paltoning yaratilishi shu davrning katta yutug'i bo'ldi.

88-rasm. Ayollar kunduzgi ko'ylaklari. 1920 yil.

Kiyim kalta bo'lgani uchun paypok kostyumda muxim rolmi o'ynaydigan bo'ldi. Och rangli yaltirok ipak (viskozali) paypokni sanoatda ishlab chikariladigan bo'ldi. Uning arzon va hammabopligi ayollar kostyumining demokratizatsiyalashganligi ramzi bo'lib qolgandi. Ular turli tufllilarga mos kelardi (92-rasm).

89-rasm. Ayol siymosi. 1928 yil.

Ko'plab chikarilayotgan ommabop matolar orasida xilma-xil rangli va deyarli arzon sun'iy ipak matolar mu-xim o'rin olgandi. Ulardan kundalik ko'ylaklarni tikishadigan bo'ldi. Ichki kiyim, bluzka va ko'ylakni tikish uchun jun va shoyi trikotaj matolar keng reklama kilinardi. Shoyi trikotajning plastik xususiyatlari 20-yillarning ichki kiyimiga juda mos bo'lgani uchun ip gazlamalarga endi ehtiyoj yo'k edi.

Ip gazlamalar, asosan, yozlik kiyimlarda ko'llanardi.

Katta va qulay sumkani ayollar doimo olib yurishardi.

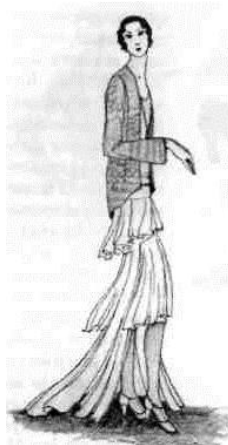
Qimmatbaho takinchoklarni endi deyarli taqishmasdi. Sun'iy marvaridlar va boshqa sun'iy toshlar tabiiy toshlar o'rniga kelgandi. Ayollarning tashki ko'rinishiga bashanglik va tantanalilik berish uchun, asosan, yaltirok sun'iy toshlar ko'llanardi.

"Dancing"larning (raqs tushish uchun xonalar) keng tarkalishi ishlaydigan yoshlar uchun kechki ko'ylak turlarini yaratishga asos bo'ldi.

XX asr Ovrova beshinchi davr (1929—1939 yy.)erkaklar va ayollar kostyumi

Beshinchi davr (1929—1939 yy.)

G'arbiy Ovrupo va Amerikaning iqtisodiy yuksalishi 1929 yilda chuqur iqtisodiy krizis bilan yakunlangan-di. Ishsizlik, turg'unlik (depressiya), moddiy va ma'naviy turg'unlik yangi shafkatsiz urushga tayyorlanishga olib keldi.

90-rasm. Kechki ko'ylak.

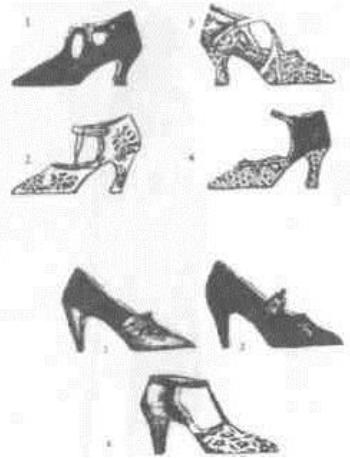

91-rasm. Sayr uchun libos.

Bular barchasi madaniy soxalarga va, shu jumladan, ayollarning tashki ko'rinishiga va kostyumiga ta'sir etgandi. Teng hukuklik "*la garson*" ayollar orasida meshchanlik fazilatlarini olib keldi. Endi ular Olmoniyada qadrlangan uyning saranjom-sarishtaligini orzu qilishardi.

Nazokatlikni qaytarishga intilishardi. Ammo turmush tarzi o'zgargani sababli eski urfdagi kostyumlarga kaytib bo'lmasdi. Balog'at yoshiga yetgan ayollarga mo'ljallangan siluet va undagi mutanosiblik, prichyoskalar va b. vujudga kelgandi. Uzunligi boldirdan pastroq tor ko'ylaklar ozg'in, yassi ko'krakli, tor bo'ksali ayollarga mo'ljallangandi. Bel chizig'i tabiiy joyiga ko'tarilgandi. 20-yillarning kat'iy konstruktivligiga karamay assimetrik drapirovkalangan tyuniklar, og'ir yokalar, volanlar, plissirovkalar paydo bo'lgandi. Kundalik ko'ylaklarda ko'p mayda chiziklar - kesimlar, xar xil shaklli koketkalar kilina boshladi. Yo'l-yo'l matolar xar xil yo'nalishda bichilib, turli

ko'rinishlar berardi (93-rasm). Ustki kiyimda katta mo'ynali yoka va manjetlar urf bo'lgandi. 1934 yildan boshlab ayollar kostyumida vujudga kelgan yangi siluet ko'p yillarga asos bo'ldi. yelka kengaya boshladi, yengning tepasi xam kengaydi. Kokerka bilan yaxlit bichilgan reglan yeng kirib keldi. Gavdaga yopishib turgan siluet katorida yangi erkin to'g'ri yoki pastga kengaygan siluet vujudga keldi. Bir necha siluetlarning baravar mavjud bo'lishi davr yangiligi edi.

92-rasm. Oyoq kiyimlari. 1925-1929 yillar.
Kiyimga xarbiy kostyumning elementlari va ranglari kirgandi.

93-rasm. Kunduzgi va kechki ayollar kiyimlari. 1931 yil.

XX asr Ovroq oltinchi davr (1940-1949 yy.)erkaklar va ayollar kostyumi

Oltinchi davr (1940-1949 yy.)

Yangi davr Ovrupoda zambarak va bombalarning gumburlashi bilan boshlandi. Ovrupo harbiy lagerga aylandi. Olmoniyaga bo'ysungan Ovrupo sanoati urushga ishlagandi. Frantsiya Moda uylari Amerikaga ko'chib kelganligi sababli Amerika moda konundori bo'lib qolgandi.

Arap birinchi jaxon urushida ayollar mamlakat iqtisodiy hayotida erkaklar o'rmini egallagan bo'lishsa, ikkinchi jaxon urushida esa ayollarning ko'pchiligi harbiy xizmatchi bo'lishgan edi. Shuning uchun harbiylashgan keng va to'g'ri yelkali siluet taglik yordami ko'p vaqt davomida saqlandi.

Bu davrda baravariga uchta siluet vujudga kelgandi: N - to'g'ri to'rtburchak, A - uchburchak bilan to'rtburchak, X - ikkita uchburchak. Kiyimlarning uzunligi tizzasidan sal pastroq edi. Fasonlarda harbiy elementlar ko'p uchrardi: taxlamlar, cho'ntakli koketkalar, keng belbog'lar, manjetlar, erkaklar ko'ylagiga o'xshagan yoqalar va b. bo'lgan. Undan tashqari, harbiy davr sharoitiga mos shim ayollar kiyimida zarur buyumga aylanib qolgandi. Bularningkatorida to'r yoqalar va jabolar, bantlar ham uchrardi (94-rasm).

Oyok kiyimlar past yoki o'rtacha balandlikda, keng poshnali edi.

Sochlar jingalak qilingandi.

1945 yilda keng o'mizli kichkina yelka taglikli yangi bichim - *"yaponka"* paydo bo'lgandi. Yaxlit bichilgan yeng yangi siluetga asos bo'ldi. Shu yildan boshlab kiyim uzaya boshladi.

1947 yilda "Kristian Dior" frantsuz firmasining yangi modalar kolleksiyasi jamiyatning yangi estetik talabini vujudga keltirgandi. Yopishib turgan lifli, uzun keng yubkali, suyri yelkali ko'ylak, baland ingichka poshnali yengil tuflil nazokatlikni aks ettirardi. Bu uslub *"n yu luk"* (yangi nigox) deb atalardi (114-rasm). Bu davrda *"ot Kutuyur"* moda firmalari model yerlari yana ikkita siluet-ni: to'g'ri to'rtburchak va oval shakllarni taqdim etishgandi. To'g'ri yubkalar asosan kostyumlarda saklanib qoldi, *yubkaklyosh*, *"quyosh"* yoki etagi kengaygan bir necha bo'limli yubkalar ham keng tarqalgan edi (95-rasm).

Bu davrga kelib ximiya sanoati yangi - sintetik tolani yaratgandi. Uning yangi xususiyatlari tabiiy matolar (zig'ir, jun, ipak va paxta) o'rnini sal orqaga surgan edi.

Bu davrda ayollar va erkaklar kostyumlari bir-biriga yaqinlashib, ayollar ham shim va sport kurtkalarini kiy-isha boshlashdi. Erkaklar bo'lsa, ayollarnikiga o'xshash katak matolardan ko'ylak, sport kurtkalarini oldin sport kiyim sifatida kiyishgan bo'lsa, endi u kundalik kiyimga aylangan edi.

Erkaklar kiyimida bu-larning qatorida klassik kostyum xam saklanib qol-gandi. Erkaklar kiyimi-ning siluetiga yangilik bo'lib kirib kelgan urf yelkaning kengligi va balandligi, pidjak va shim-ning uzunligi, ko'ylak yokasining katta-kichikligi, galstuklarning rangi va eni hamda matolarning rangida bo'ldi.

95-rasm. Nyu Luk. Kechki ko'ylak. 1948 yil.

Ustki kiyimning shak-li va silueti xuddi shunday o'zgargandi. 40-yillarning ikkinchi yarmida erkaklar kiyimining rang gammasi kengaygandi. Agar 30-yillarda jigar rang dadil yangilik deb hisoblangan bo'lsa, endi yashil, ko'k-yashil, och ko'k ranglar, ayniqsa yoshlar orasida keng tarqalgan edi.

XX asr Ovropa yettinchi davr (1950—1960yy.)erkaklar va ayollar kostyumi

Ettinchi davr (1950—1960 yy.)

50-yillar ayollarning tashqi ko'rinishiga, modasiga mustamlakachilikka qarshi mustaqillik uchun kurashlar ta'sir etgandi. Moda uylari shark manbalarini va sharq "makiyaj"ini kostyumga kiritgan edi.

Erkaklar kostyumi. Avvalgi modalardan frak va smoking qolgandi. TSilindr va kotelok o'rmini yumshoq shlyapalar, beretlar egallagan. Bosh yalang yurish modasi ham paydo bo'ldi. Kiyimlar yengillashdi. Oldin fakat ayollar kiyimida bo'lgan yaxlit bichilgan yenglar pal to va kurtkaga xam o'tdi.

Erkaklar gavdasi tabiiy xolga yaqinroq bo'lishi uchun modelerlar shimning pastini toraytirishgandi.

Junli matolar o'rniga amerikaliklar didiga binoan g'ijim bo'lmaydigan sintetik matolar kirgandi.

Yoqasiz pidjaklar va kalta yengli ip ko'ylaklari paydo bo'ldi.

Oyok kiyimlari yengil va qulay edi.

Ayollar kostyumi. Ayollar kostyumida baravar bir necha siluet paydo bo'ldi: yopishib turgan lifga keng romb-simon, oval va trapetsiyasimon yubkalar edi. Bunga qaramasdan, shakllarning barchasini oddiylik va mantiqiylik tavsiflardi. Shaxsning individualligini namoyon etish uchun bezaklar endi muhim rol o'ynagandi. Ular mutanosibliklarni va kompozitsion markazni aniqlar edi. Ammo bezaklar oddiy materiallardan (loy va yog'ochdan) kilingandi.

50-yillarning kostyumida oldingi davrning elementlaridan shakl va bichish usullarigina kolgandi (96, 97-rasmlar).

96-rasm. Nyu Luk. Kunduzgi ko'ylak. 1953 yil.

97-rasm. XX asr 50 yillar ayollar modasi.

1954 yildan boshlab Chanel modellari yana ommabop bo'la boshladi. Ular asosan to'rri siluetli jaket bilan ko'ylak va yubka, bluzka va jaket edi. Yoqasi, borti, cho'ntagi, yeng shlitsasi chilvir, tasma, popuk bilan bezatilgandi. Bluzkaning yoqasi bant yoki galstuk bilan bezatilar edi.

XX asr Ovropa sakkizinchi davr (1963—1980 yy.)erkaklar va ayollar kostyumi

Sakkizinchi davr (1963—1980 yy.)

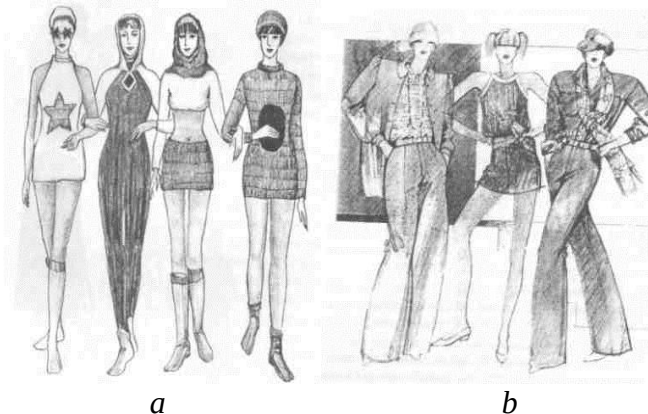
1963—1965 yillarda G'arbiy Ovrupo mamlakatlarida eski burjua ideallariga karshi yoshlar kat'iy norozilik bildirdilar. "*Tineydjerlar*" — 13-19 yoshli o'spirinlar - o'z didini va kiyim kiyish odatini o'rnatmoqchi bo'ldilar. Ushbu yo'nalish "*antimoda*" deb atalgandi, Juda ozg'in; uzun oyokli; kalta malla sochli; yopishtirilgan uzun qalin kipriklari bilan o'spirin kiz *Tviggi* (ingl. — chiviqcha) go'zallik ramziga aylangandi. Anti-moda odatdagi buyumlardan kechgandi. Sun'iy charmdan yamokli mototsikl kurtkasi, ataylab yirtilgan sviter, eskirgan *djinsi*, sandal (shippak) ularning asosiy kiyimlari bo'lgandi.

Parij Moda uylariga qarama-qarshi modalar kolleksiyasini yaratishgandi. A.Kurrej konstruktiv elementlarni, P.Karden — kosmik mavzularni, Iv Sen-Loran — tsigan romantikasini va "*safari*" uslubini qo'llashgandi.

1964-65 yillarda frantsuz kutyur yesi A.Kurrej va ingliz model yeri Meri Kuant kiyimda "*mini*" uzunligi-ni taqdim etishgandi (98-rasm).

1968 yildan boshlab kiyimda bu uzunlik va geometrik uslub juda keng tarkalgandi. Gollivudning kovboy filmlari ta'sirida shu yillarda *djinslar* davri boshlangan edi.

70-yillarning boshida antimoda asta-sekin effektli dizayner uslubiga aylandi. Modada bir necha uslublar baravar rivojlangandi; *pempo* - o'rta yoshlarga mo'ljallangan XX asrning 30—40-yillar modasini stilizatsiyalash; *disko* - g'ayriodatiy yoshlar uslubi; firma-ga oid yuqori sifatni tasdiqlaydigan modalar yaratildi. 1967 yilda yoshlarga oid "*op art*" (optik san'at), "*pop art*" (hammabop san'at), *yangi realizm*, "*xeppening*" badiiy uslubiy yo'nalishlari modada o'z ifodasini topgandi.

98-rasm. a— XX asr 60 yillar ayollar modasi, b—XX asr 70 yillar ayollar modasi.

Ayni shu davrda doimo konservativ mamlakat Angliya "*popping*" va "*shopping*" bo'lgan narsalarni ko'p miqdorda ishlab chikarib sotgandi. Ko'pincha siyosiy ma'noli juda muxim xilma-xil yozuvli va rasimli maykalar yoshlar kostyumining zaruriy bo'limi bo'lib kolgandi va har xil variantlarda xozirgacha saqlanib qolgan.

Kosmosga parvoz ham modaga ta'sir etgandi. A.Kurrej yaltiroq materiallardan kelajak kostyumini yaratgandi, uning konstruksiyasi "*op art*" elementlari bilan uyg'unlashgan edi. P.Karden birinchi bo'lib plastikdan kiyim yaratdi. Pako Rabane esa plastik va metall bo'laklaridan amalga oshmaydigan kostyumlarni namoyish etgandi.

Bu yo'nalishlarga karama-karshi 70-yillarda yangi romantik uslub vujudga keldi. Xalk san'ati unga ijodiy manba bo'ldi. Ola-bula jun gazmollar va o'zga mamlakatlarning oddiy bichimlari modaga kirgandi. "*Gaucha*" ishtonlar, yopinchoq — "*poncho*", kashtalangan afg'on kurtkalari, hind shollari, to'kilgan peruan shapkalari va qo'lqoplari, arab kiyimlari va boshqalar jaxon moda-sida keng tarqalgandi.

70-yillarda Shark dunyosining Ovrupo kiyim uslubiga "bostirib" kirishi bilan yapon model yerlari jahon moda doirasida tanikli bo'lishdi. Ayniksa, Kenzo Takada va Mitsuxiro Matsuda modellarining dong'i chiqqandi. Ular, bir tomondan, original Ovrupo modasini yaratishgan bo'lsa, ikkinchi tomondan esa, - odatdagi shark kostyumi elementlarini yangi uslubga singdirishgandi. Kenzo, hattoki, Ovrupo modasiga Janubi-Sharqiy Osiyo qishlok kostyumi elementlarini kiritgandi.

Aynan shu davrda Iv Sen-Loran ham bu yo'nalishni ma'qullab, xalq usullarini modaga kirgizgandi (rus va lo'lilar kostyumi usullari).

Bu o'zgarishlar faqat "ot Kutur" (yukori moda)ni kiziqitmasdan, aholi keng qatlamlarining modasini ham kiziqitirdi. Bu birlikda modada ikki yo'nalish ko'shilgandi.

Parij moda qonundori bo'lib kolgan bo'lsa xam, endi moda yaratuvchilarining shaxsiy uslublari yaqqolroq sezilardi. Bir mavsumda Ovrupo tarixiy kostyumlarining va boshqa qit'alar xalqlari kiyimlarining ta'siri bo'lgandi. Misol uchun, 80-yillarda Yapon samuray uslubi, Tibet xalk kiyimi, ibtidoiy qabilalar kiyimi, o'rta va Janubiy Amerika fol klor tendentsiyalari modada keng tarkalgandi. Shular qatorida "qashshoqlik" modasining xilma-xil usullari (eskirganga o'xshash maxsus bo'yalgan va yirtiklar hosil kilingan matolarni qo'llash) va zamonaviy (1910—1920 yy.) rassomchilik va me'morchilik (kubizm, Mondrian) ta'sirida kostyumlar yaratilgandi.

70—80-yillarda yoshlarning tajovuzkorligi "ko'pol uslub" — "pank" ni yuzaga keltirgandi. Tuturuksiz kiyimlar, sochlarini rang-barang bo'yoklarga bo'yab qilingan prichyoskalar atrofdagilarni hijolatda koldirardi Erkin vaqt o'tkazishga, dam olishga, sportga asoslan-gan 80-yillar modasi kiyimga erkinlik va shaxsiy ijodga imkoniyat yaratardi.

17-tajriba mashg'uloti

Mavzu: Turli chiziqlar yordamida shaklni hosil qilish. Xar xil kiyim modelini yaratish.

Har xil tana tuzilishiga moslanib kiyim siluetini tavsiya etish. Har xil uslubiy yechimida kiyim modelini yaratish.

Darsning maqsadi: Turli chiziqlar yordamida shaklni hosil qilishni, Xar xil kiyim modelini yaratish. Har xil tana tuzilishiga moslanib kiyim siluetini tavsiya etish. Har xil uslubiy yechimida kiyim modelini yaratish o'rganish.

Identiv o'quv maqsadlari:

1. Dastlabki rasm.
2. Eskizni ijro qismi.
3. Kiyim modeli eskizi.
4. Siluet tushunchasi.
5. Fason tushunchasi.
6. Tors nima.
7. Ko'ylak, bluzka turlari.
8. Yubka turlari
9. Poyabzal turlari
10. Bosh kiyim turlari

Qo'llanma. Oq qog'oz, qalam, akvarel bo'yoq, moda jurnallari.

Adabiyot. R.M. Bukina. Chizmachilik va maxsus rasmlar chizish. T: 1978 yil.

Vazifalar:

1. Xar bir talaba Dastlabki rasmmni chizadi.
2. Xar bir talaba Eskizni ijro qismini bajaradi.
3. Xar bir talaba Kiyim modeli eskizini chizadi.
4. Xar bir talaba Har xil tana tuzilishiga moslanib kiyim siluetini o'rganadi
2. Xar bir talaba xar xil Fasonlarni o'rganadi.
5. Xar bir talaba Torslarni o'r
61. Xar bir talaba Ko'ylak, bluzka turlarini chizadi.
7. Xar bir talaba Yubka turlarini chizadi.
8. Xar bir talaba Poyabzal turlarini chizadi.
9. Xar bir talaba Bosh kiyim turlarini chizadi.

Ishni bajarish metodikasi

Turli chiziqlar yordamida shaklni hosil qilish

Kiyim eskizini odam gavdasi qiyofasi bo'yicha ishlab chiqishdan maqsad gavdaning emas, balki kiyim rasmini yaratishdir. Ish jarayonida quyidagi cheklanishlarga rioya qilish kerak: gavda rasmi dastlabki rasm, kiyim rasmi esa eskizning ijro qismi deb ataladi.

Gavda rasmini chizishda biz proportsional asosga tayanamiz, uning orientirlari asosga tayanamiz, uning orientirlari gavda vaziyatlarini chizishga yordam beradi. Rasm chizish borasida tegishli tajriba orttirgan, ko'z bilan chamalash, ko'rish xotirasi va fazoviy tasavvur hissi rivojlangan o'quvchi uchun proportsional asos rasmning rejalash qismi sifatida o'z ahamiyatini saqlaydi. Proportsional asos xomaki rasm hisobiga avvalo qo'lda (ko'z bilan chamalab) sakkiz bo'lingan o'q chizig'i sifatida kiradi.

Kiyim modeli eskizni chizishda biz unda faqat yelka, ko'krak va bel chiziqlarini saqlab qolamiz hamda tana asosini belgilaymiz, ya'ni uni xuddi xomaki rasm va eskiz uchun qoldiramiz.

Bunday proportsional asos gavdaning vertikal vaziyatdagi istalgan xolati rasmini chizish uchun mo'ljallab bo'ladi. Gavda sxemasini aniqlangandan so'ng bilinar-bilinmas ingichka chiziqlar bilan modelning siluetini belgilaymiz. Siluet modelni hisobga olgan holda, ya'ni to'la, kelishgan va qomat uchun rejalaniishi lozim.

Model bichimning rasmini chizishdan oldin siluetni gorizontal bo'yicha rejalaymiz. Agar kiyim yaxlit bichimli emas, kesma bo'lsa (masalan koketkali yoki beligacha bo'lsa), u yaxlit kiyimning qanday qismini tashkil qilishni va qirqish chizig'i qayerdan o'tishini aniqlab, vertikal bo'yicha siluet qismlari - vitochka rel yeflarini, taqilmalarini belgilaymiz, so'ngra kiyim detallari: yoqa, yeng, cho'ntaklar rasmini chizamiz (detallar rasmini chizish to'g'risida quyida batafsil tushuntiriladi). Barcha detallarning bir-biriga nisbatan hamda butun moduliga nisbatan mutanosibligini tekshirish va aniqlash, ya'ni umumiydan xususiyyga hamda xususiyydan umumiyga printsipli asosida ishlash kerak. Rasmni uzoqroqdan turib tekshirish lozim, chunki xatolar yaxshiroq ko'rinadi.

Modelni rasmi chizilgandan, barcha proportsiyalari tekshirilgandan va aniqlangandan so'ng tasvirning ifodaliligi to'g'risida o'ylash kerak. Bunga har xil yo'g'onlikdagi chiziqlardan foydalanib erishiladi. Chiziqlar o'ylab va tushunib chizilishi lozim. (Siluetning harakterli chiziqdari yorug'lik manbaining joylashishini hisobga olgan holda yo'g'on chiziq bilan yaxshi va aniq bo'rttirilishi kerak).

Kiyim modellari konstruktsiya jihatidan turli-tuman bo'ladi. Ulardan ba zilarida gorizontal yoki vertikal qismlar bo'lmasligi, lekin bezak elementi (qisma, baxya, kashtalar) bo'lishi mumkin.

Har xil tana tuzilishiga moslanib kiyim siluetini tavsia etish.

Ayollar kiyimi silueti, fasoni va vazifasiga qarab turli-tuman bo'ladi. Shunga qaramay, odam gavgdasining tashqi qiyofasi bo'yicha istalgan moda rasmini chizish mumkin bo'lgan usullar mavjud.

Kostyum-ayollar kiyimining eng keng tarqalgan xili bo'lib, odatda, jaket va yubkadan tarkib topadi.

Klassik, sport va fantaziya uslubidagi kostyumlar mavjud.

Kostyumlar bir bortli va ikki bortli bo'ladi. Jaketning gavdaga yopishib turish darajasi, jaket va yubkaning uzunligi moda talablariga muvofiq o'zgargan. Moda kiyimga qanday o'zgarish kiritmasin, kiyim modalari rasmini chizishning gavda plastikasiga asoslangan tartibi o'zgarmay qoladi.

Kostyum rasmini chizishda ayollar gavgdasi torsning proportsional asosiga suyanamiz.

Kalla shaklining va gavda torsi sxemasining rasmini chizamiz. yelka kamarini ko'krak qafasi bilan birga trapetsiyaga yoy ko'rinishida chizamiz. Yuqori yoyni yelka chizig'ida chizamiz, bunda uning xarakteri orqaning trapetsiyasimon muskullari shakli bilan aniqlanishini esda tutamiz. Yoylar ko'krak qafasining shaklini va gavda yuqori qismi muskullari shaklini umumlashtiradi. yelka va bel atrofidagi asosiy yoylar ravon dumaloqlanib, bir-biriga o'tadi. Torsning tos qismini bel chizig'ida uchrashib, son chizig'ida tugaydigan ikkita yoy bilan tasvirlaymiz.

Oyoq va qo'llarning yo'nalishini belgilaymiz. Son chizig'idan (ya'ni tos-son bo'g'inlaridan) to'g'ri chiziqlar bilan oyoqlarning vaziyatini belgilaymiz. Oyoqlar chizig'ini gavdaning pastki chegarasida tugallaymiz. Oyoq tovonlarini bitta umumiy tomonli ikkita trapetsiya ko'rinishida

sxematik tarzida belgilaymiz. Qo'llar vaziyatini qo'llarning uchta o'qiga mos keladigan uchta kesma bilan belgilaymiz.

Bo'yin rasmini solib, uning pastki asosini yoy ko'rinishida chizamiz. Kiyim konturini ingichka chiziqlar bilan aniqlaymiz. Model rasmini shunday chizish kerakki, u gavda vaziyati harakterini bo'rttirib tursin. Keyin kallaning vaziyati, qo'l va oyoqlarning shaklini aniqlashtiramiz, yo'l qo'yilgan xatolarni tuzatgandan so'ng ortiqcha chiziqlarni o'chirib tashlab, rasmini bitgan holga keltiramiz.

Qishki, mavsumbop va yozgi pal tolar bo'ladi. Qishki pal toga qo'yiladigan eng asosiy talab tananing issiq tutishdir. Uslubi va kompozitsion yechimi jihatidan qishki kiyim mavsumbop kiyimiga o'xshaydi, lekin mo'yna bezagi bilan undan farq qiladi. Qishki kiyim faqat mo'ynadan tikilishi ham mumkin.

Mo'ynali qishki kiyim siluetlari oddiy: to'g'ri bichimli, pastga tomon torayadigan yoki kengayadigan bo'ladi. yenglari uzatma, to'g'ri yoki pastga tomon kengaygan bo'lishi mumkin. Kalta tukli mo'ynadan tikiladigan kiyimlarga yaqin turadi. Ayniqsa qorako'l, klyamdan tikilgan ayollari pal tosining modeli turli-tuman bo'ladi.

Mavsumbop pal to ustki kiyim hisoblanib, yengil ko'ylak ustidan kiyiladi, shuning uchun uslubiy yechimi ko'ylakka uyg'unlashishi lozim.

Yozgi pal'tolarning kundalik va bayrambop xillari bo'ladi. Ikkala holda ham to'g'ri bichimli, sport va fantaziya uslubidagi pal tolar mavjud.

Bu gruppadagi modellar rasmini yuqorida aytilgan tartibda chizish kerak.

Kiyim modellarining rasmi shartli ravishda (gavda barcha xajmlarining tafsilotlarisiz) bajariladi. Bu esa plastik anatomiya va odam gavdasining propotsiyalari asosida ishlab chiqilgan sxemani qo'llashga imkon beradi.

Xar xil kiyim modelini yaratish.

Har qanday kiyim rasmini chizishdan oldin uni tasavvur qilishingiz, aslidan yoki modalar jurnalidan ko'rishingiz kerak. Ko'ylak, bluzka va hokazo eskizining xomaki qismi ham, ijro qismi ham quyidagi tartibda chiziladi.

1. Byust qiyofasi bo'yicha ko'ylak lifining qiyofasini belgilaymiz. Agar lozim bulsa, lifning gorizontal va vertikal qismlarini aniqlaymiz.

2. Yoqa koketka, vitachka va hokazo konturlarini belgilaymiz.

3. Rasmining ikir - chikirlari chizib, uni bitiramiz. Molul eskiziga ton berib chiqiladi.

Kiyim modellarida simmetriya printsipiga rioya qilish kerak. Bu qoida buyumning cho'ntak, taxlanma yoki va hokazo detallariga taalluqli. Tugmalar rasmning o'q chizig'i bo'yicha joylashtiriladi. Agar taqilma surilgan, ya ni assimetrik bo'lsa, u ko'krakning o'rta chizig'iga parallel o'tgan vertikal chiziq yordamida aniqlanadi. Bunda u yelkaga nisbatan qanday o'tishga e tibor berish kerak.

Bluzkalar rasmini chizishda ularning shakli turli xarakterda bo'lishiga ahamiyat bering. Ular tig'iz yopishib turadigan, yarim yopishib turadigan, to'g'ri va keng bichimli, mayin va hokazo bo'lishi mumkin.

Bluzka siluetini aniqlab va belgilab bo'lgach, ishini bundan avvalgi materialdan ma lum bo'lgan tartib bo'yicha bosqichma-bosqich davom ettiramiz.

Yubka rasmini ham ma lum tartibda chizish kerak. Yubka ko'p kiyimlarning tarkibiy qismi bo'lib, ayni vaqtda ko'ylakning mustaqil qismi ham hisoblanadi. Uni ayollar gavdasi torsining biriga, shuningdek faqat son kamari qiyofasi bo'yicha chizish mumkin.

Tomonlarining nisbati 1:2 bo'lgan to'g'ri to'rtburchak yasab, o'rta chiziq chizamiz (to'g'ri to'rtburchakning yuqori asosini ikki marta toraytirish, pastki asosini esa o'zicha qoldirish yoki bichimga ko'ra kengaytirish darkor).

1. Bel, sonlar chizig'ida (sonlarning eni to'rtburchaklik balandligini to'rt dan uch ulushi satxida qoladi) va tizza chizig'ida (yubka etagi chizig'i) tayanch nuqtalarni belgilaymiz. Bunday eng oddiy proporsional asos yubkani istalgan burilish va uzunlikda chizishga imkon beradi.

2. Yubkaning siluetini aniqlaymiz. Agar u pastga tomon kengaygan bo'lsa, uzunlikni belgilab (moda va kishining yoshiga qarab yubka turli uzunlikda bo'lishi mumkin), yubka etagi chizig'ini yoy bo'yicha chizamiz va o'rta chizig'ining ikkala tomoniga bir xil masofalarni o'lchab qo'yamiz.
3. Yubkaning vertikal va gorizontaal kesimlarini belgilaymiz. Yubka proportsiyasini, ya'ni uzunligining eniga nisbatini hamda detallarini proportsiyasini butun yubka proportsiyasiga mosligini tekshiramiz va aniqlashtiramiz.
4. Rasmni uzil-kesil chizib tugatamiz. Rasmdagi chiziqlar har-xil yo'g'onlikda bo'lishi kerak. Agar yubka burmali bo'lib, ular erkin keriladigan bo'lsa, etak chizig'i yo'g'onroq, baxyalar ingichkaroq chiziq bilan chiziladi. Ayniksa, etak chizig'iga e'tibor berish kerak, chunki u egri va zigzaksimon chiziq bilan ifodalanishi mumkin. O'tilgan materialni mustahkamlash uchun asliga qarab va tasavvur bo'yicha rasmlar chizib mashq qilish kerak.

Modaning o'zgarishi kiyimga ham o'zgarish kiritadi (elka, bel, son chiziqlari o'zgaradi). Ko'ylakning uzunligi ham o'zgaradi. Ayollar qiymatining yelka qismi tabiiy shaklda; toraytirilgan erkin lifli; yopishib turadigan; bel chizig'ida undan yuqoriroq yoki pastroq bo'lishi mumkin va hokazo.

Ba'zan gazlamani yopishib turadigan qilib bichib hamda drapirovka yo'li bilan son chizig'i bo'rttiriladi. Yubkalar fason bichim jihatidan turli-tuman bo'lishi («qo'ng'iroq», to'g'ri bichimli, ikki, to'rt va olti chokli); bir tomonlama, ro'para va kapalak nusxa burmali bo'lishi mumkin. Eskiz rasmini chizishda vertikal chiziq, vitachka, rel yeflarga ahamiyat berish kerak. Ular rasmda konstruktiv vazifani o'taydigan: vertikal chiziqlar ravon egri chiziqlar va to'g'ri chiziqlar bilan uyg'unlashishi mumkin. Model kompozitsiyasiga qiya chiziqlar ham kiritilishi mumkin. Model ko'rkam chiqishi, ko'pincha, siluetni moxirona qismlarga ajratishga bog'liq.

Ko'ylaklar rasmini sxema bo'yicha quyidagi tartibda chizamiz:

1. Tos va kalla proportsiyalarini belgilaymiz hamda gavdaning vaziyatiga qarab ularning burilishini aniqlaymiz.
2. Byust va kallaning burilishini belgilab, ko'krak qavariqligi o'q chizig'ini belgilaymiz. yeng o'mizi ovalini o'q chiziqqa parallel qilib chizamiz. (Ovalning o'q chiziqqa bunday yaqinlashishini burilish xarakteri takozo etadi).
3. Qo'l va oyoqlarning yo'nalishini, oyoq tovonlari vaziyatini belgilaymiz. (Oyoq chiziqlari yo'nalishi gavdaning qanday qo'yilishiga bog'liq bo'ladi). Tayanib turilgan oyoq chizig'i sondan og'irlik markazi vertikal o'qining pastki asosi tomoniga yo'nalgan, ikkinchi oyoq esa chetroqqa qo'yilgan. Bu oyoq tizzada bir oz bukilishi yoki to'g'ri turishi mumkin. Tos suyagi atrofidagi chiziqlar tayanib turilgan oyoq tomonidan yuqoriga keskin ko'tariladi, qarama-qarshi tomondan esa pasayadi.
4. Gavdaning vaziyati va proportsiyalari tanlangandan so'ng ko'ylak modulining eskizi (har xil siluetli) xarakter xarakteri bilinib turadigan qilib chiziladi.
5. Ko'ylak modulining rasmini ingichka chiziqlari bilan chizgandan so'ng kalla, qo'l va oyoqlar shaklini aniqlashtiramiz. Nihoyasiga yetgan rasmda gavda go'yo kiyim orqali ko'rinib turgandek bo'lishi kerak.
6. Rasmda uzil-kesil bitgan ko'rinish berish uchun yo'l qo'yilgan xatolar tuzatiladi, ortiqcha chiziqlar o'chiriladi.

Ko'ylak yoki boshqa kiyim modulini rasmini chizganda xar safar mazkur model tikiladigan gazlama to'g'risida o'ylab ko'rish kerak (qalin, yupka, mayin, dag'al va hokazo), chunki rasm xarakteri shunga ham bog'liq bo'ladi. Kiyim bezagi va detallari ko'ylakning asosiy aniqlangandan so'ng chiziladi.

Yoshlar va sport ko'ylagi, murakkab fasonli, dekorativ-drapirovka xarakteridagi ko'ylaklar, ko'chabop ko'ylaklar ham o'quvchilarning ijodiy ob'yekti bo'lishi mumkin. Shaklning yaqqolligi, sipoligi va qo'shimcha bezaklarning nuqsonsizligi yoshlar va sport ko'ylagiga ko'rkamlik bag'ishlaydi.

Murakkabroq ko'chabop ko'ylaklar jumlasiga dekorativ-drapirovka xarakteridagi ko'ylaklar kiradi. Ular ko'pincha erkin tushib turadigan burmali qilib tikiladi. yengil, yupqa gazlama tanlash mumkin. Bunday modellar rasmini chizishda burmalarning yo'nalishini ham ko'zda tutish kerak:

gorizontal, ko'ndalang, vertikal bo'ylama, diagonal yo'nalishidagi burmalar bo'ladi. Bunday ko'ylaklar simmetrik va assimetrik bo'lishi mumkin. Ularning burmalari mayda va yirik bo'ladi.

Tantanabob ko'ylaklar yubiley, to'ylar uchun, teatrga borish uchun mo'ljallab tikiladi. Ular shim komplektlari ko'rinishida ham, bluzkali yubka ko'rinishida ham tikilishi mumkin.

To'y ko'yagining bichimi o'z an'anasiga ega. Bunday ko'ylakning uzunligi har xil bo'ladi, to'yga tantanali tus beradigan bosh kiyim esa uchun ajralmas qismi hisoblanadi.

Ko'pincha bezaklar xarakteri va ularning soni modaga binoan tanlanadi. Ko'ylaklarni yengilligi, ko'rkamligi volanlar, plisserovka yoki gofirovka, burma, qisma, bang, kashta, sun iy gullar va hokazo bilan burtirilishi mumkin.

Ayollar kiyimi silueti, fasoni va vazifasiga qarab, turli tuman bo'ladi. Shunga qaramay, odam gavdasining tashqi qiyofasi bo'yicha istalgan modalar mavjud.

Kostyum-ayollar kiyimini eng keng tarqalgan xil bo'lib, odatda, jaket va yubkadan tarkib topadi.

Klassik, sport va fantaziya uslubidagi kostyumlar mavjud.

Kostyumlar bir bortli va ikki bortli bo'ladi. Jaketni gavdaga yopishib turish darajasi, jaket va yubkaning uzunligi moda talablariga muvofiq ancha o'zgargan.

Har xil uslubiy yechimida kiyim modelini yaratish.

Kiyim uslub yechimining turlari. Hozirgi kiyimning asosiy xususiyati qulaylik va funktsionallikka intilish bo'lib, bu konstruksiyani soddalashtirishda, kiyimning har qanday gavda-ga moslanishi oson, yopishmay, bimalol turuvchi shaklida ifoda topadi. Hozirgi kiyimning xususiyatlari quyidagilar:

kiyim ansamblining yorqin obrazlilik;

nimaga mo'ljallanganiga qarab qo'shimchalar tanlanishi;

yakka kiyim turlaridagi materiallarning ixtiyoriy kompozitsiyasi;-

ko'p vazifalilik, mavsumga qaramaslik, turlanuvchanlik kiyimning ishbopligini va universalligini bildirishi.

Kiyimning yangi turlarini yaratishga va gazlamalarni nimaga ishlatish jihatidan qayta taqsimlashga moyillik kuchaymoqda.

Materiallarning universallanishi, erkaklar kiyimi gazlamalarini ayollar kiyimida ishlatish, yupqaroq va yengilroq materiallardan ust kiyim tikish, yengil kiyim turlarini (erkaklar ko'yagi, maykalar, nimchalarni) ust kiyim tarzida kiyish yuz bermoqda.

Aralash uslublar, kiyimning gibrit shakllari, an'anaviy bo'lmagan proportsiyalar, uzunlik, hajm, siluetlarning kontrast birga qo'shilishlari, komplektlarning ko'p qatlamligi, ko'p qavatligi, notipikligi afzal bo'lib bormoqda.

Sportbop-ishbop uslubning yetakchilik roli klassik strukturali gazlamalar hukmronlik qilishiga, ximiyaviy tolalardan, tabiiy xom ashyodan to'qilgan gazlama xususiyati bor gazlamalar yaratishga, hamma gazlama turlari vaznini yengillatishga sabab bo'lmoqda.

Badiiy uslublarni bir-biriga qo'shish yoki uslublar kontrasti, uslublar, gazlamalarni, kiyim turlarini eklektik birga qo'shish (uslublarni qorishtirib yuborish) hamma yosh gruppalariga xarakterli bo'lib, bu yangi estetik sifat yuzaga kelganini bildiradi.

Kiyim ansambli kompozitsiyasida kiyim qismlarini xilma-xil tarzda, har xil birga qo'shib va turli variantlarda kiyib yurish paydo bo'lmoqda. Turli yoshdagi kishilar garderobida funktsional kiyimlar tobora kamayib bormoqda.

XX asr kostyum shaklining taraqqiyoti har xil vazifaga mo'ljallangan kiyim shakllarining asosiy uslub yechimlarini vujudga keltirdi. Ko'pdan-ko'p uslublarning barchasini uchta asosiy gruppaga bo'lsa bo'ladi. Bular: klassik uslub, sport uslubi va «fantazi» uslubi.

Klassik uslubga funktsional va estetik jihatlarning ayniqsa monandligi xarakterli. Funktsionallik konstruksiya va ishlab chiqarish usuli yordamida ta'minlansa, estetiklik kostyumning zamon idealiga muvofiqligi, kostyumdagi badiiy xususiyatlar yordamida ta'minlanadi. Klassik uslub asta-sekin tashkil topgan bo'lib, unda kostyum taraqqiyotidagi an'analalar bilan XX asr uchun eng qadrlil yutuqlar uzviy birlashib ketgan bo'ladi.

Klassik uslubdagi kiyimning o'ziga xos xususiyatlari quyidagilar (rasm, a):
shaklning yaqqol jiddiyligi va batartibligi;

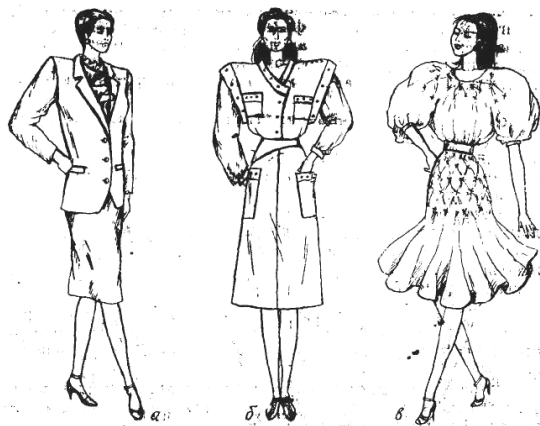
kiyimning asosiy bo'linishlari gavdaning tabiiy bo'linish joylaridan o'tishi;
dekorativ bezaklarning deyarli yo'qligi;
hamma chiziqlar, odatda, konstruktiv ahamiyatga ega bo'ladi;
gazlamalardagi ranglar gammasi va rasmlarning bosig'liq va jiddiyligi;
englar o'tqazma yoki old va ort bo'laklar bilan yaxlit qilib bichilganligi;
siluetning gavdaga yopishib va sal yopishib turadigan, kamroq paytlarda yopishmay bemalol turadigan bo'lishi.

Odam asosan o'rta yoshli va katta yoshli bo'lib, uning fe'l-atvorini va qiyofasini, dunyoqarashining yetukligi va oiladagi, jamiyatdagi rolini belgilab beradigan bo'lib qolganda u umuman bosiqlik, qismlari va butun hammasi bir-biriga plastik monand klassik uslubdagi kiyimni ma'qulroq kiradi. Bu uslubdagi kiyimlar kundalik kiyim, rasmiy-amaliy kiyim va tantanavor-bashang kiyim sifatida kiyilaveradi.

Sport uslubidagi kiyimning o'ziga xos xususiyatlari quyidagilar (99-rasm, b):
shaklining aktiv harakat qilish uchun qulay, yaqqol bemalolliigi;
chiziqlarining geometrikligi;
qoplama detallari, furniturasining yirikligi va ifodaliligi;
bezak baxyaqatorlar serobligi;
englarining bichilishi reglan, o'tqazma, old va ort bo'laklar bilan yaxlit bichilgan, aralash bichiqliligi;
taxlamalari, kesimlari, koketkalari borligi;
siluetning gavdaga yopishmay, bemalol turadigan va sal yopishib turadigan, kamroq paytlarda bir qator trapetsiyasimon bo'lishi;
ayollar kostyumida shakllari, uzunliklari va dekorativ yechimlari har xil bo'lgan shimlarning borligi.

Sport uslubi turli yoshdagi kishilarga xos batartiblikni, dinamiklikni, maqsad sari intilishni yaqqol ko'rsatib turadi.

«Fantaziya» uslubdagi kiyimda rasm, v) nihoyatda xilma-xil shakl va detallar, odatdagidan boshqacha shakl va bo'linishlar, murakkab bichim va konstruktiv yechimlar, kutilmagan chiziqlar, simmetrik va assimetrik bo'linishlar, bashang va xilma-xil bezaklar bilan ziynatlar bo'ladi.

99-rasm. Kiyimdagi uslub-yechim turlari

(a- klassik uslubdagi kiyim, b- sport uslubidagi kiyim, v- "fantaziya" uslubidagi kiyim)

Konstruktiv chiziqlarni odatda, yaqqol ko'rinadigan emas, balki ko'pincha yashirin qilinadi: Material nihoyatda xilma-xil rasmiy koloritli va fakturali bo'lishi mumkin. yenglar o'tqazma yoki old va ort bo'laklar bilan yaxlit bichilgan bo'ladi.

«Fantazi» uslubining romantikasi orzuparast, jo'shqin, sal yengiltakroq yoshlikka ko'proq mos keladi.

Har qaysi uslub yechimida klassik uslubdan tashqari uning ko'pdan-ko'p turli ko'rinishlari bo'ladi.

Hozirgi modellarning har biri zaminida uslub g'oyasi yotadi. Xatti-harakat uslubi singari kiyimning uslubi ham odamning o'z-o'zini ifoda etish usullaridan biri hisoblanadi. Odam tevaragidagi narsalar dunyosining standartligi har bnr odamning shaxsiyatini aniqlashga jiddiy

ehtiyoj tug'dirib turgan hozirgi kunda bu ayniqsa muhim. Shuning uchun modellar yaratayotganda odatdagi tanish uslub yechimlari bilan bir qatorda xarakter jihatidan tamomila boshqa-boshqa uslublar element-larini birlashtirgan mantiqiy variantlar tobora ko'p paydo bo'lmoqda. Bu o'z-o'zini ifodalash vositasi sifatida ham badiiy, ham psixologik nuqtai nazardan qiziqarli.

Qarama-qarshiliklarni taqqoslash, tashkil topgan an'analarni buzish odatdan tashqari keskinlashib va ifodalashib boryapti, chunki bunda kompozitsiyaning kutilmagan va odatdagidan boshqachaligi narsalarning maksimal qulayligi va funktsionalligi bilan, ularni tayyorlashning oddiy ratsional metodlari bilan birga qo'shilib ketadi. Uslub birga qo'shilishining hozirgi moda uchun xarakterli bo'lgan bunday ko'pdan-ko'p xillari turli yoshdagi kishilar kiyimida turlicha o'zgarib aks etadi.

Masalan: katta yoshlilar uchun—sport uslubi-klassik uslub;
o'rta yoshlilar uchun—sport uslubi - romantik uslub;
kichik yoshlilar uchun—sport uslubi – «fantaziya».

Tabiiy manbaalarni kostyum shakliga qo'llash

Kiyim odamning tashqi qiyofasini belgilaydi. Kiyim yordamida odamning tashqi ko'rinishini o'zgartirib borish, gavda tuzilishidagi kamchiliklarni yashirish, bo'yini o'zgartirib yoki kaltalashtirib ko'rsatish, semiz-oriqligini bildirmaslik, gavda qismlarining mutanosibligi, nisbatini o'zgartirish mumkin. Kiyim rangi odam terisining tusiga, ko'zining, sochining rangiga ta'sir qilishi mumkin.

Kostyum (ayniqsa, soch qiyofasi bilan birgalikda) kishining odatini belgilaydi, shaxsiy uslubini ochib beradi va bo'rttiradi. Biroq har bir kishining qiyofasi faqat shaxsiy portretigina bo'lib qolmay, ayni vaqtda ma'lum jamiyat, davr vakilining ham portretidir. Jamiyat moddiy xayotining ko'p tomonlari kiyim-boshda o'z ifodasini topadi. Kiyim materiali, shakli va bichimiga qarab, kishining xayot tarzi, u yashaydigan iqlim-sharoitlar to'g'risida fikr yuritishimiz mumkin.

Hozirgi vaqtda estetik talablarga ham, jamiyatning ratsional ehtiyojlariga ham javob beradigan kiyimlar yaratilmokda. Kiyimning vazifasi va ko'ylagi ham hisobga olinmoqda.

Kiyimning ko'rkamligi gazlama strukturasiga hamda kiyim modelining konstruksiyasiga, ularning uyg'unlashuviga, ma'lum uslubga monandligiga bog'liq. Kiyim modeliga gazlamani to'g'ri tanlash uchun uning xossalari yaxshi bilish kerak. Gazlamaning xarakteristikasi aniqlangandan keyingina, uning yozgi yoki qishki, bolalar yoki erkaklar aniqlanadi. Kiyim modeli kishining gavdasi, tipi va tuzilishiga qarab tanlanishi kerak.

Turli davrlarda kishining go'zalligi to'g'risidagi tasavvurlar o'zgarishi munosabati bilan gavda proportsiyalari ham o'zgaradi. Hozirgi kiyim boshlarda sport xarakteri sezilib turadi. Model rasmini chizganda tabiiy proportsiyali kelishilgan qadqomat tasvirlanadi. Biroq moda erkaklar hamda ayollar kiyimidagi turli siluetlarning mavjudligini hisobga olgan holda rivojlanib boradi.